

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WPP.4521.15.2025

Druk nr 2286
Warszawa, 19 lutego 2026 r.

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,
przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za lata 2022-2024.

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z wyrazami szacunku

Donald Tusk

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

**Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej**

**Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych
działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia
2006 r. o spółdzielniach socjalnych
za lata 2022–2024**

Warszawa, 2026 r.

SPIS TREŚCI

Spis treści	1
Wykaz skrótów	3
Wprowadzenie	4
Streszczenie	4
Monitoring spółdzielni socjalnych	7
Spółdzielczość socjalna w Polsce	8
2.1 Ramy prawne	9
2.2 Liczba spółdzielni socjalnych w Polsce.....	15
2.3 Rozmieszczenie regionalne spółdzielni socjalnych	18
2.4 Spółdzielnie socjalne jako przedsiębiorstwa społeczne.....	20
Osoby pracujące w spółdzielniach socjalnych	25
3.1 Założyciele i członkowie.....	25
3.2 Organy spółdzielni.....	26
3.3 Zatrudnienie i liczba pracujących osób niepełnosprawnych	27
3.4 Przynależność do związku rewizyjnego.....	31
Przedmiot działalności i czas funkcjonowania spółdzielni socjalnych	33
4.1 Główne obszary działalności spółdzielni socjalnych	33
4.2 Okres funkcjonowania spółdzielni socjalnych	35
4.3 przychody i koszty działalności spółdzielni socjalnych.....	37
Instrumenty wsparcia spółdzielni socjalnych	37
5.1 Wsparcie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	38
5.2 Wsparcie z Funduszu Pracy	43

5.3 Wsparcie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego	50
5.4 Wsparcie w Ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Regionalnych Programów Funduszy Europejskich	52
5.5 Inne instrumenty wsparcia.....	55
Spółdzielnie socjalne w systemie realizacji programów publicznych.....	59
6.1 Program MRPiPS z obszaru zatrudnienia socjalnego.....	59
6.2 Program MRPiPS dla przedsiębiorstw społecznych	60
6.3 Wsparcie w ramach Programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej”	63
6.4 Program resortowy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami” dla organizacji pozarządowych	65
6.5 Program resortowy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” dla organizacji pozarządowych.....	66
6.6 Program „Aktywni+”.....	67
6.7 Programy realizowane przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego	68
Realizacja zamówień publicznych uwzględniających aspekty społeczne oraz wykorzystanie klauzul społecznych.....	72
Spółdzielnie socjalne certyfikowane znakiem jakości.....	82
Spis tabel i wykresów	100

WYKAZ SKRÓTÓW

BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CIS	Centrum integracji społecznej
DES	Departament Ekonomii Społecznej w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	Ekonomia społeczna
FP	Fundusz Pracy

GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	Klub integracji społecznej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
OWES	Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OZRSS	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych
PES	Podmiot ekonomii społecznej
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
Pzp	Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych
RJPS	Rejestr Jednostek Polityki Społecznej
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
UZP	Urząd Zamówień Publicznych
UDPPiW	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
WTZ	Warsztat terapii zajęciowej
ZAZ	Zakład aktywności zawodowej
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

WPROWADZENIE

Obowiązek przedstawienia przez Radę Ministrów Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych wynika z art. 19a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 178, 620 i 1556). Niniejsza informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, przygotowana przez Departament Ekonomii Społecznej w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (DES) obejmuje okres trzyletni i przedstawia informacje dotyczące działalności spółdzielni socjalnych w latach 2022–2024.

Poprzednie Informacje o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych dotyczyły okresów dwuletnich i były przygotowywane za lata: 2012–2013, 2014–2015, 2016–2017, 2018–2019 oraz 2020–2021. Ważne zmiany w sprawozdawczości dotyczącej spółdzielni socjalnych wprowadzone zostały na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 806). Na podstawie art. 74 ust. 7 wydłużono okres sprawozdawczy do 3 lat i zmieniono termin przedkładania sprawozdania Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej z 30 czerwca na 30 listopada. Niniejszy dokument jest siódmą informacją przygotowywaną na podstawie wprowadzonego w 2011 r. art. 19a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych i jednocześnie pierwszą wersją obejmującą 3-letni okres sprawozdawczy, czyli lata 2022, 2023 i 2024.

Informacje dotyczące funkcjonowania spółdzielni socjalnych są kluczowe dla programowania rozwiązań strategicznych i projektowania instrumentów wspierających rozwój sektora ekonomii społecznej. Stanowią też szczególny zasób wiedzy pozwalający na weryfikację funkcjonowania spółdzielni socjalnych, a w dalszej kolejności udoskonalanie istniejących rozwiązań instytucjonalno-prawnych.

STRESZCZENIE

Liczba spółdzielni socjalnych w Polsce.

Liczba spółdzielni socjalnych w ostatnich latach zmniejszyła się w stosunku do poprzednich lat. Na koniec 2021 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) figurowały 1503 zarejestrowane spółdzielnie socjalne (niebędące w stanie likwidacji i niewykreślone), jednak już pod koniec 2022 r. liczba ta spadała do 1490 (spadek o 13 podmiotów), a na koniec 2023 r. do 1421. W 2024 r. odnotowano dalszy spadek liczby spółdzielni socjalnych, kiedy to zarejestrowane były 1354 aktywne spółdzielnie socjalne. Łącznie w okresie 2022–2024 zlikwidowano 136 spółdzielni, z czego najwięcej na terenie województwa śląskiego (22), mazowieckiego (16), wielkopolskiego i podkarpackiego (po 13).

W okresie sprawozdawczym powstało 71 nowych spółdzielni socjalnych. Najwięcej nowych spółdzielni socjalnych zarejestrowano w województwach: lubelskim (15), mazowieckim (10) oraz podkarpackim, pomorskim i zachodnio-pomorskim (po 7). Żadne nowe spółdzielnie nie powstały w województwach: łódzkim, podlaskim i opolskim.

Jeśli chodzi o różnice regionalne i liczbę spółdzielni przypadającą na 100 tys. mieszkańców, to pozytywnie wyróżnia się województwo lubelskie — mimo spadku liczby ludności, liczba spółdzielni socjalnych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wzrosła. W innych regionach liczba spółdzielni na 100 tys. mieszkańców spadała, zwłaszcza w województwie podlaskim, gdzie spadek ten był związany z ogólnym zmniejszeniem liczby ludności i spółdzielni. Podobne tendencje obserwowano w województwach podkarpackim, śląskim i wielkopolskim.

Na koniec 2024 r. status przedsiębiorstwa społecznego (PS) posiadało 430 spółdzielni socjalnych, co stanowiło ponad 32% wszystkich PS.

Osoby pracujące w spółdzielniach socjalnych.

Z danych ZUS wynika, że w latach 2022–2024 zatrudnienie¹⁾ w spółdzielniach socjalnych nieznacznie spadło – na koniec 2022 r. w spółdzielniach socjalnych pracę wykonywało

¹⁾ Jako osoby zatrudnione określone są tutaj wszystkie osoby wykonujące pracę w spółdzielniach socjalnych na podstawie umowy o pracę oraz na podstawie umowy zlecenie.

9701 osób, na koniec 2023 r. liczba osób pracujących²⁾ spadła do 9273 osób, zaś na koniec 2024 r. było to 9246 osób. Wraz ze spadkiem liczby spółdzielni socjalnych zmniejszyła się, o 455, liczba osób wykonujących pracę w tych podmiotach. Warto jednak podkreślić, że w roku 2022 liczba osób pracujących w spółdzielniach wynosząca 9701 osób stanowiła najwyższy wynik w całym okresie przygotowywania informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych.

Ponad połowę osób pracujących stanowiły osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę (około 61%), jednocześnie wzrastał odsetek osób wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia — z 37,42% w 2022 r. do 39,92% w 2024 r.

Dominującą grupą pracujących w spółdzielniach socjalnych były kobiety, które stanowiły 72,5% ogółu zatrudnionych w 2024 r. (wzrost z 68% w 2021 r.). Proporcja ta wydaje się stała i podobnie jak w poprzednich latach, liczba kobiet wykonujących pracę w spółdzielniach socjalnych była ponad dwukrotnie większa niż mężczyzn. Liczba mężczyzn pracujących w spółdzielniach socjalnych w ostatnich latach³⁾ wahała się na poziomie 2,5–3 tys.

Osoby z orzeczoną niepełnosprawnością stanowiły nieco ponad 17% wszystkich pracowników spółdzielni socjalnych. Najliczniej w tej grupie były reprezentowane osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym. W porównaniu z latami poprzednimi, liczba niepełnosprawnych zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych zmniejszyła się – jeszcze w latach 2020–2021 odsetek ten wynosił prawie 20% (19,79% w 2020 r. i 19,39% w 2021 r.).

Przedmiot działalności spółdzielni socjalnych.

W roku 2023 najwięcej spółdzielni socjalnych prowadziło działalność w zakresie zakwaterowania i usług gastronomicznych (22,2%). Kolejną sekcją PKD najpopularniejszą wśród spółdzielni socjalnych w 2023 r. była działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (17,2%). Ponad 16% spółdzielni

²⁾ jw.

³⁾ Dotyczy lat 2020–2024.

socjalnych, jako główną działalność według PKD wykazało usługi z zakresu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej. w 2023 r. spółdzielnie socjalne wygenerowały przychody o łącznej wartości 0,8 mld zł. Przeciętna wartość budżetu spółdzielni socjalnych posiadających przychody w 2023 r. wyniosła 1,0 mln zł.

Okres funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

Dane dotyczące okresu funkcjonowania spółdzielni socjalnych, wskazują iż najwięcej spółdzielni socjalnych działa na rynku mniej niż 10 lat, co stanowi około 65,6% wszystkich podmiotów w zestawieniu. Spółdzielnie, które działają ponad dekadę stanowią 34,4% wszystkich podmiotów.

Korzystanie przez spółdzielnie socjalne z dostępnych instrumentów wsparcia.

W latach 2022–2024 spółdzielnie socjalne korzystały z form wsparcia oferowanych przez:

- **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)**, który przekazywał środki na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej oraz na tworzenie i utrzymywanie nowych miejsc pracy. Największą popularnością cieszyło się dofinansowywanie do kosztów wynagrodzenia – z tego instrumentu skorzystało średnio 271 spółdzielni socjalnych rocznie, którym wypłacono dofinansowanie w kwocie 72 728 210,79 zł.
- **Fundusz Pracy (FP)**, w ramach którego przeznaczono 460 tys. zł na zakładanie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, 224 tys. zł na utworzenie stanowisk pracy, 480 tys. zł na finansowanie kosztów wynagrodzenia oraz ponad 8 mln zł na zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.
- **Fundusze Europejskie w ramach EFS**, w ramach trzech rodzajów udzielanych pożyczek, których menedżerem był Bank Gospodarstwa Krajowego. W latach 2022–2024 z realizacji pożyczek łącznie skorzystało 55 spółdzielni socjalnych z

czego w 2022 r. 38 spółdzielni zaciągnęło pożyczki na kwotę 4,8 mln zł, w 2023 r. 14 spółdzielni pożyczyło kwotę 1,07 mln zł i w 2024 r. 3 spółdzielnie zaciągnęły zobowiązania w wysokości 800 tys. zł.

- **Regionalne Programy Operacyjne**, w ramach których Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) udzieliły dotacji na utworzenie 1030 miejsc pracy, a łączna kwota wsparcia wyniosła ponad 43 mln zł.

Spółdzielnie socjalne w systemie realizacji programów publicznych.

Spółdzielnie socjalne były beneficjentami programów realizowanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – podpisano z nimi 648 umów na kwotę ponad 100 mln zł.

Ponadto spółdzielnie socjalne były beneficjentami w ramach Programu „Aktywni+” wdrażanego przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów oraz Programów realizowanych przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. W ramach postępowań o udzielenie zamówienia publicznego z klauzulami społecznymi spółdzielniom socjalnym powierzono w latach 2022–2024 realizację odpowiednio 53, 65 i 78 zamówień na łączną kwotę około 87 mln zł.

MONITORING SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Spółdzielnie socjalne będące modelowymi PS stanowią bardzo istotny element sektora ekonomii społecznej oraz instrument aktywnej polityki społecznej. Monitorowanie ich funkcjonowania, w szczególności pod kątem zastosowania w praktyce przewidzianych

dla nich instrumentów wsparcia, jest kluczowe dla adekwatnego i spójnego programowania rozwiązań zarówno dla tych podmiotów jak też dla całego sektora ES.

Sektor spółdzielni socjalnych, od pojawienia się spółdzielni socjalnych na gruncie przepisów prawa, jest na bieżąco monitorowany. MRPiPS przeprowadzało dwukrotnie (w 2012 r. i 2014 r.) szerokie badanie sektora spółdzielczości w Polsce w formie ogólnopolskiego badania ankietowego pn. „Monitoring spółdzielni socjalnych”. Celem badań było pozyskanie kompleksowej wiedzy o tych podmiotach, zdiagnozowanie ich kondycji ekonomicznej i społecznej, poznanie realnej pozycji na rynku pracy, poznanie opinii spółdzielców socjalnych na temat warunków, w jakich działają oraz problemów, które dotyczą ich organizacji. Badania objęły okresy sprawozdawcze: 2010–2011 oraz 2012–2013 i stanowiły podstawę dla przygotowania informacji przedkładanych przez Radę Ministrów Sejmowi i Senatowi RP zgodnie z art. 19a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. W opracowaniu przygotowanym w 2016 r., obejmującym okres 2014–2015 przedstawiono szczegółowo dane za 2014 r. pozyskane w ramach terenowego badania ankietowego spółdzielni socjalnych zrealizowanego na zlecenie Uniwersytetu Warszawskiego w projekcie systemowym pn. „System wzmacniania potencjału i kompetencji sektora spółdzielczości socjalnej oraz stworzenie sieci współpracy z instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej”, współfinansowanym ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), a także dane dotyczące funkcjonowania spółdzielni socjalnych w 2015 r. zgromadzone w ramach badania przeprowadzonego przez DES w 2016 r.

Zrealizowane badania, ze względu na ich jednostkowy charakter, nie pozwoliły na stworzenie kompleksowego systemu monitorowania spółdzielni socjalnych w Polsce. Niezbędne stało się zaplanowanie i zrealizowanie badań cechujących się cyklicznością, tak by były regularnie źródłem informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych. W tym celu w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) realizowany był wspólnie z Głównym Urzędem Statystycznym (GUS) projekt pn. „Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej”. W ramach wspomnianego

projektu realizowane było m.in. cykliczne badanie spółdzielni jako podmiotów ekonomii społecznej.

W 2019 r. opublikowano informację o funkcjonowaniu ww. podmiotów w 2017 r., a w 2021 r. opublikowano analogiczny materiał z opracowanymi danymi z 2019 r. Ponadto, w badaniu dotyczącym działalności samorządów związanej z rozwojem ekonomii społecznej, istotnym aspektem jest część poświęcona wspieraniu i członkostwu JST w spółdzielniach socjalnych. Badanie to jest realizowane ramach projektu w identycznych interwałach jak badanie spółdzielni. Dane opracowane dzięki wymienionym badaniom służą więc budowaniu kompleksowej bazy wiedzy na temat sektora, w tym również spółdzielni socjalnych.

Kontynuacją działań badawczych w sferze ekonomii społecznej, w tym spółdzielczości socjalnej, jest wdrażany od 2024 roku projekt o charakterze diagnostyczno-koncepcyjnym pn. „Estakada – synchronizacja ekonomii społecznej na poziomie kraju”. Jest to projekt współfinansowany ze środków Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego, realizowany w partnerstwie z Głównym Urzędem Statystycznym (GUS), Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) oraz Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie (ROPS). W ramach realizacji projektu zaplanowano 2 edycje badania spółdzielni jako podmiotów ekonomii społecznej.

Efekty działań badawczych dot. spółdzielni, zrealizowanych w ramach ww. projektu przez GUS, stanowią istotny zasób informacji przedstawionych w niniejszym opracowaniu. Wzorem lat ubiegłych, w dokumencie odwołano się także do danych znajdujących się w posiadaniu DES, a także pozyskanych z innych komórek organizacyjnych MRPiPS oraz innych instytucji – Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Urzędu Zamówień Publicznych (UZP), Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK), a także związków rewizyjnych mogących zrzeszać spółdzielnie socjalne.

Tradycja ruchu spółdzielczego w Polsce sięga XIX wieku. Idea spółdzielczości opiera się na niezmiennych filarach takich jak: zasada współuczestniczenia członków w zarządzaniu wspólnym przedsięwzięciem, zasada solidarności społecznej oraz włączanie drobnych wytwórców w system gospodarczy⁴).

Spółdzielnia socjalna jest tą częścią ruchu spółdzielczego, którą wyróżnia forma prawna łącząca klasyczne funkcje spółdzielni z realizacją celów reintegracji społecznej i zawodowej jej członków.

Spółdzielnie socjalne mają więc dwoisty charakter: łącząc w sobie cechy przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej są zarówno podmiotami gospodarczymi, jak i społecznymi. Jako przedsiębiorstwo mają za zadanie prowadzić działalność gospodarczą, czyli, co do zasady, wytwarzać produkty lub świadczyć usługi o odpowiednim poziomie i cenie. Podlegają przy tym wszystkim wymogom rynku, w szczególności powinny być konkurencyjne. Ich dochody powinny co najmniej pokrywać koszty produkcji lub świadczenia usług. Forma spółdzielni determinuje przy tym partycypacyjne zarządzanie takim przedsiębiorstwem. Spółdzielnia socjalna jest jednak czymś więcej niż wyłącznie firmą generującą dochód. Realizuje bowiem równoległe funkcje społeczne poprzez prowadzenie działalności mającej na celu społeczną i zawodową reintegrację jej członków. W tym kontekście aktywność spółdzielni socjalnych służy społecznościom lokalnym, a podmioty te można uznać za istotny instrument polityki społecznej w zakresie aktywnej integracji i zwiększania spójności społecznej.

Spółdzielczość socjalna stanowi jeden z kluczowych elementów ekonomii społecznej służący integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz tworzeniu miejsc pracy. Wzrost zatrudnienia poprzez aktywizację zawodową grup

⁴) B. Godlewska-Bujok, C. Miżejewski, A. Muzyka, Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz. Stan prawny na 1 grudnia 2018 r., Warszawa 2018, str. 15–16.

szczególnie zagrożonych na rynku pracy przekłada się także na wzmocnienie kapitału ludzkiego. Oznacza to w tym wypadku nie tylko budowanie konkretnych kompetencji zawodowych, ale także kształtowanie aktywnych postaw, kultury pracy i poczucia wpływu na własne życie.

Przełomowym momentem w historii rozwoju sektora było uchwalenie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. W ustawie zdefiniowano kto może założyć spółdzielnię socjalną, jakie są jej zasady i cele działania na czele z zatrudnieniem i reintegracją społeczną i zawodową. Ustawa uregulowała także możliwość korzystania przez spółdzielnie socjalne ze środków publicznych. Uchwalenie ustawy dało silny impuls do budowania systemu wsparcia.

Doświadczenia prawie 20 lat obowiązywania ustawy o spółdzielniach socjalnych wskazują na dość stabilną sytuację sektora, jednak nie do końca odporną na pojawiające się światowe kryzysy takie jak pandemia koronawirusa, działania zbrojne Rosji na terytorium Ukrainy i wynikające z tego uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Ostatnie lata pokazują, że sektorowi potrzebna jest profesjonalizacja świadczonych usług przy jednoczesnym łączeniu działań biznesowych z misją społeczną.

2.1 RAMY PRAWNE

Początek regulacji prawnych związanych z poszukiwaniem nowych form aktywizacji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym w Polsce związany był z uchwaleniem ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83 i 620), która zdefiniowała pojęcie zatrudnienia socjalnego, jako formy uczestnictwa w CIS i KIS oraz zatrudnienia wspieranego m.in. w ramach własnej działalności w formie spółdzielni. Po raz pierwszy wskazano wówczas na możliwość aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym opuszczających CIS poprzez założenie spółdzielni pracy.

Samo pojęcie „spółdzielnia socjalna” po raz pierwszy pojawiło się w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ustawą tą znowelizowano ustawę z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze wprowadzając możliwość stworzenia nowego typu spółdzielni jako specyficznego rodzaju spółdzielni pracy, nienastawionej na maksymalizację zysku. W związku z tym, że spółdzielniom socjalnym przypisano istotną rolę w polityce rynku pracy i systemie zabezpieczenia społecznego, jednocześnie podjęto prace nad odrębnym aktem prawnym, który regulowałby ich istnienie.

Ostatecznie 27 kwietnia 2006 r. uchwalono ustawę o spółdzielniach socjalnych wskazując, iż głównym celem ich funkcjonowania jest przywrócenie na rynek pracy, przez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób o trudnej sytuacji na rynku pracy oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizację zawodową.

Tym samym utworzono nowy podmiot prawny, którego głównym celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale także działalność na rzecz:

- 1) społecznej reintegracji członków spółdzielni, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu;
- 2) zawodowej reintegracji członków spółdzielni, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Tabela 1 – Najważniejsze akty prawne regulujące działalność spółdzielni socjalnych w Polsce

1.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 178, 620 i 1556)
2.	Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2024 r. poz. 593 oraz z 2025 r. poz. 1556)

3.	Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1718)
4.	Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) ⁵⁾
5.	Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913, 1665 i 1746)
6.	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338)
7.	Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 806)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS

Nowe rozwiązania prawne w zakresie działania m.in. spółdzielni socjalnych wprowadziła uchwalona 5 sierpnia 2022 r. ustawa o ekonomii społecznej. Ustawa ta kompleksowo uregulowała problematykę ekonomii społecznej dotychczas nieunormowaną w polskim porządku prawnym. Była też odpowiedzią na postulaty środowiska podmiotów ekonomii społecznej związane z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, rozwojem lokalnych społeczności oraz tworzeniem miejsc pracy dla osób zagrożonych marginalizacją.

Ustawa ta zawiera kluczowe definicje np.: ekonomii społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej, a także katalog osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz podmiotów ekonomii społecznej. Uregulowany został również status PS, który zostaje nadany przez wojewodę na wniosek podmiotu ekonomii społecznej.

Warunkiem uzyskania takiego statusu jest prowadzenie przez podmiot ekonomii społecznej:

⁵⁾ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) została uchylona wraz z wejściem w życie nowej ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia (Dz. U. z 2025 r. poz. 620). Wykazanie ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) odnosi się wyłącznie do okresu sprawozdawczego.

- 1) działalności odpłatnej pożytku publicznego, o której mowa w art. 8 ust. 1 UDPPiW;
- 2) działalności gospodarczej, o której mowa w art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2025 r. poz. 1480),
- 3) lub innej działalności o charakterze odpłatnym.

Działalność PS, w tym spółdzielni socjalnych, służyć ma przede wszystkim rozwojowi lokalnemu i ma na celu reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizację usług społecznych. PS zobowiązane jest do zatrudniania co najmniej 3 osób na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę, przy czym każda z tych osób musi być zatrudniona w wymiarze nie mniejszym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy. Ponadto w przypadku PS działającego w celach reintegracji społecznej i zawodowej wymagane jest zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Liczba tych osób nie może być niższa niż 30% ogółu zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie. Każda z tych osób powinna być zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę w wymiarze nie mniejszym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy.

Rozwiązania zawarte w przepisach ustawy o ekonomii społecznej w dużym stopniu skierowane zostały do podmiotów ekonomii społecznej, do grona których należą także spółdzielnie socjalne.

Najważniejsze rozwiązania wynikające z ustawy o ekonomii społecznej:

- uregulowanie uzyskiwania statusu PS – status ten mogą uzyskać: spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe, spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej, kościelne osoby prawne i spółki non profit, a także podmioty, które prowadzą centra i kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej;
- zakaz podziału zysku PS pomiędzy swoich członków, pracowników lub akcjonariuszy. Wypracowany zysk jest przeznaczany w szczególności na reintegrację społeczną i zawodową pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wzmacnianie potencjału przedsiębiorstwa;

- wspieranie pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach PS w procesie reintegracji społecznej i zawodowej;
- opracowanie i realizacja indywidualnego planu reintegracyjnego w stosunku do każdej zatrudnionej osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym, której zatrudnienie zostało wsparte ze środków publicznych;
- włączenie pracowników, poprzez organ konsultacyjno-doradczy, w proces decyzyjny w PS.

Dotychczasowe formy wsparcia, jak dotąd przewidziane dla spółdzielni socjalnych, zostały rozszerzone także na PS. Są to:

- jednorazowe dotacje na utworzenie stanowiska pracy dla osób skierowanych przez powiatowe urzędy pracy do pracy w PS;
- finansowanie części kosztów wynagrodzenia osób skierowanych przez powiatowe urzędy pracy do pracy w PS;
- refundacja składek na ubezpieczenie społeczne przez okres realizacji indywidualnego planu reintegracyjnego;
- finansowanie kosztów płacy osoby niepełnosprawnej, która odbyła praktykę w PS, w wysokości nie wyższej niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę przez okres 12 miesięcy;
- zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych w części przeznaczonej na reintegrację zawodową i społeczną pracowników w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.

Dodatkowe wsparcie przewidziano również dla PS zatrudniających osoby z niepełnosprawnością:

- obniżenie wpłat na PFRON w przypadku zakupu produkcji lub usług wytworzonych lub świadczonych przez PS zatrudniające co najmniej 10 pracowników;
- dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania kredytów zaciągniętych na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych oraz

zwrot kosztów modernizacji obiektów i pomieszczeń, transportowych, administracyjnych wynikających z zatrudnienia osoby niepełnosprawnej.

Ustawa o ekonomii społecznej wprowadziła także wiele ułatwień dla spółdzielni socjalnych związanych z uzyskaniem statusu PS, między innymi poprzez zwolnienie spółdzielni z obowiązku dołączania do wniosku dokumentów potwierdzających spełnianie przesłanek warunkujących uzyskanie statusu (art. 12 ust. 4). Ponadto, w przypadku gdy w spółdzielni socjalnej, która uzyskała status PS i której założycielem jest osoba prawna lub gdy liczba członków spółdzielni socjalnej jest mniejsza niż liczba pracowników niebędących jej członkami, funkcję organu konsultacyjno-doradczego pełnić może spotkanie konsultacyjne działające na podstawie art. 7a ustawy o spółdzielniach socjalnych (art. 7 ust. 5 ustawy o ekonomii społecznej). Istotnym ułatwieniem dla spółdzielni socjalnych założonych przez jednostki samorządu terytorialnego jest możliwość uzyskania statusu PS, co stanowi wyjątek od generalnej zasady wskazującej, że statusu PS nie może uzyskać podmiot ekonomii społecznej, nad którym kontrolę posiadają Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego, państwowa albo samorządowa osoba prawna (art. 3 ust. 2).

Wprowadzenie do obrotu prawnego ustawy o ekonomii społecznej spowodowało także zmiany w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2025 poz. 178). Przede wszystkim zmianie uległ katalog osób uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej poprzez ujednoczenie go z katalogiem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zawartym w ustawie o ekonomii społecznej. Zmiana ta znacznie powiększyła grono osób uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej.

Spółdzielnię socjalną mogą założyć⁶⁾:

⁶⁾ Poniżej powołano się na ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jednak należy podkreślić, że ustawa ta została uchylona wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia (Dz. U. z 2025 r. poz. 620). Powołanie się na ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) odnosi się wyłącznie do okresu sprawozdawczego.

- osoby bezrobotne, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- osoby bezrobotne długotrwale, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- osoby poszukujące pracy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 22 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bez zatrudnienia:
 - w wieku do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia lub
 - niewykonującej innej pracy zarobkowej, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- osoby niepełnosprawne w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- absolwenci centrum integracji społecznej oraz absolwenci klubu integracji społecznej, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- osoby spełniające kryteria, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- osoby uprawnione do specjalnego zasiłku opiekuńczego, o których mowa w art. 16a ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- osoby usamodzielniane, o których mowa w art. 140 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- osoby pozbawione wolności, osoby opuszczającą zakład karny oraz pełnoletnie osoby opuszczające zakład poprawczy;
- osoby starsze, o których mowa w art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych;

- osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- inne osoby niż wskazane powyżej, o ile liczba tych osób nie stanowi więcej niż:
 - 50% ogólnej liczby założycieli,
 - 70% ogólnej liczby założycieli, w przypadku gdy spółdzielnię socjalną zakładają osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych albo gdy spółdzielnia socjalna prowadzi działalność w zakresie:
 - zadań i usług pomocy społecznej w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
 - rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
 - opieki nad dziećmi do lat trzech, o której mowa w przepisach o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,
 - prowadzenia niepublicznych przedszkoli lub innych form wychowania przedszkolnego, o których mowa w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
 - wspierania rodziny i pieczy zastępczej w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego;
- kościelne osoby prawne.

Ponadto wprowadzono mechanizm dopuszczający zwiększenie limitu zatrudnienia pracowników spoza katalogu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do poziomu zaproponowanego w ustawie o ekonomii społecznej dla PS, tj. do 70%. Zmiana ta pozwoliła spółdzielniom, które uzyskały status PS, poszerzyć bazę pracowników o osoby niewymagające wsparcia reintegracyjnego.

Inną istotną zmianą była zmiana w zakresie możliwości tworzenia konsorcjum spółdzielczego. Spółdzielnie socjalne mogą tworzyć takie konsorcja zwłaszcza w celu zwiększenia potencjału ekonomicznego i społecznego zrzeszonych spółdzielni, działań promocyjnych lub wspólnego organizowania sieci produkcji, handlu lub usług. Do takiego konsorcjum mogła dotychczas przystąpić organizacja pozarządowa oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego. Natomiast wprowadzona zmiana umożliwiła przystąpienie także innym podmiotom ekonomii społecznej oraz jednostkom tworzącym podmioty ekonomii społecznej. Katalog tych podmiotów został wskazany w art. 2 pkt 5 ustawy o ekonomii społecznej.

Wprowadzone w ustawie o spółdzielniach socjalnych zmiany pociągnęły za sobą konieczność wydania przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dwóch rozporządzeń, tj. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu oraz rozporządzenie w sprawie określenia wzorów zaświadczeń i oświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do KRS.

Ponadto w okresie sprawozdawczym 2022–2024 miały miejsce następujące inicjatywy ustawodawcze, które miały wpływ na funkcjonowanie spółdzielni socjalnych:

1. W roku 2022 znacznemu podwyższeniu uległy ceny paliw gazowych. Wychodząc naprzeciw potrzebom społecznym wprowadzono czasowe zamrożenie cen na poziomie obowiązujących dnia 1 stycznia 2022 r. dla gospodarstw domowych oraz niektórych podmiotów wymagających wsparcia w tym zakresie. Dokonano nowelizacji ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2024 r. poz. 266 z późn. zm.) w zakresie art. 62b ust. 1 pkt 2, w którym wprowadzono katalog podmiotów ze względu na ich istotne znaczenie, mogących korzystać ze zmniejszonych kosztów energii (zamrożenie cen paliw gazowych), w którym obok CIS i KIS, znalazły się również spółdzielnie socjalne w zakresie, w jakim zużywają

paliwo gazowe na potrzeby podstawowej działalności. Przepisy te w ciągu 3 lat były kilkukrotnie nowelizowane, między innymi wydłużając okres ich obowiązywania. W roku 2023 wydłużono ten termin do 31 grudnia 2027 r.

2. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku cen energii elektrycznej. Na mocy ustawy z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w latach 2023–2025 (Dz. U. z 2024 r. poz. 1622, 1831 oraz 2025 r. poz. 290) wprowadzono ceny gwarantowane, tj. 785 zł/MWh netto (bez podatku VAT i podatku akcyzowego), dla podmiotów społecznych, w tym dla spółdzielni socjalnych w zakresie, w jakim zużywa energię elektryczną na potrzeby podstawowej działalności.
3. Ceny gwarantowane wprowadzone zostały także ustawą z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw (Dz. U. z 2024 r. poz. 1509 oraz z 2025 r. poz. 290 i 759). Cena ta zróżnicowana została względem rodzajów źródła ciepła. Średnia cena ciepła została ustalona na poziomie: 150,95 zł/GJ netto dla ciepła wytwarzanego w źródłach ciepła opalanych gazem ziemnym lub olejem opałowym oraz 103,82 zł/GJ netto dla ciepła wytwarzanego w pozostałych źródłach ciepła.
4. We wrześniu 2024 r. południe Polski nawiedziły powodzie powodujące zniszczenia w dużej skali. Ustawodawca chcąc pomóc mieszkańcom terenów dotkniętych powodzią wprowadził ustawą z dnia 21 listopada 2024 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2024 r. poz. 1717) instrumenty ułatwiające funkcjonowanie powodzianom i podmiotom prowadzącym działalność na terenach dotkniętych powodzią. Przepisy te skierowane były również do spółdzielni socjalnych i osób niepełnosprawnych przystępujących lub wnoszących wkład do tworzenia takich spółdzielni i dotyczyły następujących kwestii:
 - zawieszenie niektórych terminów np. dotyczących zwrotu środków w związku z niedopełnieniem warunków umowy związanych z krótszym terminem zatrudnienia na refundowanym stanowisku pracy, wynikającym z

ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych a także z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dzięki tym regulacjom przyznane jednorazowo środki na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej mogły zostać umorzone w całości lub w części wraz z odsetkami, jeżeli na skutek powodzi członkostwo w spółdzielni socjalnej miało być krótsze niż odpowiednio 12 lub 24 miesiące;

- umorzenie w całości lub części uzyskanych środków na utworzenie stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej w spółdzielni socjalnej lub finansowanie kosztów płacy osoby niepełnosprawnej, jeśli miejsca pracy uległy zniszczeniu na skutek powodzi.

W przepisach dotyczących spółdzielni socjalnych zostały również uwzględnione kwestie dotyczące wsparcia finansowego udzielanego spółdzielniom jako pomoc de minimis. Przepisy dotyczące pułapu pomocy de minimis z roku 2013 obowiązywały do końca roku 2023 z półrocznym okresem przejściowym, w trakcie którego wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej miały obowiązek dostosować przepisy krajowe do nowych rozwiązań w zakresie udzielania tego rodzaju pomocy.

2.2 LICZBA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH W POLSCE

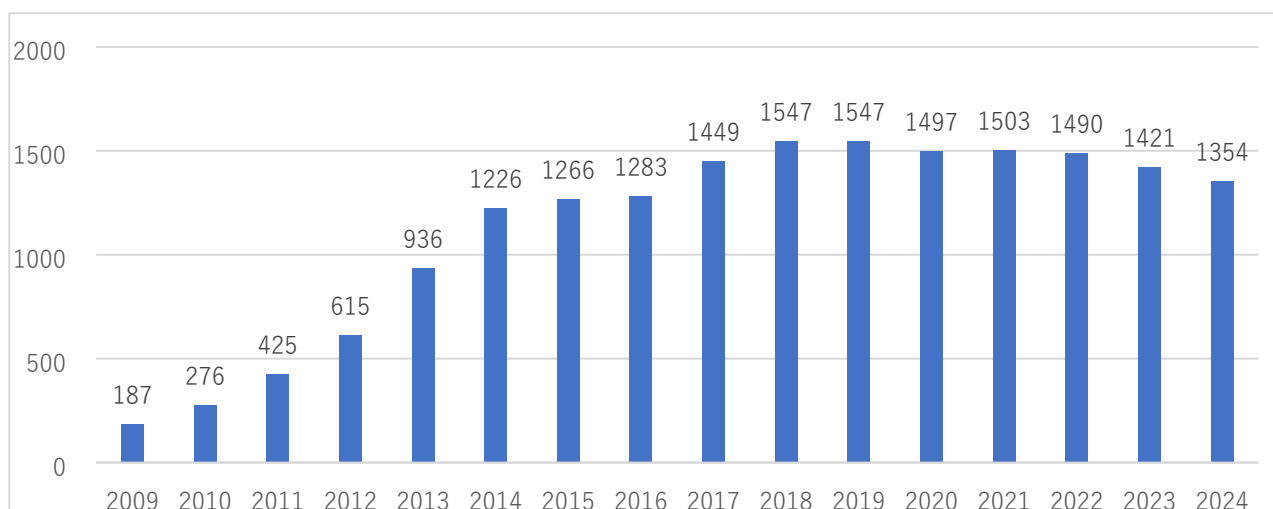
Dostępne dane pozyskane z KRS pokazują, że w latach 2022–2024 liczba spółdzielni socjalnych (zarejestrowanych, niebędących w likwidacji) zmniejszyła się w stosunku do poprzednich lat. Na koniec poprzedniego okresu sprawozdawczego, a więc na koniec 2021 r. w KRS zarejestrowane były 1503 spółdzielnie socjalne (niebędące w likwidacji i niewykreślone). Na koniec 2022 r. w rejestrze figurowało ich 1490 (spadek o 13 podmiotów), na koniec 2023 r. odnotowano kolejny spadek liczby spółdzielni socjalnych do poziomu 1421, aż na koniec roku 2024 zarejestrowane były 1354

spółdzielnie socjalne. Badanie GUS potwierdziło aktywne funkcjonowanie w 2023 r. 818 spółdzielni socjalnych⁷⁾ (57,6% spośród zarejestrowanych).

Niewątpliwie na fluktuacje w liczbie spółdzielni socjalnych wpływ miała pandemia COVID-19, która spowodowała problemy gospodarcze w istniejących spółdzielniach socjalnych prowadzących działalność przede wszystkim w sferze usług gastronomicznych, cateringowych, przetwórstwie przemysłowym czy handlu. Działania podjęte w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa, doprowadziły do czasowego zamknięcia lokali gastronomicznych, ograniczenia liczby gości oraz wprowadzenia wielu restrykcji sanitarnych. Ponadto szczególne okoliczności związane z pandemią miały wpływ na zmianę nawyków konsumenckich, a te negatywnie wpłynęły na przedsiębiorstwa prowadzące działalność głównie w formie usług i produktów sprzedawanych i świadczonych stacjonarnie. Dodatkowe negatywne uwarunkowania dla prowadzenia działalności gospodarczej nastąpiły wraz z wybuchem wojny w Ukrainie i związane z nim skutki takie jak niepewność gospodarcza, nagłe zwiększenie cen surowców i energii, inflacja, zakłócenia w łańcuchach dostaw, co w konsekwencji osłabiło sektor spółdzielni socjalnych w Polsce. Mówiąc o spadku liczby spółdzielni socjalnych w okresie sprawozdawczym, warto zwrócić uwagę na zmianę perspektywy finansowej UE. Tego typu zmiany zwykle wiążą się z ograniczoną dostępnością środków na tworzenie nowych spółdzielni socjalnych w okresie przejściowym, co mogło wpłynąć na kondycję sektora i przyczynić się do spadku liczby spółdzielni w latach 2022–2024.

Wykres 1 – Liczba spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w KRS w latach 2009–2024 (niebędących w likwidacji i niewykreślonych)

⁷⁾ Za: GUS, Podmioty ekonomii społecznej w 2023 r.: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/podmioty-ekonomii-spoecznej-w-2023-r-,23,2.html>.

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych z KRS

Mimo tendencji spadkowej w liczbie spółdzielni socjalnych, należy podkreślić fakt, że cały czas powstają nowe podmioty, których w latach sprawozdawczych przybyło 71. Najwięcej w roku 2022, kiedy to utworzono 39 nowych spółdzielni socjalnych. W 2023 r. zarejestrowano łącznie 15 nowych spółdzielni socjalnych, a w 2024 r. 17. W okresie sprawozdawczym najwięcej nowych spółdzielni socjalnych zarejestrowano w województwach: lubelskim (15), mazowieckim (10) oraz podkarpackim, pomorskim i zachodnio-pomorskim (po 7). Żadne nowe spółdzielnie nie powstały w województwach: łódzkim, podlaskim i opolskim.

W latach 2022–2024 w stanie likwidacji było odpowiednio: 161, 168 i 176 podmiotów, a w latach sprawozdawczych wykreślono odpowiednio: 49, 64 i 22 spółdzielnie.

Zgodnie z ustawą – Prawo spółdzielcze oraz ustawą o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia przechodzi w stan likwidacji w przypadku wystąpienia następujących przesłanek:

- 1) z upływem okresu, na który, w myśl statutu, spółdzielnię utworzono;
- 2) wskutek zmniejszenia się liczby członków poniżej wskazanej w statucie lub w ustawie, jeżeli spółdzielnia w terminie jednego roku nie zwiększy liczby członków do wymaganej wielkości;

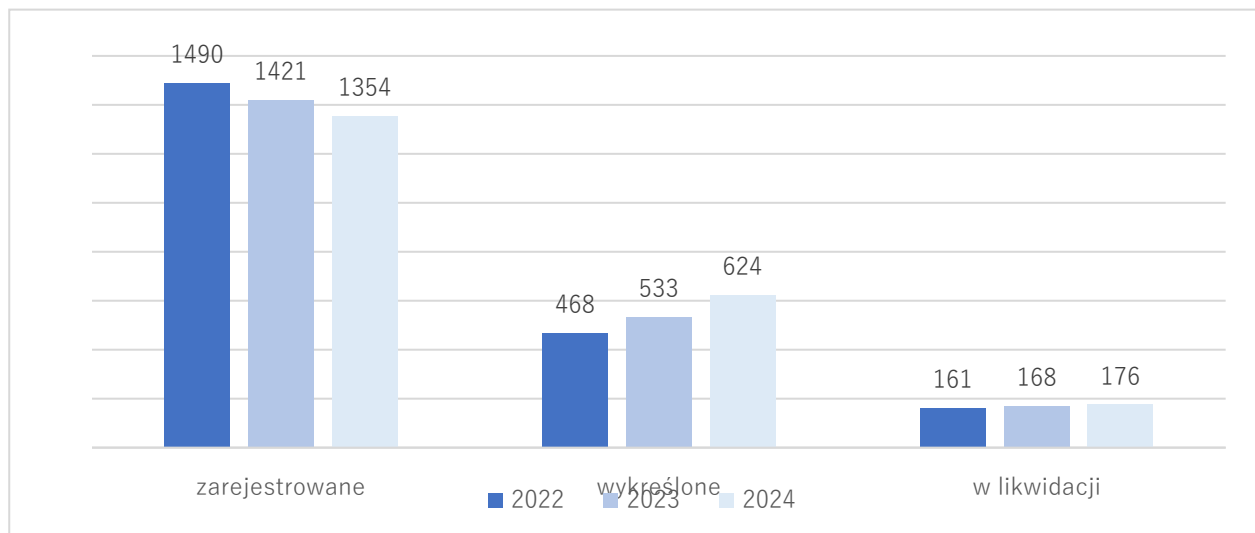
- 3) wskutek zgodnych uchwał walnych zgromadzeń zapadłych większością 3/4 głosów na dwóch kolejno po sobie następujących walnych zgromadzeniach, w odstępie co najmniej dwóch tygodni;
- 4) zaprzestania używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;
- 5) w wyniku zmniejszenia się liczby członków poniżej pięciu w przypadku osób fizycznych i dwóch w przypadku osób prawnych (jeśli trwa to dłużej niż 3 miesiące) lub zwiększenia powyżej pięćdziesięciu (z zastrzeżeniem art. 5 ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych);
- 6) w wyniku przekroczenia limitu członków spółdzielni spoza osób wymienionych w art. 5 ust. 6 ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- 7) w przypadku naruszenia zasad podziału nadwyżki bilansowej;
- 8) w przypadku niepoddania się lustracji w terminie 6 miesięcy od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za pierwszy rok działalności;
- 9) w przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego i w ciągu sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do KRS nie zatrudniły co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych.
- 10) w przypadku, gdy założycielami spółdzielni socjalnej są trzy osoby fizyczne i nie przyjęły w poczet członków i nie zatrudniły co najmniej dwóch osób wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w terminie 12 miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do KRS.

W powyższych wypadkach zarząd spółdzielni (likwidator) powinien zgłosić do KRS otwarcie likwidacji spółdzielni i zawiadomić właściwy związek rewizyjny. Jeżeli zarząd (likwidator) tego nie uczyni, zgłoszenia dokonuje związek rewizyjny. Związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, może również podjąć uchwałę o postawieniu spółdzielni w stan likwidacji, jeżeli:

1. działalność spółdzielni wykazuje rażące i uporczywe naruszenia prawa lub postanowień statutu;

2. spółdzielnia została zarejestrowana z naruszeniem prawa;
3. spółdzielnia co najmniej od roku nie prowadzi działalności gospodarczej.

Wykres 2 – Spółdzielnie socjalne według danych z rejestru KRS w latach 2022–2024 – podział ze względu na status podmiotu

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych z KRS

Po zsumowaniu danych z KRS (zaprezentowanych na Wykresie 2) liczba wszystkich spółdzielni socjalnych figurujących w KRS wyniosła odpowiednio: w 2022 r. 2119 podmiotów (zarejestrowane spółdzielnie socjalne 1490, w likwidacji 161, wykreślone 468⁸⁾, w 2023 r. 2122 podmioty (zarejestrowane spółdzielnie socjalne 1421, w likwidacji 168, wykreślone 533⁹⁾), natomiast w 2024 r. było to łącznie 2154 podmioty (zarejestrowane spółdzielnie socjalne 1354, w likwidacji 176 i wykreślone 624¹⁰⁾). Najwięcej spółdzielni socjalnych, które w KRS miały status „w likwidacji” na koniec 2024 r. zlokalizowanych było na terenie województwa wielkopolskiego – 21, a także w województwie mazowieckim – 20 oraz małopolskim – 16.

Porównując sektor spółdzielni socjalnych z działalnością przedsiębiorców sektora małych i średnich przedsiębiorstw należy zwrócić uwagę na fakt, że według danych

⁸⁾ Liczba pokazuje wszystkie spółdzielnie socjalne wykreślone od 2005 r.

⁹⁾ jw.

¹⁰⁾ jw.

Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) w 2023 r. zarejestrowano 385 tys. nowych przedsiębiorstw, wykreślono natomiast 225 tys. firm. W porównaniu z rokiem 2022 liczba nowo powstałych przedsiębiorstw była na podobnym poziomie (nieznaczny spadek o 0,2% r/r), natomiast zlikwidowanych – wzrosła o 1,7%¹¹⁾. Skutki wydarzeń w ostatnich latach odbiły się negatywnie nie tylko na sektorze spółdzielni socjalnych, ale także miały swój wpływ na cały sektor małych i średnich przedsiębiorstw.

2.3 ROZMIESZCZENIE REGIONALNE SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Poddając analizie rozmieszczenie spółdzielni socjalnych w województwach dostrzegalna jest nierównomierność w rozlokowaniu tych podmiotów na terenie kraju. W latach sprawozdawczych 2022–2024 przeciętnie najwięcej spółdzielni socjalnych miało swoją siedzibę w województwach: wielkopolskim (165), mazowieckim (151) oraz lubelskim (139). Warto zauważyć zmianę na ostatnim miejscu podium – dotychczas, było to województwo śląskie, które obecnie zostało zastąpione przez województwo lubelskie. Niewątpliwie na tę zmianę miał fakt, że w województwie lubelskim powstało 15 nowych spółdzielni socjalnych, podczas gdy w okresie sprawozdawczym w województwie śląskim liczba spółdzielni socjalnych zmniejszyła się o 22.

Zmiany nie nastąpiły natomiast w regionach, gdzie przeciętnie funkcjonowało najmniej spółdzielni socjalnych – są to nadal województwa: świętokrzyskie (38), opolskie (39) oraz podlaskie (45).

¹¹⁾ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w 2024. s. 17.

Tabela 2 – Liczba spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w KRS oraz średnia liczba spółdzielni socjalnych w podziale na województwa w latach 2022–2024, liczba aktywnych spółdzielni socjalnych w 2023 r. w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	Spn.s zarejestrowane ¹²⁾ w KRS			Średnia liczba spn.s w województwach w latach 2022–2024	Aktywne wg GUS ¹³⁾
	2022	2023	2024		2023
DOLNOŚLĄSKIE	78	78	73	76	40
KUJAWSKO-POMORSKIE	72	66	64	67	34
LUBELSKIE	139	140	137	139	96
LUBUSKIE	100	97	95	97	58
ŁÓDZKIE	58	51	50	53	32
MAŁOPOLSKIE	97	92	87	92	49
MAZOWIECKIE	160	150	144	151	66
OPOLSKIE	40	39	37	39	23
PODKARPACKIE	100	91	87	93	67
PODLASKIE	50	45	41	45	21
POMORSKIE	77	75	72	75	50
ŚLĄSKIE	139	128	117	128	73
ŚWIĘTOKRZYSKIE	39	38	36	38	15
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	96	96	92	95	55
WIELKOPOLSKIE	171	167	158	165	102
ZACHODNIOPOMORSKIE	74	67	64	68	38

Źródło: Opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych z KRS

¹²⁾ Spółdzielnie socjalne niebędące w likwidacji i niewykreślone.

¹³⁾ Za: GUS, Podmioty ekonomii społecznej w 2023 r.: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/podmioty-ekonomii-spoecznej-w-2023-r-,23,2.html>.

Tabela 3 – Liczba zarejestrowanych spółdzielni socjalnych przypadających na 100 tys. mieszkańców danego województwa w roku 2021 i 2024

WOJEWÓDZTWO	2021	2024	RÓŻNICA
DOLNOŚLĄSKIE	2,8	2,5	-0,2
KUJAWSKO-POMORSKIE	3,5	3,2	-0,3
LUBELSKIE	6,4	6,8	0,4
LUBUSKIE	9,9	9,7	-0,2
ŁÓDZKIE	2,4	2,1	-0,3
MAŁOPOLSKIE	2,9	2,5	-0,3
MAZOWIECKIE	2,9	2,6	-0,3
OPOLSKIE	4,1	3,9	-0,1
PODKARPACKIE	4,7	4,2	-0,5
PODLASKIE	4,8	3,6	-1,2
POMORSKIE	3,2	3,1	-0,1
ŚLĄSKIE	3,2	2,7	-0,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3,3	3,1	-0,2
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	7,0	6,8	-0,2
WIELKOPOLSKIE	5,0	4,5	-0,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	4,3	3,9	-0,4

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych z KRS oraz danych GUS

W kolejnym zestawieniu województwo lubelskie pozytywnie się wyróżnia. Mimo spadku liczby ludności w województwie lubelskim¹⁴⁾, liczba spółdzielni socjalnych w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców zwiększyła się. W żadnym innym województwie nie odnotowany został wzrost liczby spółdzielni w przeliczeniu na liczbę ludności. Największy spadek nastąpił w województwie podlaskim i jest to związane zarówno ze spadkiem liczby ludności¹⁵⁾ oraz ogólnej liczby spółdzielni socjalnych na tym terenie. Z

¹⁴⁾ Na podstawie Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2024 roku – GUS.

¹⁵⁾ jw.

podobnych powodów różnica w liczbie spółdzielni socjalnych zmniejszyła się w województwach: podlaskim, podkarpackim, śląskim i wielkopolskim.

W ramach projektu partnerskiego MRPiPS, GUS, IPiSS oraz ROPS w Krakowie pt. „Estakada – synchronizacja ekonomii społecznej na poziomie kraju”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego, opracowano raport pt. „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023”¹⁶⁾. Zgodnie z danymi przedstawionymi w tym opracowaniu w 2023 roku najczęściej spółdzielnie socjalne działały na terenie powiatu lub województwa (47,5%). Nieco mniej spółdzielni działało na obszarze sąsiedztwa lub gminy (39,0%). 12,3% spółdzielni działało na terenie całego kraju. Tylko 1,2% prowadziło działalność za granicą.

2.4 SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE JAKO PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE

Wejście w życie ustawy o ekonomii społecznej uregulowało organizację i zasady działania PS. Zgodnie z tym aktem prawnym o status przedsiębiorstwa społecznego mogą ubiegać się następujące podmioty:

- 1) spółdzielnie socjalne;
- 2) spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej;
- 3) organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 UDPPiW, z wyjątkiem partii politycznych, europejskich partii politycznych, związków zawodowych i

¹⁶⁾ Do opracowania zostały wykorzystane wyniki z badania GUS „Działalność integracyjna podmiotów gospodarki społecznej za 2023 r.” zrealizowanego na formularzu GS-S (Sprawozdanie o działalności spółdzielni: pracy, socjalnych, inwalidów i niewidomych). Sprawozdanie było realizowane na pełnej zbiorowości spółdzielni pracy, spółdzielni socjalnych oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych, uznanych za aktywne na podstawie źródeł administracyjnych).

organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne i europejskich fundacji politycznych;

- 4) podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 lub 4 UDPPiW;
- 5) jednostka tworząca podmioty zatrudnienia socjalnego takie jak: WTZ, ZAZ, CIS i KIS.

Status PS może uzyskać ww. podmiot ekonomii społecznej jeżeli prowadzi:

- 1) działalność odpłatną pożytku publicznego rozumianą jako:
 - działalność prowadzoną przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW, w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4 ust. 1 tej ustawy, za które pobierają one wynagrodzenie,
 - sprzedaż wytworzonych towarów lub świadczenie usług w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, lub integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
 - sprzedaż przedmiotów darowizny.
- 2) działalność gospodarczą, o której mowa w art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, czyli zorganizowaną działalność zarobkową, wykonywaną we własnym imieniu i w sposób ciągły;
- 3) inną działalność o charakterze odpłatnym, czyli działalność oświatową, kulturalną i kół gospodyń wiejskich pod warunkiem, że nie są działalnością gospodarczą¹⁷⁾.

Dodatkowo należy podkreślić, że dla spółdzielni socjalnych wprowadzono maksymalnie uproszczony tryb uzyskiwania statusu PS. Aby uzyskać status PS, spółdzielnia socjalna musi złożyć do wojewody właściwego ze względu na jej siedzibę, jedynie wniosek, który

¹⁷⁾ A. Stachowicz, J. Szewczyk, P. Wiśniewski, Komentarz do ustawy o ekonomii społecznej s. 23, Warszawa 2023 r.

zawiera dane identyfikujące wnioskodawcę oraz informację o celu prowadzonej działalności i przedmiocie działalności dominującej. Spółdzielnia socjalna, w przeciwieństwie do innych podmiotów ekonomii społecznej, została zwolniona z obowiązku dołączania do tego wniosku dokumentów potwierdzających spełnianie warunków, które decydują o nadaniu statusu PS. Rozwiązanie to wynika z faktu, że warunki decydujące o przyznaniu statusu są również charakterystyczne dla spółdzielni socjalnej, dlatego też nie ma potrzeby ponownej ich weryfikacji.

Jak pokazują dane zamieszczone w Rejestrze Jednostek Polityki Społecznej (RJPS), spółdzielnie socjalne chętnie ubiegały się o status PS. Na koniec 2024 r. w RJPS figurowało 1221 podmiotów, z czego 430 stanowiły spółdzielnie socjalne (ponad 32% wszystkich PS).

Niewątpliwe uzyskanie, przyznawanego przez wojewodę, statusu PS wiąże się z dostępem do konkretnych instrumentów wsparcia i korzyści. Są to:

- 1) wsparcie na tworzenie miejsc pracy. PS mogą korzystać ze wsparcia finansowego na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. osób z niepełnosprawnościami, osób bezrobotnych, czy też osób po 60. roku życia). Środki na ten cel dostępne są zarówno w powiatowych urzędach pracy, jak i w ponad 60 działających na terenie całego kraju ośrodkach wsparcia ekonomii społecznej. Co ważne, w ośrodkach tych obok dofinansowania, skorzystać można również z kompleksowego doradztwa i wsparcia merytorycznego, dotyczącego zarówno kwestii biznesowych jak i społecznych;
- 2) preferencje w zamówieniach publicznych. PS mają ułatwiony dostęp do rynku zamówień publicznych. Jednostki sektora finansów publicznych mogą zastrzec, że o zamówienia publiczne, które ze względu na ich wartość nie podlegają przepisom ustawy Pzp, mogą ubiegać się wyłącznie PS. To znacząco zwiększa konkurencyjność takich podmiotów i otwiera nowe możliwości współpracy z sektorem publicznym, pozwalając na realizację większych projektów i stabilny rozwój;

- 3) wsparcie zwrotne na preferencyjnych warunkach. PS, a także inne podmioty ekonomii społecznej mogą skorzystać z wdrażanej przez Bank Gospodarstwa Krajowego preferencyjnej oferty instrumentów zwrotnych umożliwiających inwestycje i rozwój;
- 4) zwolnienia podatkowe. Dochody wypracowane przez PS, które są przeznaczone na cele reintegracji społecznej i zawodowej, mogą być zwolnione z podatku dochodowego;
- 5) program resortowy dla PS. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje program pn. Warto Być Przedsiębiorstwem Społecznym! w ramach którego PS mogą otrzymać środki na wzmocnienie swojego potencjału, zatrudnienie, reintegrację i rozwój w zakresie realizacji usług społecznych;
- 6) aktywny wpływ na rozwój lokalny i reintegrację społeczną. Uzyskanie statusu PS wzmacnia wiarygodność oraz potwierdza rolę podmiotów ekonomii społecznej jako aktywnie wspierających społeczność lokalną. Status PS potwierdza realizację misji społecznej, przejrzystość działalności oraz zobowiązanie do reinwestowania zysku w cele społeczne, a nie jego podziału między wspólników.

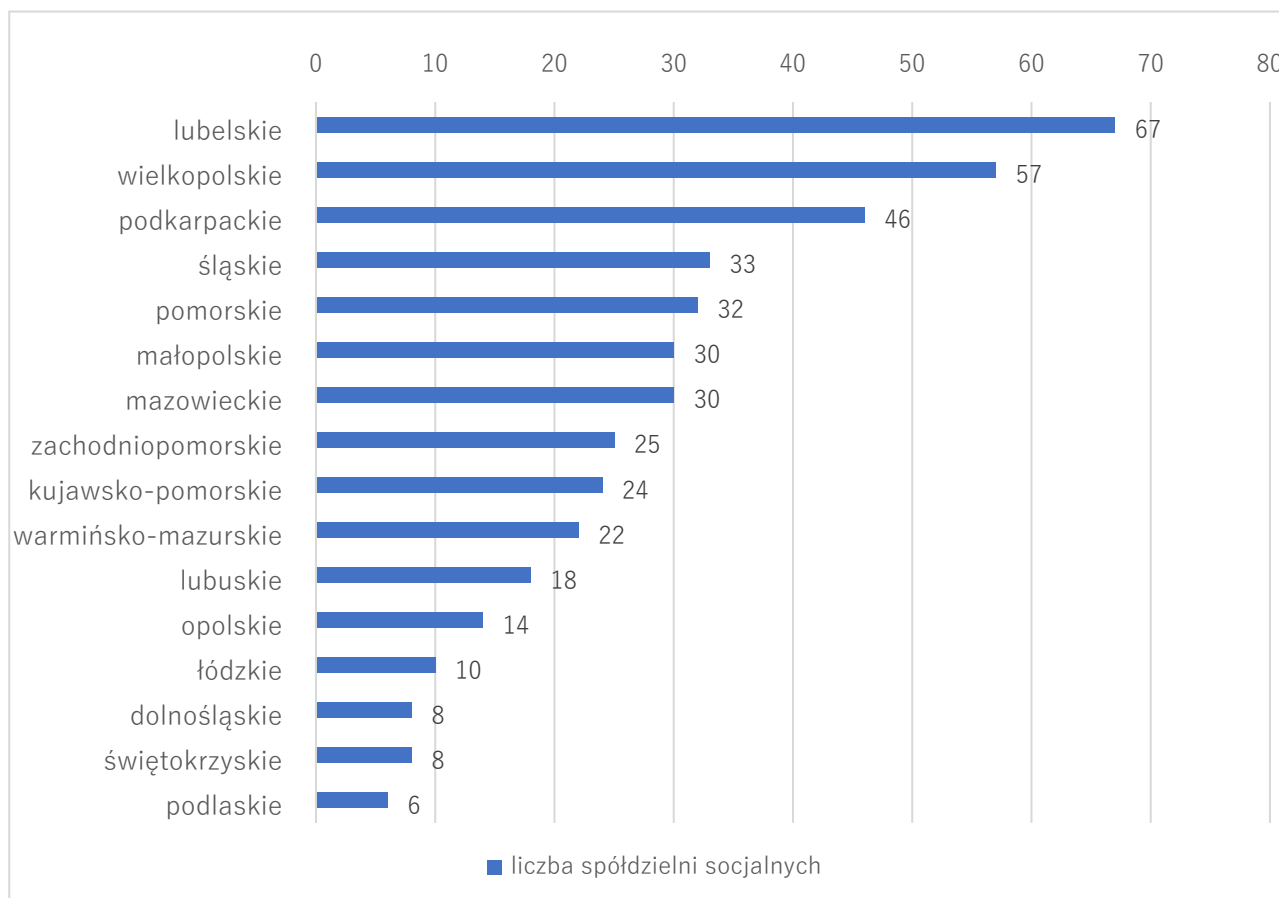
Spółdzielnie socjalne dostrzegając powyższe korzyści decydują się na wnioskowanie o uzyskanie statusu PS. W okresie sprawozdawczym status PS uzyskało odpowiednio: w roku 2022 – 19 spółdzielni, w roku 2023 – 337 spółdzielni, a roku 2024 były to 74 spółdzielnie.

Znaczący wzrost liczby spółdzielni socjalnych, które w 2023 r. uzyskały status PS był związany z wprowadzeniem przepisów ustawowych umożliwiających nabywanie statusu PS, ale przede wszystkim z realizacją programu resortowego pn. „Przedsiębiorstwo Społeczne +” (od 2024 r. Program nosi nazwę „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!”), który w pierwszym roku obowiązywania był skierowany do podmiotów posiadających status PS lub podmiotów, które zobowiązały się do uzyskania statusu PS najpóźniej do dnia podpisania umowy. To właśnie w momencie ogłoszenia ww. konkursu odnotowano bardzo duże zainteresowanie nabyciem statusu PS.

Jednocześnie w okresie sprawozdawczym wojewodowie wydali łącznie 15 decyzji o utracie statusu PS w stosunku do spółdzielni socjalnych (1 decyzja w 2023 r., 14 w roku 2024 r.). Zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej podmiot traci status PS w przypadku, gdy:

- PS nie spełnia któregokolwiek z warunków, o których mowa w art. 3, art. 4 ust. 1 oraz art. 5–10, mimo upływu terminu, o którym mowa w art. 14 ust. 1 ustawy o ekonomii społecznej;
- ogłoszono upadłość PS albo oddalono wniosek o ogłoszenie upadłości PS z uwagi na fakt, że jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania;
- otwarto likwidację PS;
- PS wystąpiło z wnioskiem o wydanie tej decyzji.

Wykres 3 – Liczba spółdzielni socjalnych posiadających status PS na koniec 2024 r. w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych znajdujących się w RJPS

Kolejny raz, w zestawieniu danych, na prowadzeniu znajduje się województwo lubelskie – to tutaj, na koniec 2024 r., było najwięcej spółdzielni socjalnych, które posiadały status PS. Spółdzielnie ze statusem PS w województwie lubelskim stanowiły prawie 49% wszystkich spółdzielni działających na terenie tego województwa. Poniższa analiza pokazuje stosunek spółdzielni socjalnych do spółdzielni socjalnych posiadających status PS w podziale na województwa.

Tabela 4 – Liczba spółdzielni socjalnych posiadających status PS w stosunku do wszystkich spółdzielni socjalnych w poszczególnych województwach na koniec 2024 r.

WOJEWÓDZTWO	LICZBA ZAREJESTROWANYCH SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH	LICZBA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH POSIADAJĄCYCH STATUS PS	ODSETEK
DOLNOŚLĄSKIE	73	8	11,0 %
KUJAWSKO-POMORSKIE	64	24	37,5 %
LUBELSKIE	137	67	48,9 %
LUBUSKIE	95	18	18,9 %
ŁÓDZKIE	50	10	20,0 %
MAŁOPOLSKIE	87	30	34,5 %
MAZOWIECKIE	144	30	20,8 %
OPOLSKIE	37	14	37,8 %
PODKARPACKIE	87	46	52,9 %
PODLASKIE	41	6	14,6 %
POMORSKIE	72	32	44,4 %
ŚLĄSKIE	117	33	28,2 %
ŚWIĘTOKRZYSKIE	36	8	22,2 %
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	92	22	23,9 %
WIELKOPOLSKIE	158	57	36,1 %
ZACHODNIOPOMORSKIE	64	25	39,1 %

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych znajdujących się w RJPS

Najwięcej spółdzielni socjalnych posiadających status PS zlokalizowanych było w województwach: podkarpackim, lubelskim i pomorskim. Najmniejsze zainteresowanie wśród spółdzielni socjalnych o ubieganie się o status PS było w województwach: dolnośląskim, podlaskim i lubuskim.

Zgodnie z art. 4. ustawy o ekonomii społecznej, działalność PS służy rozwojowi lokalnemu i ma na celu:

- reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub
- realizację usług społecznych.

Z danych zawartych w RJPS wynika, że zdecydowana większość spółdzielni socjalnych jako PS miała na celu działania reintegracyjne – 222 spółdzielnie socjalne (51,6%) wskazały je jako cel działalności. Następnie były to działania reintegracyjne połączone z realizacją usług społecznych – 172 wskazania (40%). Tylko 36 spółdzielni socjalnych (8,4%) wskazało jako swój cel działalności realizację usług społecznych.

Należy podkreślić, że reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym nie jest wykonywana w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez PS. Dane zawarte w RJPS, z których wynika, że ponad połowa PS będących spółdzielniami socjalnymi nastawiona jest na wspieranie swoich pracowników przez wdrażanie działań służących zdobyciu nowych kwalifikacji, kompetencji, wiedzy i umiejętności w celu odbudowania pozycji na rynku pracy oraz działania mające na celu odbudowanie lub nabycie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia odpowiednich ról społecznych, udawania, że w czasach dynamicznych zmian i rosnących wyzwań społeczno-gospodarczych, spółdzielnie kierując się wrażliwością na potrzeby drugiego człowieka mogą skutecznie kształtować lepszą przyszłość — opartą na zaufaniu, wzajemnym wsparciu i odpowiedzialności.

Jeśli chodzi o przedmiot prowadzonej działalności to spółdzielnie socjalne jako PS najczęściej działały o obszarach związanych z:

- zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – 103 podmioty,
- usługami administrowania i działalnością wspierającą – 86 podmiotów,
- opieką zdrowotną i pomocą społeczną – 60 podmiotów,
- przetwórstwem przemysłowym – 49 podmiotów,
- edukacją – 25 podmiotów,
- budownictwem – 25 podmiotów,
- kulturą, rozrywką i rekreacją – 16 podmiotów,
- dostawą wody, gospodarowaniem ściekami i odpadami – 14 podmiotów,
- działalnością usługową, handlem hurtowym i detalicznym, nauką i techniką.

OSOBY PRACUJĄCE W SPÓŁDZIELNIACH SOCJALNYCH

3.1 ZAŁOŻYCIELE I CZŁONKOWIE

Zgodnie z art. 4 ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych założycielami spółdzielni socjalnej mogą być osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (opisane w art. 2 pkt. 6 ustawy o ekonomii społecznej) posiadające pełną zdolność do czynności prawnych. Mogą to być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Jeżeli założycielami spółdzielni socjalnej są osoby fizyczne, ich liczba nie może być mniejsza niż 3 z obowiązkiem uzupełnienia składu do 5 osób w ciągu 12 miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do KRS, a jeżeli założycielami są osoby prawne, liczba członków takiej spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż 2.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami spółdzielnię socjalną mogą założyć także osoby spoza katalogu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- ich liczba nie może przekraczać 50% ogólnej liczby założycieli;
- ich liczba nie może stanowić więcej niż 70% ogólnej liczby założycieli, jeśli spółdzielnię zakładają osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, lub gdy spółdzielnia prowadzi działalność w zakresie:

- zadań i usług pomocy społecznej w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- opieki nad dziećmi do lat trzech,
- prowadzenia niepublicznych przedszkoli lub innych form wychowania przedszkolnego,
- wspierania rodziny i pieczy zastępczej w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego;
- kościelne osoby prawne.

W ramach badania pn. „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023”¹⁸⁾ przeprowadzonego przez GUS, wzięto pod lupę także spółdzielnie ekonomii społecznej, w ramach których przeanalizowano zbiorowość spółdzielni pracy, spółdzielni socjalnych oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych. Dane zawarte w sprawozdaniu z badania pokazują, że na koniec 2023 r., najwięcej spółdzielni socjalnych zostało założony przez osoby fizyczne – 53,1%. Kolejną grupę podmiotów będących założycielami spółdzielni socjalnych były podmioty sektora non-profit – 33%. Administracja samorządowa stanowiła 26,9% założycieli spółdzielni socjalnych.

Warto zauważyć, że w porównaniu z poprzednim badaniem przedstawiającym dane za 2019 r., nieco zmieniła się struktura założycieli spółdzielni socjalnych – zmniejszyła się liczba założycieli wśród osób fizycznych (57,7% w roku 2019) na rzecz dość znacznego wzrostu założycieli wśród jednostek samorządu terytorialnego (20,4% w 2019 r.) oraz niewielkiego wzrostu wśród organizacji non-profit (31,9% w 2019 r.).

Wzrost roli JST jako założycieli spółdzielni socjalnych wynika z ich większych możliwości finansowych, organizacyjnych i prawnych, a także z faktu, że są postrzegane jako

¹⁸⁾ Za GUS: Podmioty ekonomii społecznej w 2023 r. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarka-spoleczna-trzeci-sektor/podmioty-ekonomii-spolecznej-w-2023-r-,23,2.html>.

bardziej stabilni i przewidywalni partnerzy w realizacji celów ekonomii społecznej. Natomiast zniechęcenie osób fizycznych do budowania sektora spółdzielni socjalnych może wynikać z faktu braku doświadczenia w prowadzeniu firmy, kapitału początkowego i koniecznością radzenia sobie z szeregiem obowiązków administracyjnych.

Na podstawie danych z raportu GUS „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023¹⁹⁾” na koniec 2023 r. łączna liczba członkostw (osób prawnych oraz osób fizycznych) w spółdzielniach socjalnych wynosiła 3,3 tys.

Większość członkostw dotyczyła osób fizycznych, stanowiących wśród spółdzielni socjalnych 75,2% zbiorowości. W 2023 r. do spółdzielni tych przynależało 2,5 tys. osób fizycznych. W 2023 r. w spółdzielniach socjalnych udział kobiet wśród członków osób fizycznych był większy niż udział mężczyzn i wyniósł 60,1%. Istotną grupą wchodzącą w skład członków osób fizycznych spółdzielni socjalnych są osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Ich udział w 2023 r. był równy 43,8%.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, osoby prawne mogą być członkami zrzeszonymi w spółdzielniach socjalnych. W 2023 r. ich liczba wynosiła 0,8 tys.

3.2 ORGANY SPÓŁDZIELNI

Zgodnie z art. 35 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze organami spółdzielni są:

1. walne zgromadzenie;
2. rada nadzorcza;
3. zarząd;

¹⁹⁾ Za GUS – Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023 <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/gospodarka-spoeczna/spoldzielnie-ekonomii-spoecznej-w-latach-2019-2023,7,1.html>.

4. zebrania grup członkowskich – w spółdzielniach, w których walne zgromadzenie jest zastąpione przez zebranie przedstawicieli.

Wybory do organów spółdzielni dokonywane są w głosowaniu tajnym spośród nieograniczonej liczby kandydatów. Odwołanie członka organu następuje także w głosowaniu tajnym.

Ponadto statut może przewidywać powołanie także innych organów niż wymienione w art. 35 § 1, ww. ustawy składających się z członków spółdzielni. W takim wypadku statut określa zakres uprawnień tych organów oraz zasady wyboru i odwoływania ich członków.

Walne zgromadzenie jest najwyższym organem spółdzielni, w którego skład wchodzi ogół członków spółdzielni. Decyzje podejmowane są w formie uchwał, które mają moc obowiązującą wobec wszystkich członków i wszystkich organów spółdzielni. Zadaniem rady nadzorczej jest kontrola pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności oraz nadzór nad działalnością spółdzielni. Zarząd jest organem wykonawczym. Może być organem jednoosobowym lub kolegialnym. Składa oświadczenia woli w imieniu spółdzielni i reprezentuje ją.

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, w podmiotach tych wybiera się radę nadzorczą. W przypadku spółdzielni socjalnych, w których liczba członków nie przekracza 15, nie wybiera się rady nadzorczej, chyba że statut stanowi inaczej. W takim przypadku kompetencje rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie. Zadaniem rady nadzorczej jest przede wszystkim sprawowanie kontroli i nadzoru nad działalnością zarządu spółdzielni, a także wykonywaniem przez spółdzielnię jej zadań statutowych. Szczegółowy zakres zadań rady nadzorczej, jej skład oraz kadencję uregulowano w rozdziale 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze.

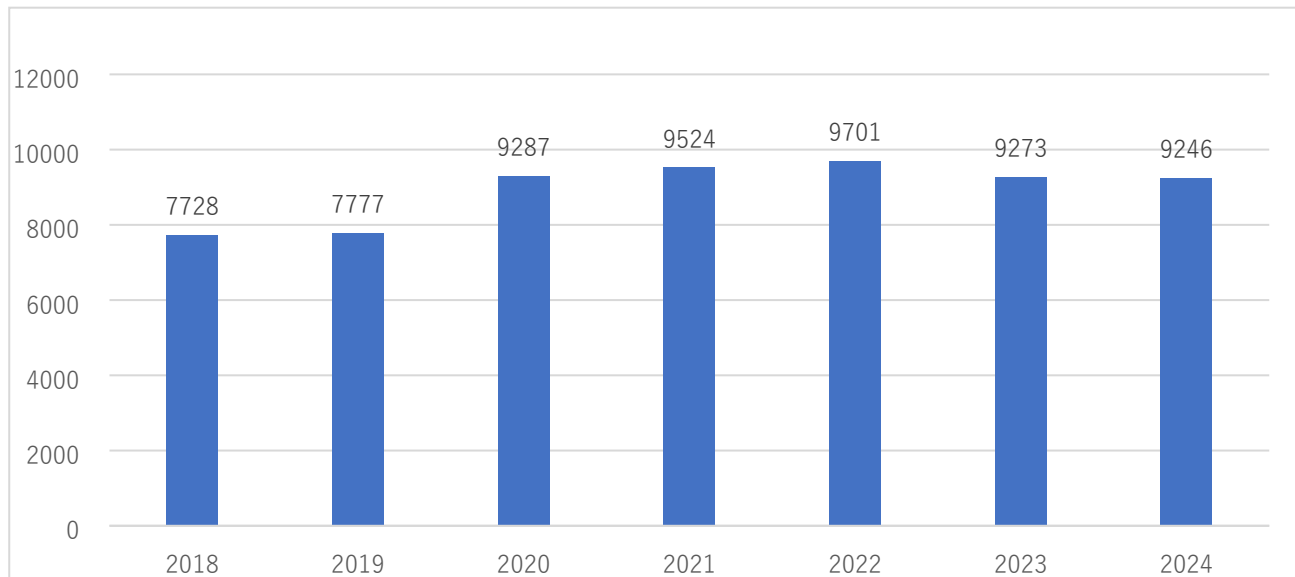
3.3 ZATRUDNIENIE I LICZBA PRACUJĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Spółdzielnia i członkowie spółdzielni mają obowiązek pozostawania ze sobą w stosunku pracy. Do zatrudnienia w spółdzielniach socjalnych stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze dotyczące spółdzielni pracy oraz przepisy prawa pracy (stosunek pracy na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, umowy o pracę, pracę nakładczą, powołania) i przepisy kodeksu cywilnego (umowa zlecenie, umowa o dzieło). Stosunek pracy między spółdzielnią socjalną, a jej członkami nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Zgodnie z art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze statut może przewidywać zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków nie na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, lecz na podstawie umowy o pracę, umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, a także powołanie jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni.

W okresie sprawozdawczym 2022–2024 w spółdzielniach socjalnych rocznie pracowało średnio około 9406 osób – na koniec 2022 r. było to 9701 osób, na koniec 2023 r. liczba tych osób spadła do 9273 osób, a na koniec 2024 r. wynosiła 9246 osób. Wśród nich znajdowały się osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, jak i osoby wykonujące pracę na podstawie umów cywilnoprawnych. Wraz ze spadkiem liczby spółdzielni socjalnych zmniejszyła się (o 455) liczba osób zatrudnionych w tych podmiotach. Warto jednak podkreślić, że liczba osób zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych w roku 2022 tzn. 9701 osób to najwyższy wynik jaki odnotowano w całym okresie przygotowywania informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych.

Wykres 4 – Liczba zatrudnionych na podstawie stosunku pracy i umów zlecenie w spółdzielniach socjalnych w latach 2018–2024²⁰⁾

Stan na 1 grudnia

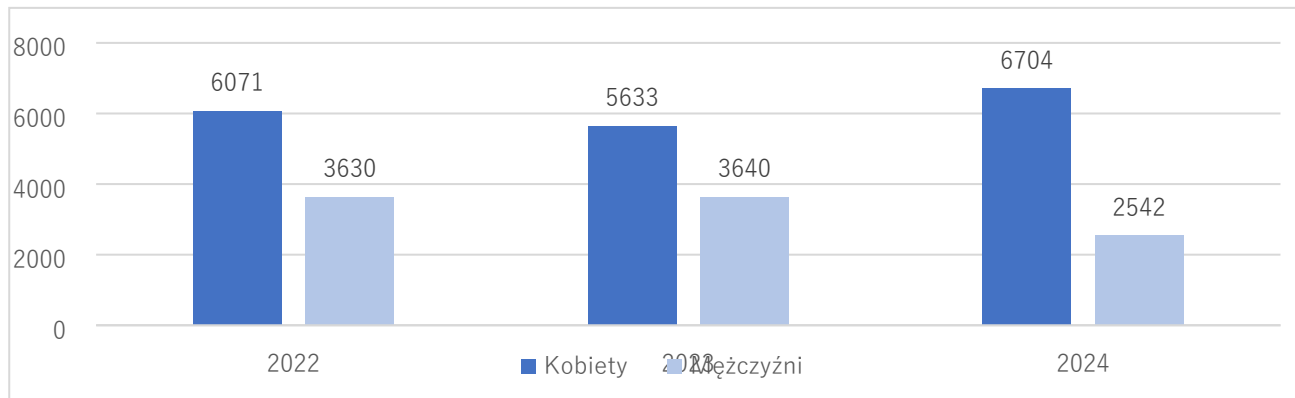

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych ZUS

Wśród osób pracujących w spółdzielniach socjalnych zdecydowaną większość stanowiły kobiety. Proporcja ta wydaje się stała i podobnie jak w poprzednich latach, liczba kobiet zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych była ponad dwukrotnie większa niż mężczyzn. Dane z lat 2022–2024 pokazują tendencję wzrostową jeśli chodzi o zatrudnienie kobiet – w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego liczba pracujących w spółdzielniach socjalnych kobiet zwiększyła się z 68,32% na koniec 2021 r. do 72,5% na koniec roku 2024.

²⁰⁾ Przedstawiona na wykresie liczba osób pracujących w spółdzielniach socjalnych w latach 2018–2021 uległa zmianie w stosunku do danych opublikowanych w Informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych w latach 2018–2019 oraz 2020–2021 ze względu na fakt, że w tychże dokumentach jako osoby pracujące wykazywano wszystkie osoby zgłoszone do ubezpieczenia społecznego, bez względu na formę zatrudnienia. Natomiast obecny wykres przedstawia dane odnoszące się wyłącznie do osób pracujących na podstawie umowy o pracę oraz umów zlecenie.

Wykres 5 – Struktura zatrudnienia (na podstawie stosunku pracy i umów zlecenie) w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024 ze względu na płeć. Stan na 1 grudnia

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych ZUS

Rodzaje zatrudnienia w spółdzielniach socjalnych

Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze zakłada jako regułę, że spółdzielnia i członkowie spółdzielni mają obowiązek pozostawania ze sobą w stosunku pracy (art. 182 ustawy). Zastosowanie konstrukcji spółdzielczej umowy o pracę daje większą ochronę członka spółdzielni socjalnej, na którą składają się instrumenty ochronne przewidziane w ustawie z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (np. ograniczenie prawa wypowiedzenia i wypowiedzenia zmieniającego oraz podstawy wykluczenia) i te przewidziane w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 277, 807, 1423 i 1661), tj. ochrona wynagrodzenia, ochrona czasu pracy, przepisy antidyskryminacyjne i inne. W przypadku zastosowania niepracowniczych form świadczenia pracy, spółdzielnia socjalna ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę między członków zatrudnionych, dla których podstawą zatrudnienia nie jest spółdzielcza umowa o pracę, z uwzględnieniem ich kwalifikacji²¹⁾.

Jak wynika z danych ZUS w okresie sprawozdawczym osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę stanowiły ponad 61% wszystkich pracowników²²⁾ spółdzielni socjalnych

²¹⁾ B. Godlewska-Bujok, C. Miżejewski, A. Muzyka, Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz. Stan prawny na 1 grudnia 2018 r. Warszawa 2018, s. 67.

²²⁾ Jako pracownicy zostały określone osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę oraz wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenie.

– 62,58% w 2022 r., 60,75% w 2023 r. oraz 60,08% w 2024 r. Kolejną grupą pod względem liczebności były osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia. W 2022 r. osoby te stanowiły 37,42%, rok później 39,25%, a w roku 2024 było to 39,92% wszystkich pracowników.

W porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego widać znaczny spadek zatrudnienia na podstawie umowy o pracę (w latach 2020–2021 pracownicy ci stanowili średnio nieco ponad 65%, natomiast w obecnym okresie sprawozdawczym jest to 61,14%). Zwiększyła się za to średnia osób pracujących na podstawie umowy zlecenia, którzy w okresie sprawozdawczym stanowili ponad 38% natomiast w latach 2020–2021 było to nieco ponad 34%.

Spadek zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na rzecz umowy zlecenie w spółdzielniach socjalnych może wynikać z kilku powiązanych ze sobą czynników – zarówno ekonomicznych, organizacyjnych, jak i prawnych. Może być to skutkiem pandemii COVID-19, która wymusiła duże zmiany organizacyjne i finansowe, a co za tym idzie część spółdzielni mogła zmniejszyć zatrudnienie etatowe. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na fakt potrzeby wzrostu elastyczności zatrudnienia i dostosowania go do realiów rynkowych w obliczu sezonowości usług czy niepewności zleceń.

Osoby niepełnosprawne wykonujące pracę w spółdzielniach socjalnych

Zgodnie z obowiązującymi przepisami wśród osób fizycznych, które mogą być założycielami, ale również pracownikami spółdzielni socjalnych, są osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W porównaniu z latami poprzednimi, liczba osób niepełnosprawnych pracujących w spółdzielniach socjalnych zmniejszyła się – jeszcze w latach 2020–2021 udział osób niepełnosprawnych w ogóle osób pracujących²³⁾ w spółdzielniach wynosił prawie 20% (19,79% w 2020 r. i

²³⁾ Przez osoby pracujące rozumie się osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę oraz wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenie. Ze względu na zmianę metodologii obliczania osób pracujących,

19,39% w 2021 r.) natomiast w omawianym okresie odsetek ten wynosi średnio 17,13% (17,53% w 2022 r., 17,73% w 2023 r. i 16,14% w 2024 r.).

Struktura omawianej grupy w ostatnich latach nie ulegała większym zmianom. Podobnie jak w ubiegłych latach, wśród wszystkich osób niepełnosprawnych wykonujących pracę w spółdzielniach socjalnych najliczniejszą grupę stanowiły osoby posiadające orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – było to: 1132 osoby w 2022 r., 1077 osób w 2023 r. i 993 osoby w 2024 r., czyli odpowiednio 66,55%, 65,51% i 66,6% wszystkich pracujących w spółdzielniach socjalnych osób niepełnosprawnych. W stosunku do grupy wszystkich pracowników²⁴⁾ spółdzielni socjalnych, osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności stanowiły nieco ponad 11%.

Zdecydowanie mniej liczne grupy osób pracujących w spółdzielniach socjalnych stanowiły osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w stopniu lekkim oraz osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w stopniu znacznym. Pierwsza z wymienionych grup stanowiła 18,75% w 2022 r., 18,98% w 2023 r. i 19,25% w 2024 r. wśród wszystkich zatrudnionych niepełnosprawnych oraz średnio 3,25% spośród wszystkich pracowników spółdzielni socjalnych.. Natomiast druga grupa – 14,58% w 2022 r., 15,33% w 2023 r. i 14,5% w 2024 r. oraz średnio 2,5% wszystkich pracowników spółdzielni socjalnych. W porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego liczba osób z lekkim stopniem niepełnosprawności pozostaje na dość wyrównanym poziomie wahającym się między 18 a 19%. Natomiast widocznie spadła liczba pracowników o znacznym stopniu niepełnosprawności, która w latach 2022–2024 wynosiła średnio 14,87% natomiast w poprzednim okresie sprawozdawczym było to średnio 17,6% wszystkich niepełnosprawnych zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych. Spadek zatrudnienia osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności może wynikać z większych trudności w zatrudnianiu i utrzymywaniu stanowisk pracy dla tych osób, które wymagają

dane dotyczące lat 2020–2021 przedstawione w niniejszym opracowaniu różnią się od danych przedstawionych w Informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych w latach 2020–2021.

²⁴⁾ Jako pracowników rozumie się wszystkie osoby wykonujące pracę w spółdzielni socjalnej na podstawie umowy o pracę oraz na podstawie umowy zlecenie.

specjalistycznego wsparcia, co może być kosztowne i trudne do zapewnienia przez spółdzielnie socjalne.

Wykres 6 – Osoby z niepełnosprawnościami pracujące w spółdzielniach socjalnych w podziale na stopień niepełnosprawności

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych ZUS na dzień 1.12.2022 r., 1.12.2023 r. i 1.12.2024 r.

W okresie sprawozdawczym, tak jak poprzednich latach, największą grupą osób pracujących w spółdzielniach były jednak osoby, które nie posiadały żadnej orzeczonej niepełnosprawności. Ich odsetek sukcesywnie rósł z roku na rok w badanym okresie – w 2022 r. było to 8000 osób, co stanowiło 82,47% wszystkich pracowników, w 2023 r. było to 7629 osób, co stanowiło 82,27% wszystkich pracowników, w roku 2024 były to 7754 osoby, co stanowiło 83,86% wszystkich pracowników.

Tabela 5 – Struktura osób pracujących w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024

	2022	%	2023	%	2024	%
Bez orzeczenia	8000	82,47	7629	82,27	7754	83,86
Lekki stopień niepełnosprawności	319	3,29	312	3,36	288	3,1
Umiarkowany stopień niepełnosprawności	1132	11,67	1077	11,61	993	10,75

Znaczny stopień niepełnosprawności	248	2,55	252	2,73	211	2,28
Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w wieku do lat 16	2	0,02	3	0,03	-	-
SUMA	9701	100	9273	100	9246	100

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych ZUS na dzień 1 grudnia: 2022 r., 2023 r. i 2024 r.

3.4 PRZYNALEŻNOŚĆ DO ZWIĄZKU REWIZYJNEGO

Zgodnie z art. 240 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze spółdzielnie mogą zakładać związki rewizyjne oraz do nich przystępować. Liczba założycieli związku rewizyjnego nie może być mniejsza niż 10 podmiotów. Celem związku rewizyjnego jest zapewnienie zrzeszonym w nim spółdzielniom pomocy w ich działalności statutowej.

Do zadań związku rewizyjnego należy w szczególności:

- 1) przeprowadzanie lustracji zrzeszonych spółdzielni;
- 2) prowadzenie na rzecz zrzeszonych spółdzielni działalności instruktażowej, doradczej, kulturalno-oświatowej, szkoleniowej i wydawniczej;
- 3) reprezentowanie interesów zrzeszonych spółdzielni wobec organów administracji państwowej i organów samorządu terytorialnego;
- 4) reprezentowanie zrzeszonych spółdzielni za granicą;
- 5) inicjowanie i rozwijanie współpracy między spółdzielniami oraz współdziałanie z placówkami naukowo-badawczymi.

Uprawnienie w zakresie tworzenia i zrzeszania się w ramach związków rewizyjnych dotyczy także spółdzielni socjalnych. Poniżej przedstawiono informacje nt. liczby zrzeszonych spółdzielni socjalnych pozyskane od następujących związków rewizyjnych:

1) Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych (OZRSS)

OZRSS powstał w 2007 r. i ma swoją siedzibę w Warszawie. Celem Związku jest promocja i wspieranie idei społecznej spółdzielczości socjalnej, działanie na rzecz szeroko rozumianej reintegracji społecznej i zawodowej oraz zapewnienie zrzeszonym w nim spółdzielniom socjalnym pomocy w ich działalności statutowej. Członkami OZRSS mogą być spółdzielnie socjalne działające na terenie Rzeczypospolitej Polskiej²⁵).

Zgodnie z danymi pozyskanymi z OZRSS liczba spółdzielni socjalnych zrzeszonych w Związku w okresie sprawozdawczym regularnie rosła. W 2022 r. w Związku zrzeszonych było 347 spółdzielni socjalnych, w 2023 r. były to 382 spółdzielnie, a na koniec 2024 r. w OZRSS zrzeszonych było 410 spółdzielni socjalnych. Najwięcej spółdzielni zrzeszonych w OZRSS miało swoją siedzibę w województwach: podkarpackim (44 spółdzielnie), oraz lubelskim i wielkopolskim (po 43 spółdzielnie).

Od końca 2020 r. do końca 2024 r. liczba spółdzielni socjalnych zrzeszonych w OZRSS wzrosła prawie o 100 podmiotów.

2) Regionalny Spółdzielczy Związek Rewizyjny w Olsztynie (RSZR)

Związek powstał w 2015 r. na mocy postanowienia sądu rejestrowego o wpisie związku do KRS. RSZR ma swoją siedzibę w Olsztynie. Celem Związku jest udzielanie pomocy i wsparcia zrzeszonym spółdzielniom i organizacjom spółdzielczym w ich działalności statutowej poprzez tworzenie warunków rozwoju spółdzielni i organizacji spółdzielczych, upowszechnianie idei spółdzielczego

²⁵) § 6 ust. 1 i § 8 statutu Ogólnopolskiego Związku Spółdzielni Socjalnych – tekst jednolity po poprawkach Zjazdu OZRSS w dniu 18 listopada 2014.

gospodarowania, podejmowanie działań mających na celu zapewnienie legalności, gospodarności i rzetelności podmiotów spółdzielczych i organizacji spółdzielczych zrzeszonych w Związku oraz inspirowanie współdziałania między nimi oraz z ugrupowaniami o podobnym profilu działalności dla ich rozwoju i integracji. Członkami RSZR mogą być spółdzielnie oraz organizacje spółdzielcze, które założyły związek lub do niego przystąpiły²⁶⁾.

Z udostępnianych przez RSZR danych wynika, że w okresie sprawozdawczym w RSZR zrzeszonych było: na koniec 2022 r. 25 spółdzielni, na koniec 2023 r. 17 spółdzielni, a na koniec 2024 r. 18 spółdzielni socjalnych.

Spółdzielnie socjalne w okresie sprawozdawczym zrzeszone były także w: Związku Lustracyjnym Spółdzielni Pracy (1 spółdzielnia socjalna) oraz Pomorskim Regionalnym Związku Rewizyjnym Spółdzielni w siedzibą w Sopocie (4 spółdzielnie)²⁷⁾.

Funkcję związku rewizyjnego dla wszystkich niezrzeszonych spółdzielni, w tym spółdzielni socjalnych, pełni Krajowa Rada Spółdzielcza, która jest także naczelnym organem samorządu spółdzielczego. Ponadto Krajowa Rada Spółdzielcza prowadzi rejestr wszystkich związków rewizyjnych.

Do zadań Krajowej Rady Spółdzielczej należy przede wszystkim:

- 1) reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i za granicą;
- 2) współdziałanie z naczelnymi organami państwowymi w sprawach dotyczących ruchu spółdzielczego;
- 3) inicjowanie i opiniowanie aktów prawnych dotyczących spółdzielczości i mających dla niej istotne znaczenie;

²⁶⁾ § 1 ust. 2 i § 6 ust. 1 statutu z dnia 17 stycznia 2014 r. Regionalnego Spółdzielczego Związku Rewizyjnego w Olsztynie

²⁷⁾ Dane pozyskane bezpośrednio od wskazanych Związków.

- 4) badanie i ocena form, warunków, kierunków oraz wyników działalności ruchu spółdzielczego i przedstawianie informacji i wniosków naczelnym organom państwowym;
- 5) organizowanie działalności naukowo-badawczej, szkoleniowej i informacyjnej, propagowanie działalności kulturalno-oświatowej członków, podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej, w tym rozwoju spółdzielczości uczniowskiej, oraz kształtowanie sprzyjających warunków dla rozwoju ruchu spółdzielczego;
- 6) inicjowanie i rozwijanie współpracy międzyspółdzielczej i szerzenie idei spółdzielczego współdziałania;
- 7) organizowanie postępowania rozjemczego w sporach między organizacjami spółdzielczymi.

W bazie Krajowej Rady Spółdzielczej na dzień 31 grudnia 2024 r. zarejestrowanych było 1308 czynnych spółdzielni socjalnych oraz 153 spółdzielnie socjalne czynne będące w stanie likwidacji. Z tego 359 spółdzielni socjalnych czynnych i 24 spółdzielnie będące w likwidacji zrzeszone w związkach rewizyjnych korzystały ze zwolnienia z odprowadzania składek na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej²⁸⁾.

PRZEDMIOT DZIAŁALNOŚCI I CZAS FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

4.1 GŁÓWNE OBSZARY DZIAŁALNOŚCI SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Zgodnie z art. 2 ust. 1. ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków oraz pracowników spółdzielni socjalnej.

²⁸⁾ Dane Krajowej Rady Spółdzielczej pozyskane na wniosek MRPiPS.

Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

- 1) społecznej reintegracji jej członków – przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, w tym rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych;
- 2) zawodowej reintegracji jej członków oraz pracowników – przez co należy rozumieć działania służące nabyciu nowych kwalifikacji, kompetencji, wiedzy i umiejętności w celu odbudowania lub uzyskania i podtrzymania zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy i awansu zawodowego;

– a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

Spółdzielnia socjalna może również prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków, pracowników oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w UDPPiW.

UDPPiW, zgodnie z treścią art. 3 ust. 3a, określiła możliwość działania spółdzielni socjalnej w sferze pożytku publicznego, z wyłączeniem:

- 1) inicjowania i uczestnictwa w inicjatywie lokalnej (art. 19b–19h UDPPiW);
- 2) możliwości ubiegania się o status organizacji pożytku publicznego (art. 20–34 UDPPiW).

Tym samym spółdzielnie socjalne mogą podejmować następujące zadania związane z działalnością pożytku publicznego:

- 1) prowadzenie działalności statutowej odpłatnej i nieodpłatnej;
- 2) realizacja zleczanych zadań publicznych;
- 3) złożenie z własnej inicjatywy wniosku o realizację zadania publicznego;

- 4) realizacja zadań publicznych na podstawie umowy partnerstwa w przypadku projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej;
- 5) konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej spółdzielni;
- 6) konsultowanie rocznego i wieloletniego programu współpracy jednostki samorządu terytorialnego;
- 7) udział we wspólnych zespołach o charakterze doradczym i inicjatywnym, tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w przypadku ich powołania.

W opracowaniu niniejszego podrozdziału wykorzystano dane GUS ujęte w publikacji „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023”. Należy zaznaczyć, że badanie to nie obejmuje wszystkich lat objętych okresem sprawozdawczym czyli 2022–2024, lecz odnosi się wyłącznie do roku 2023.

Na podstawie informacji z Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) można wskazać te sekcje gospodarki, w których spółdzielnie socjalne najczęściej prowadziły swoją działalność gospodarczą. Należy do nich zaliczyć cztery sekcje: I – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (22,2%), N – usługi administrowania i działalność wspierająca (17,2%), Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna (16,2%) oraz C – przetwórstwo przemysłowe (10,6%).

Powyższe wskazuje na fakt, że spółdzielnie socjalne najczęściej prowadzą działalność w sektorze usługowym głównie związanym branżą gastronomiczną i hotelarską. Wysoki jest także odsetek spółdzielni działających w sekcjach N – usługi administrowania i działalność wspierająca oraz Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, co sugeruje, że spółdzielnie socjalne odgrywają ważną rolę w dostarczaniu usług społecznych i wspomagających, często skierowanych do lokalnych społeczności lub osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Spółdzielnie socjalne działają również w przetwórstwie przemysłowym (sekcja C), co może świadczyć o ich zdolności do tworzenia miejsc pracy w sektorze produkcyjnym, zwłaszcza w lokalnych mikroprzedsiębiorstwach. Skoncentrowanie działalności spółdzielni socjalnych w branżach związanych z usługami

społecznymi i wsparciem (opieka, gastronomia, sprzątanie, przetwórstwo) potwierdza ich podstawową misję – aktywizację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i realizację celów społecznych.

Tabela 6 – Przedmiot głównej działalności spółdzielni socjalnych wg. wybranych sekcji PKD w 2023 r.

Rodzaj głównej działalności wg PKD 2007	Odsetek spółdzielni socjalnych prowadzących wybrany rodzaj działalności
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	10,6%
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	17,2%
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	22,2%
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	16,2%
Sekcja F – Budownictwo	6,8%
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2,7%
Sekcja P – Edukacja	6,5%
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0,4%
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	3,1%
Pozostałe	10,9%

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych GUS ujętych w opracowaniu „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023”

4.2 OKRES FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

„Przeżywalność” spółdzielni socjalnej na rynku uzależniona jest od szeregu czynników, które warunkują jej funkcjonowanie – począwszy od formy prawnej, profilu/profilu działania, potencjału kadrowego, w tym kwalifikacji i kompetencji pracowników, umiejętności nawiązywania kontaktów biznesowych czy umiejętności dostosowania się do zmieniających się potrzeb klienta.

Poniższa tabela przedstawia długość funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rynku – od momentu ich założenia do roku sprawozdawczego 2024.

Tabela 7 – Długość funkcjonowania spółdzielni socjalnych od roku zarejestrowania do końca 2024 r.

2024		
Lata działalności	Liczba spółdzielni	% ogółu
19	14	1.03
18	10	0.74
17	24	1.77
16	7	0.52
15	19	1.40
14	45	3.32
13	64	4.72
12	115	8.49
11	168	12.40
10	214	15.79
9	51	3.76
8	73	5.39
7	186	13.73
6	113	8.34
5	74	5.46
4	53	3.91
3	54	3.99
2	40	2.95
1	14	1.03
0	17	1.25

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych KRS

Powyższe zestawienie pokazuje, że najwięcej spółdzielni socjalnych działa na rynku mniej niż 10 lat – one stanowią niecałe 65,6% wszystkich podmiotów w zestawieniu. Spółdzielnie, które działają ponad 10 lat stanowią 34,4% wszystkich podmiotów.

Na koniec 2024 r. w KRS widniały 624²⁹⁾ wykreślone spółdzielnie socjalne. Zdecydowana większość z nich – 71,6% działała na rynku w przedziale między 3 a 10 lat. Najwięcej – 10,26% od momentu wpisu do rejestru, do momentu wykreślenia funkcjonowało na rynku przez 6 lat. 3 spółdzielnie socjalne zlikwidowały się tym samym roku, w którym rozpoczęły działalność.

Tabela 8 – Okres funkcjonowania wyrejestrowanych spółdzielni socjalnych z KRS

Lata działalności	Liczba spółdzielni	% ogółu
19	1	0,16
18	2	0,32
17	11	1,76
16	4	0,64
15	10	1,60
14	21	3,37
13	22	3,53
12	26	4,17
11	41	6,57
10	51	8,17
9	62	9,94
8	55	8,81
7	55	8,81
6	64	10,26
5	44	7,05
4	61	9,78
3	55	8,81
2	26	4,17

²⁹⁾ Suma podmiotów wykreślonych od 2005 r.

1	10	1,60
0	3	0,48

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych KRS

4.3 PRZYCHODY I KOSZTY DZIAŁANOŚCI SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

Spółdzielnie socjalne, działając na styku działalności gospodarczej i społecznej, muszą nie tylko generować przychody pozwalające na pokrycie kosztów operacyjnych, lecz także realizować cele integracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W niniejszym rozdziale przedstawione zostaną, na podstawie danych z raportu: „Spółdzielnie ekonomii społecznej w latach 2019–2023”, podstawowe informacje o przychodach oraz strukturze kosztów tych podmiotów.

Z danych ww. badania GUS wynika, że w 2023 r. spółdzielnie socjalne wygenerowały przychody o łącznej wartości 0,8 mld zł. Przeciętna wartość budżetu spółdzielni socjalnych posiadających przychody w 2023 r. wyniosła 1,0 mln zł. Jednocześnie połowa badanych spółdzielni osiągnęła przychód nieprzekraczający 0,6 mln zł. W 2023 r. 79,6% całkowitej sumy przychodów osiągniętych przez spółdzielnie socjalne pochodziło ze źródeł o charakterze rynkowym. W tej kategorii zdecydowanie największy udział miały środki wypracowane w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej (73,4%). Przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego, zamówień publicznych oraz odsetek i dywidend stanowiły łącznie 6,2% wszystkich uzyskanych przychodów. Udział środków finansowych pochodzących ze źródeł nierynkowych kształtował się na poziomie 18,1%. Dominowały tu przychody publiczne (17,7%), a wśród nich dotacje udzielane w trybie otwartego konkursu ofert (7,4%). Udziały lub wpisowe członkowskie oraz inne przychody stanowiły 2,3% wszystkich środków finansowych osiągniętych w 2023 r.

Ponad połowa wszystkich badanych spółdzielni socjalnych (52,8%) osiągnęła w 2023 r. dodatni wynik finansowy, natomiast 6,2% posiadało zrównoważony wynik finansowy.

W 2023 r. suma kosztów poniesionych przez spółdzielnie socjalne stanowiła 0,8 mld zł. Przeciętna wartość kosztów wyniosła niecały 1,0 mln zł. Jednocześnie połowa badanych

spółdzielni wygenerowała koszty nieprzekraczające 0,5 mln zł. Suma kosztów działalności operacyjnej spółdzielni socjalnych w 2023 r. wyniosła 0,7 mld zł, z czego największy udział miały koszty wynagrodzeń oraz ubezpieczeń i innych świadczeń (57,1%) oraz pozostałe koszty z działalności operacyjnej, tj. koszty usług obcych, koszty podatków i opłat, koszty amortyzacji oraz inne (22,9%). Pozostałą część kosztów działalności operacyjnej stanowiły koszty zużycia materiałów i energii (20,0%).

INSTRUMENTY WSPARCIA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

5.1 WSPARCIE Z PAŃSTWOWEGO FUNDUSZU REHABILITACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Jednorazowe wsparcie z PFRON na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej.

Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, może otrzymać ze środków PFRON jednorazowo środki na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej na jednego członka założyciela spółdzielni oraz na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. Wysokość tego świadczenia określa się w umowie zawieranej ze starostą i zależna jest ona od długości okresu prowadzenia działalności lub członkostwa w spółdzielni socjalnej, do którego zobowiązuje się osoba wnioskująca o wsparcie.

W przypadku, gdy okres wynikający ze zobowiązania wynosić będzie nieprzerwanie:

- co najmniej 12 miesięcy – wsparcie udzielane będzie do wysokości sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia,
- co najmniej 24 miesiące – wsparcie wyniesie nie mniej niż sześciokrotność i nie więcej niż piętnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia.

Szczegóły przyznania jednorazowego wsparcia z PFRON na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej uregulowane zostały w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 grudnia 2018 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo działalności w formie spółdzielni socjalnej które stanowi załącznik do Obwieszczenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2024 r. (Dz. U. poz. 1851).

Należy pamiętać, że ww. forma wsparcia ma dla starosty charakter fakultatywny. Ponadto wsparcie to jest możliwe, jeżeli osoba wnioskująca nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten sam cel.

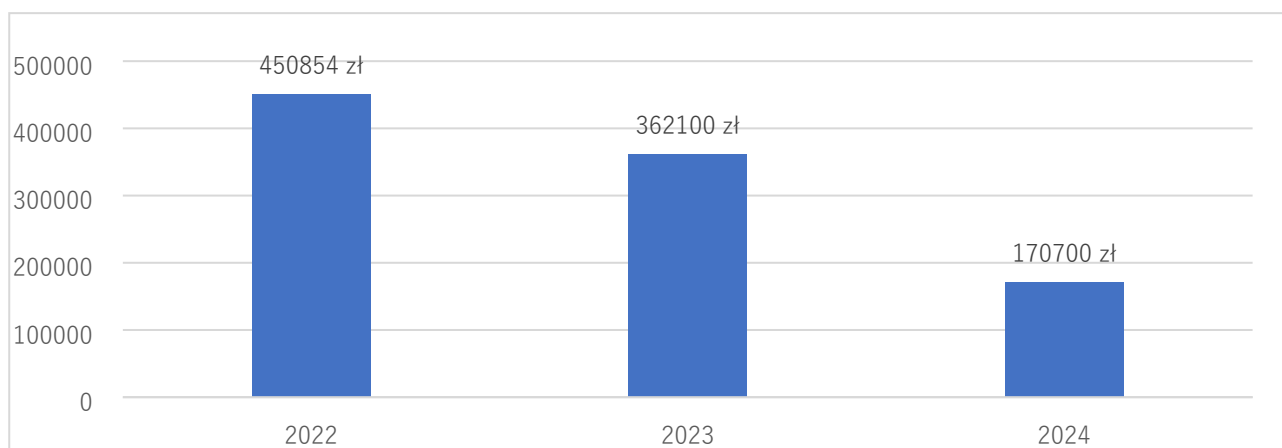
Według danych PFRON, w okresie sprawozdawczym dofinansowano 10 wniosków o przyznanie środków z ww. instrumentu na łączną kwotę 983 654,00 zł. W 2022 r. pozytywnie rozpatrzono w tym zakresie 5 wniosków o wsparcie, na podstawie których przekazano łączną kwotę 450 854 zł. Z instrumentu skorzystały dwa powiaty: gryfiński i starogardzki oraz miasta Warszawa i Szczecin.

W 2023 r. dofinansowano 3 wnioski na łączną kwotę 362 100,00 zł. Z instrumentu skorzystał powiat kielecki oraz Warszawa.

W 2024 r. dofinansowano 2 wnioski na łączną kwotę 170 700 zł. Z opisanego instrumentu skorzystały 2 powiaty: kielecki oraz starachowicki.

W poprzednim okresie sprawozdawczym, tj. w latach 2020–2021 nie składano wniosków w tym instrumencie.

Wykres 7 – Jednorazowe dofinansowanie na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, w latach 2022–2024.

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych PFRON

Instrumenty wsparcia spółdzielni socjalnych z PFRON związane z tworzeniem i utrzymywaniem nowych miejsc pracy

Spółdzielnia socjalna może otrzymać dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością. Zgodnie z art. 26a–26c ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, pracodawcy przysługuje, ze środków Funduszu, miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego, o ile pracownik ten został ujęty w ewidencji zatrudnionych osób niepełnosprawnych, którą prowadzi Fundusz.

Według danych PFRON w latach sprawozdawczych łącznie z instrumentu skorzystało średnio 271³⁰⁾ spółdzielni socjalnych rocznie, które otrzymały dofinansowanie do wynagrodzeń średnio 1819³¹⁾ pracowników z niepełnosprawnościami rocznie. Łączna kwota wypłaconego dofinansowania w latach 2022–2024 wyniosła 72 728 210,79 zł.

³⁰⁾ W większości przypadków dofinansowanie trafiało do tych samych spółdzielni socjalnych, dlatego posłużono się średnią, a nie sumą. Z danych Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji wynika, że: w 2022 r. dofinansowanie otrzymały 283 spółdzielnie socjalne, 2023 r. dofinansowanie otrzymało 277 spółdzielni socjalnych, w 2024 r. dofinansowanie otrzymały 252 spółdzielnie socjalne.

³¹⁾ W większości przypadków dofinansowanie udzielane było na rzecz tych samych pracowników, dlatego posłużono się średnią, a nie sumą. Z danych Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji wynika, że: w 2022 r. dofinansowanie dotyczyło 1907 pracowników z niepełnosprawnością, w 2023 r.

Tabela 9 – Dofinansowanie do wynagrodzeń na podstawie art. 26a–26c ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w latach 2022–2024 w podziale na województwa

Województwo	Rok	Liczba spółdzielni społecznych, którym wypłacano dofinansowanie	Liczba pracowników niepełnosprawnych na których wypłacono dofinansowanie	Kwota wypłaconego dofinansowania
DOLNOŚLĄSKIE	2022	3	13	120 740,96
	2023	3	13	109 321,56
	2024	2	4	68 677,52
KUJAWSKO-POMORSKIE	2022	13	23	247 836,16
	2023	10	23	218 106,48
	2024	10	16	177 428,66
LUBELSKIE	2022	32	197	2 906 197,39
	2023	39	197	3 313 908,84
	2024	34	200	3 143 133,90
LUBUSKIE	2022	21	190	1 481 586,78
	2023	18	190	1 270 337,85
	2024	13	85	882 373,37
ŁÓDZKIE	2022	15	83	1 242 914,14
	2023	17	83	1 265 564,43
	2024	14	83	1 314 694,50
MAŁOPOLSKIE	2022	19	119	1 455 554,41
	2023	16	119	1 659 537,06
	2024	16	129	1 917 416,24
MAZOWIECKIE	2022	12	240	2 767 611,69
	2023	15	240	4 460 278,91

dofinansowanie dotyczyło 1906 pracowników z niepełnosprawnością, w 2024 r. dofinansowanie dotyczyło 1645 pracowników z niepełnosprawnością.

	2024	14	231	2 098 160,93
OPOLSKIE	2022	4	11	159 824,51
	2023	5	11	164 278,27
	2024	4	11	144 439,82
PODKARPACKIE	2022	15	60	706 780,59
	2023	19	60	935 374,40
	2024	21	69	718 425,98
PODLASKIE	2022	5	14	80 633,08
	2023	3	14	25 264,00
	2024	2	4	30 621,50
POMORSKIE	2022	29	207	2 602 404,95
	2023	29	207	2 993 990,10
	2024	30	224	3 334 766,04
ŚLĄSKIE	2022	30	246	3 742 673,26
	2023	24	246	2 594 632,33
	2024	20	193	2 995 065,86
ŚWIĘTOKRZYSKIE	2022	4	19	151 805,59
	2023	4	19	178 035,01
	2024	3	14	176 451,08
WARMIŃSKO- MAZURSKIE	2022	15	37	616 108,10
	2023	14	37	560 699,64
	2024	13	28	615 609,96
WIELKOPOLSKIE	2022	54	377	5 161 821,02
	2023	51	377	4 548 035,74
	2024	46	277	4 118 531,75
ZACHODNIOPOMORSKIE	2022	12	71	787 359,76
	2023	10	71	1 143 592,21
	2024	10	77	1 319 595,46
POLSKA	2022	283	1907	24 231 852,39 zł
	2023	277	1907	24 440 965,83 zł
	2024	252	1645	23 055 392,57 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych PFRON

W poszczególnych latach składających się na okres sprawozdawczy 2022–2024, najwięcej spółdzielni socjalnych w ramach niniejszego instrumentu zostało wspartych w województwach: wielkopolskim i lubelskim. Najmniej natomiast w województwach: dolnośląskim i podlaskim.

Dodatkowo spółdzielnia socjalna, na podstawie art. 26g ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych może otrzymać jednorazowe wsparcie na utworzenie stanowiska pracy dla skierowanej przez powiatowy urząd pracy osoby niepełnosprawnej będącej jednocześnie osobą bezrobotną lub poszukującą pracy niepozostającą w zatrudnieniu. Wysokość środków na utworzenie stanowiska pracy określona zostaje w umowie zawieranej ze starostą i będzie wynosić od sześciokrotności do piętnastokrotności przeciętnego wynagrodzenia – w zależności od zobowiązania do utrzymania zatrudnienia tej osoby na utworzonym stanowisku pracy przez okres od 12 miesięcy do 24 miesięcy.

Z danych PFRON wynika, że w 2022 r. o tę formę wsparcia wnioskowały spółdzielnie socjalne z powiatu grodziskiego (wielkopolska) oraz Warszawy. Według zawartych umów zostały utworzone 3 stanowiska pracy, zatrudniono na utworzonych stanowiskach pracy 2 osoby. Łączna kwota przekazanego wsparcia wyniosła 162 tys. zł.

W roku 2023 spółdzielnie socjalne nie złożyły wniosków o udzielenie wsparcia w ramach tego instrumentu.

W 2024 r. jedna spółdzielnia socjalna z powiatu augustowskiego otrzymała środki na utworzenie stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością.

Spółdzielnie socjalne mogą także otrzymać, na wniosek, środki z PFRON na finansowanie kosztów wynagrodzenia dla zatrudnionej, skierowanej przez powiatowy urząd pracy, osoby niepełnosprawnej (na podstawie art. 26g ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Zadania zlecane z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami

Spółdzielnie socjalne, na zlecenie Funduszu, mogą realizować zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Rodzaje zadań, które mogą być realizowane na zlecenie Funduszu, wskazane zostały w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945). Zlecenie zadań następuje w ramach otwartego konkursu ofert organizowanego na podstawie UDPPiW.

W latach 2022–2024 realizowane były następujące konkursy:

- „Kierunek AKTYWNOŚĆ” (konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2019) – trzeci okres finansowania projektów wieloletnich trwający od 1 kwietnia 2022 r. do 31 marca 2023 r.,
- „Pokonamy bariery” (2022–2023) – spółdzielnie socjalne nie składały wniosków w niniejszym konkursie;
- „Sięgamy po sukces” (2022–2024)

W ramach niniejszego konkursu:

- w 2022 r. – 10 wniosków zostało złożonych przez spółdzielnie socjalne. Ostatecznie zawarto umowy z 3 spółdzielniami na kwotę 764 819 zł;
- w 2023 r. – 10 wniosków zostało złożonych przez spółdzielnie socjalne. Ostatecznie zawarto jedną umowę ze spółdzielnią socjalną na kwotę 65 591 zł;
- w 2024 r. spółdzielnie socjalne nie realizowały projektów w niniejszym konkursie.

- „Działamy razem” (2022–2024)

W ramach niniejszego konkursu:

- w 2022 r. – 12 wniosków zostało złożonych przez spółdzielnie socjalne. W danych PFRON brak informacji o liczbie podpisanych umów i wypłaconych kwotach wsparcia – w 2022 ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs.
- w 2023 r. – zawarto umowy z 6 spółdzielniami socjalnymi na kwotę 2 389 280,40 zł;
- w 2024 r. spółdzielnie socjalne nie realizowały projektów w niniejszym konkursie.
- „Możemy więcej” (2024):

W ramach niniejszego konkursu:

- W 2024 r. spółdzielnie socjalne złożyły 14 wniosków. Ostatecznie spółdzielnie socjalne nie realizowały projektów w niniejszym konkursie
 - „Wspieramy aktywność” (2024)
- W 2024 r. spółdzielnie socjalne złożyły 12 wniosków. Ostatecznie spółdzielnie socjalne nie realizowały projektów w niniejszym konkursie

Należy dodać, iż organizacje pozarządowe (w tym spółdzielnie socjalne) od 2020 r. miały możliwość składania do PFRON ofert realizacji zadania publicznego na podstawie art. 15zzm ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Na mocy postanowień ww. ustawy w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii organ administracji publicznej może zlecać organizacjom pozarządowym realizację zadania publicznego w celu przeciwdziałania COVID-19, z pominięciem otwartego konkursu ofert.

W 2022 r. w ramach wyżej opisanej możliwości złożono 114 wniosków, z czego 2 wnioski zostały złożone przez spółdzielnie socjalne. Ostatecznie zawarto jedną umowę ze spółdzielnią socjalną i wypłacono na podstawie tej umowy środki w wysokości 459 152,00 zł. Wsparciem objęto 120 osób. W 2023 r. spółdzielnie nie składały wniosków w ww. trybie.

W związku z ogłoszeniem stanu klęski żywiołowej na obszarze części województwa dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego oraz śląskiego w dniu 1 października 2024 r. PFRON uruchomił możliwość składania przez organizacje pozarządowe (w tym spółdzielnie socjalne) ofert realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert w trybie określonym w art. 11a UDPPiW. Projekty miały na celu zapobieganie skutkom klęski żywiołowej wywołanej przez powódź dla osób z niepełnoprawnościami. Nabór ofert trwał do 31 grudnia 2024 r. W ramach tego naboru swoje oferty złożyły dwie spółdzielnie socjalne na kwotę 913 997,20 zł.

W związku z wejściem w życie ustawy o ekonomii społecznej nastąpiło rozszerzenie podmiotów uprawnionych do pomocy na podstawie art. 32 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, o PS, którymi mogą być spółdzielnie socjalne.

W ramach ww. przepisu pracodawca prowadzący zakład pracy chronionej lub będący PS może:

- otrzymać, na wniosek, ze środków Funduszu dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych i w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych;
- zwrot kosztów: budowy lub przebudowy związanej z modernizacją obiektów i pomieszczeń zakładu, kosztów transportowych, kosztów administracyjnych.

Aktem wykonawczym jest w tym przypadku Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 18 lipca 2023 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej lub pracodawcom będącym PS ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. 2023 r. poz. 1573 oraz z 2024 r. poz. 1303).

W latach 2023–2024 spółdzielnie socjalne nie składały wniosków o przyznanie pomocy na podstawie art. 32 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

5.2 WSPARCIE Z FUNDUSZU PRACY

Spółdzielnie socjalne w Polsce mogą otrzymać wsparcie finansowe ze środków FP za pośrednictwem powiatowych urzędów pracy (PUP). Pomoc ta ma na celu wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy dla osób bezrobotnych lub poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonyjących innej pracy zarobkowej

opiekunów osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, lub poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej.

Podstawy prawne udzielania pomocy w ramach środków Funduszu Pracy były określone w okresie sprawozdawczym w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³²⁾ (Dz. U. 2025 poz. 214) oraz rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 maja 2023 r. w sprawie przyznawania środków na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, utworzenie stanowiska pracy oraz na finansowanie kosztów wynagrodzenia skierowanej osoby w spółdzielni socjalnej lub przedsiębiorstwie społecznym (Dz. U. z 2023 r. poz. 963 oraz z 2024 r. poz. 1054).

Środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej

Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 3 obowiązującej w okresie sprawozdawczym ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, starosta mógł przyznać bezrobotnemu lub poszukującemu pracy niepozostającemu w zatrudnieniu lub niewykonującemu innej pracy zarobkowej opiekunowi osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenia pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, lub poszukującemu pracy niepozostającemu w zatrudnieniu lub niewykonującemu innej pracy zarobkowej, jednorazowo środki na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej po jej założeniu, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności w wysokości określonej

³²⁾ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) została uchylona wraz z wejściem w życie nowej ustawy o rynku pracy i służbach zatrudnienia z dnia 20 marca 2025 r. Wykazanie ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) odnosi się wyłącznie do okresu sprawozdawczego.

w umowie, nie wyższej jednak niż 6-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia. W okresie sprawozdawczym dofinansowanie to mogło wynosić odpowiednio: 38 076,90³³⁾ zł w 2022 r., 49 932,88³⁴⁾ zł w 2023 r. do 49 090,32³⁵⁾ zł w 2024 r.

Tabela 10 – Środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej wypłacone z Funduszu Pracy w latach 2022–2024.

Środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej			
Rok	Środki z FP (zł)	Liczba osób	Średnia kwota na 1 osobę (zł)
2022	283 922,19	9	31 546,91
2023	147 000,00	5	29 400,00
2024	30 000,00	1	30 000,00
SUMA	460 922,19	15	30 728,15

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy w MRPiPS

Środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej przekazano powiatowym urządowi pracy:

- w 2022 r. zlokalizowanym w województwach: małopolskim, mazowieckim, podkarpackim i śląskim,
- w 2023 r. zlokalizowanym w województwach: mazowieckim, podkarpackim i wielkopolskim,
- w 2024 r. zlokalizowanym w województwie mazowieckim.

³³⁾ Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2022 r. wynosiło 6346,15 zł (Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2022 r.).

³⁴⁾ Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2023 r. wynosiło 7155,48 zł (Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 lutego 2024 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2023 r.).

³⁵⁾ Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2024 r. wynosiło 8181,72 zł (Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 11 lutego 2025 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2024 r.).

Tabela 11 – Wysokość środków wydatkowanych na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w latach 2022–2024 w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	Wysokość środków wydatkowanych na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy					
	2022		2023		2024	
	wydatki w tys. zł	osoby	wydatki w tys. zł	osoby	wydatki w tys. zł	osoby
DOLNOŚLĄSKIE	0	0	0	0	0	0
KUJAWSKO-POMORSKIE	0	0	0	0	0	0
LUBELSKIE	0	0	0	0	0	0
LUBUSKIE	0	0	0	0	0	0
ŁÓDZKIE	0	0	0	0	0	0
MAŁOPOLSKIE	52	2	0	0	0	0
MAZOWIECKIE	99	3	40	1	30	1
OPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
PODKARPACKIE	105	3	32	1	0	0
PODLASKIE	0	0	0	0	0	0
POMORSKIE	0	0	0	0	0	0
ŚLĄSKIE	28	1	0	0	0	0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0	0	0	0	0	0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0	0	0	0	0	0
WIELKOPOLSKIE	0	0	75	2	0	0
ZACHODNIOPOMORSKIE	0	0	0	0	0	0
RAZEM	284	9	147	5	30	1

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy w MRPiPS

W porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, w latach 2022–2024 instrument ten cieszył się większym zainteresowaniem, ponieważ w latach 2020–2021 przekazano na ten cel 157 tys. zł i wsparto 7 osób, natomiast w latach 2022–2024 wsparto 15 osób, przekazując na ten cel ponad 460 tys. zł.

Środki na utworzenie stanowiska pracy

Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 1d ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy starosta mógł przyznać spółdzielni socjalnej lub przedsiębiorstwu społecznemu, o którym mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej jednorazowo środki na utworzenie stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego lub skierowanego poszukującego pracy niepozostającego w zatrudnieniu lub niewykonującego innej pracy zarobkowej opiekuna osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, lub skierowanego poszukującego pracy niepozostającego w zatrudnieniu lub niewykonującego innej pracy zarobkowej, w wysokości określonej w umowie, nie wyższej jednak niż 6-krotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia.

Spółdzielnia socjalna lub przedsiębiorstwo społeczne, ubiegając się o przedmiotowe wsparcie, zobowiązuje się jednocześnie do utrzymania utworzonego stanowiska pracy przez co najmniej 24 miesiące oraz do zatrudnienia na utworzonym stanowisku pracy skierowanej osoby przez okres co najmniej 24 miesięcy. Naruszenie tego lub innych warunków umowy dotyczących przyznania środków, skutkuje zobowiązaniem spółdzielni socjalnej lub przedsiębiorstwa społecznego do dokonania zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami ustawowymi.

Tabela 12 – Środki na utworzenie stanowiska pracy wypłacone z FP w latach 2022–2024

Środki na utworzenie stanowiska pracy			
Rok	Środki z FP (zł)	Liczba osób	Średnia kwota na 1 osobę (zł)
2022	134 875,94	5	26 975,19
2023	0,00	0	0,00
2024	90 000,00	3	30 000,00
SUMA	224 875,94	8	28 109,49

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy MRPiPS

Tabela 13 – Środki na utworzenie stanowiska pracy wypłacone z FP w latach 2022–2024 w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	Wysokość przyznanych jednorazowo środków na utworzenie stanowiska pracy na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 1d ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy					
	2022		2023		2024	
	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osoby
DOLNOŚLĄSKIE	0	0	0	0	0	0
KUJAWSKO-POMORSKIE	25	1	0	0	0	0
LUBELSKIE	56	2	0	0	0	0
LUBUSKIE	0	0	0	0	0	0
ŁÓDZKIE	0	0	0	0	0	0
MAŁOPOLSKIE	23	1	0	0	0	0
MAZOWIECKIE	0	0	0	0	0	0
OPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
PODKARPACKIE	30	1	0	0	0	0
PODLASKIE	0	0	0	0	0	0
POMORSKIE	0	0	0	0	90	3
ŚLĄSKIE	0	0	0	0	0	0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0	0	0	0	0	0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0	0	0	0	0	0
WIELKOPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
ZACHODNIOPOMORSKIE	0	0	0	0	0	0
RAZEM	134	5	0	0	90	3

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy MRPiPS

W 2022 r. środki na utworzenie stanowiska pracy zostały wypłacone powiatowym urządům pracy w województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, małopolskim podkarpackim, natomiast w 2024 r. środki trafiły do tylko do województwa kujawsko-pomorskiego.

W latach 2022–2024 instrument ten był chętniej wykorzystywany przez spółdzielnie socjalne, niż w poprzednim okresie sprawozdawczym bowiem w latach 2022–2021 na ten cel wydano 75 tys. zł na utworzenie 3 miejsc pracy, a w omawianym okresie sprawozdawczym wsparło 8 osób na kwotę 224 tys. zł.

Finansowanie kosztów wynagrodzenia

W ramach środków FP spółdzielnie socjalne lub przedsiębiorstwa społeczne mogły skorzystać również z instrumentu opisanego w art. 46 ust. 1 pkt 4 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, który stanowi o możliwości przyznania spółdzielni socjalnej lub przedsiębiorstwu społecznemu środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia, w okresie do 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy. Środki są wypłacane miesięcznie w wysokości nie wyższej niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę przez okres nie dłuższy niż 6 miesięcy dla zatrudnionego skierowanego bezrobotnego lub zatrudnionego skierowanego poszukującego pracy niepozostającego w zatrudnieniu lub niewykonującego innej pracy zarobkowej opiekuna osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, lub zatrudnionego skierowanego poszukującego pracy niepozostającego w zatrudnieniu lub niewykonującego innej pracy zarobkowej.

Tabela 14 – Środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia wypłacone z FP w latach 2022–2024

Finansowanie kosztów wynagrodzenia			
Rok	Środki z FP (zł)	Liczba osób	Średnia kwota na 1 osobę (zł)
2022	143 739,33	10	14 373,93
2023	169 287,00	19	8 909,84
2024	167 902,11	10	16 790,21
SUMA	480 928,44	39	12 331,50

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy MRPiPS

Tabela 15 – Środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia wypłacone z FP w latach 2022–2024 w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	Wysokość środków wydatkowanych na finansowanie kosztów wynagrodzenia w okresie do 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy					
	2022		2023		2024	
	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osoby
DOLNOŚLĄSKIE	0	0	0	0	0	0
KUJAWSKO-POMORSKIE	0	0	0	0	0	0
LUBELSKIE	0	0	0	0	0	0
LUBUSKIE	0	0	0	0	0	0
ŁÓDZKIE	0	0	0	0	0	0
MAŁOPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
MAZOWIECKIE	22	3	125	14	66	6
OPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
PODKARPACKIE	15	1	3	1	0	0
PODLASKIE	0	0	0	0	0	0
POMORSKIE	0	0	0	0	0	0
ŚLĄSKIE	0	0	0	0	0	0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0	0	0	0	0	0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	32	3	20	3	25	1
WIELKOPOLSKIE	0	0	0	0	0	0
ZACHODNIOPOMORSKIE	74	3	21	1	76	3
RAZEM	143	10	169	19	167	10

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy w MRPiPS

W latach 2022–2023 środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia przekazano do powiatowych urzędów pracy w województwach: mazowieckim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i zachodnio-pomorskim. W roku 2024 były to województwa: mazowieckie, warmińsko-mazurskie i zachodnio-pomorskie.

W opisywanym okresie sprawozdawczym wykorzystanie niniejszego instrumentu również cieszyło się zdecydowanie większym zainteresowaniem, bowiem w latach 2020–2021 z możliwości sfinansowania kosztów wynagrodzenia osoby skierowanej do pracy w spółdzielni socjalnej skorzystano dla 17 zatrudnionych osób, a środki przeznaczone na

ten cel wyniosły 115 878,54 zł, natomiast w omawianym okresie sfinansowano wynagrodzenie 39 osobom przekazując na ten cel kwotę w wysokości prawie 481 tys. zł.

Zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne

Spółdzielnie socjalne mogą wykorzystać jeszcze jeden instrument wsparcia finansowy ze środków FP, który usankcjonowany został w art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Na jego podstawie spółdzielnie mogą ubiegać się o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe oraz wypadkowe za pracownika.

Refundacja jest możliwa na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią socjalną. Część składek może podlegać finansowaniu ze środków FP w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dokonywana jest w okresach kwartalnych. Możliwe jest także ubieganie się przez spółdzielnie socjalne o miesięczne zaliczki na opłacenie składek ubezpieczenia społecznego

Tabela 16 – Środki z FP przeznaczone na zwrot opłaconych składek w latach 2022–2024

Zwrot opłaconych składek			
Rok	Środki z FP (zł)	Liczba osób	Średnia kwota na 1 osobę (zł)
2022	1 593 558,49	359	4 438,88
2023	2 979 553,86	627	4 752,08
2024	3 689 470,68	688	5 362,60
SUMA	8 262 583,03	1 674	4 935,83

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy MRPiPS

Tabela 17 – Środki z FP przeznaczone na zwrot opłaconych składek w latach 2022–2024 w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	Wysokość środków wydatkowanych na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy					
	2022		2023		2024	
	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osob y	wydatki w tys. zł	osob y
DOLNOŚLĄSKIE	3	1	0	0	0	0
KUJAWSKO-POMORSKIE	158	40	210	40	291	37
LUBELSKIE	594	117	701	144	815	154
LUBUSKIE	2	4	0	0	0	0
ŁÓDZKIE	10	2	25	2	23	5
MAŁOPOLSKIE	0	0	41	8	41	5
MAZOWIECKIE	92	23	636	174	569	167
OPOLSKIE	7	5	34	7	20	5
PODKARPACKIE	152	45	274	59	244	44
PODLASKIE	40	7	33	4	51	7
POMORSKIE	153	41	305	62	841	125
ŚLĄSKIE	10	2	84	11	91	8
ŚWIĘTOKRZYSKIE	15	4	72	4	75	4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	109	22	166	20	125	15
WIELKOPOLSKIE	131	28	190	31	217	35
ZACHODNIOPOMORSKIE	117	18	208	61	286	77
RAZEM	1593	359	2979	627	3689	688

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Funduszy MRPiPS

Wśród czterech dostępnych w ramach Funduszu Pracy instrumentów wspierających sektor spółdzielni socjalnych, zdecydowanie największym powodzeniem cieszyła się właśnie refundacja składek na ubezpieczenia społeczne. W porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym zdecydowanie wzrosła kwota przekazywana spółdzielniom socjalnym na ten cel – z poziomu 2,3 mln zł w latach 2020–2021 do ponad 8 mln zł w latach 2022–2024. Należy podkreślić, że z refundacji kosztów ubezpieczenia ubiegały się podmioty w prawie całej Polsce – wyjątki stanowią – województwo małopolskie, gdzie

w 2022 r. żaden powiatowy urząd pracy nie wypłacił środków na ten cel, natomiast w latach 2023–2024 były to województwa dolnośląskie i lubuskie.

W świetle powyższych danych można zauważyć, że wykorzystanie instrumentów wsparcia spółdzielczości socjalnej oferowanych w ramach środków FP było w obecnym okresie sprawozdawczym wyższe niż poprzednim. W każdej z proponowanych form pomocy odnotowano wzrost zarówno jeśli chodzi o wydatkowane kwoty, jak i liczby wspartych pracowników spółdzielni socjalnych.

5.3 WSPARCIE W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO WIEDZA EDUKACJA ROZWÓJ ORAZ PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNEGO

W okresie sprawozdawczym 2022–2024 podmioty ekonomii społecznej, w tym spółdzielnie socjalne, mogły korzystać z kilku rodzajów pożyczek współfinansowanych ze środków europejskich. Pożyczki, których menedżerem jest Bank Gospodarstwa Krajowego, w latach 2022–2024 udzielane były w ramach: Działania 2.9 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Działania 04.09 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego.

Były to:

- 1) Pożyczka na start, przeznaczona na rozwój podmiotów we wczesnej fazie funkcjonowania (do 12 miesięcy) w wysokości do 100 tys. zł;
- 2) Pożyczka na rozwój, przeznaczona na rozwój podmiotów działających powyżej 12 miesięcy, w tym na tworzenie miejsc pracy, w wysokości do 500 tys. zł;

Wyżej wymienione pożyczki, można było otrzymać u Pośredników Finansowych, wybranych przez BGK, którymi są: Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A., Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach oraz Agencja Rozwoju Regionalnego w Starachowicach.

Pożyczkowe wsparcie było przeznaczone dla następujących podmiotów:

- PS, w tym spółdzielni socjalnych;
- podmiotów reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym: CIS, KIS, ZAZ i WTZ;
- organizacji pozarządowych lub jednostek organizacyjnych kościołów i związków wyznaniowych;
- spółek non-profit, o ile udział sektora publicznego w spółce wynosił nie więcej niż 50%;
- spółdzielni, których celem jest zatrudnienie tj. spółdzielni pracy, inwalidów, niewidomych.

Podmioty uprawnione do otrzymania pożyczek:

- nie mogły być dużymi przedsiębiorcami;
- nie mogły posiadać osobowości prawnej (w przypadku podmiotów reintegracyjnych – CIS, KIS, ZAZ, WTZ – pożyczkobiorcą mógł być wyłącznie organ prowadzący dany podmiot reintegracyjny);
- nie mogły być jednostką samorządu terytorialnego jako organ prowadzący podmiot reintegracyjny;
- potwierdziły spełnienie warunku określonego w art. 37 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 17.12.2013, str.

320, z późn. zm.), tj. że przedsięwzięcia przeznaczone do wsparcia są finansowo wykonalne;

- wykazały realne źródła spłaty zobowiązań;
- wykazały osiągnięcie korzyści społecznych w przypadku PES.

Tabela 18 – Pożyczki udzielone spółdzielniom socjalnym w latach 2022–2024

ROK	2022	2023	2024
Liczba udzielonych pożyczek ogółem	158	129	34
Wartość udzielonych pożyczek ogółem	26,29 mln zł	20,6 mln zł	9,1 mln zł
Liczba pożyczek udzielonych spółdzielniom socjalnym	38	14	3
Wartość pożyczek udzielonych spółdzielniom socjalnym	4,8 mln zł	1,07 mln zł	0,8 mln zł
Odsetek pożyczek udzielonych spółdzielniom socjalnym	24%	10,85%	8,82%

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych BGK

W latach sprawozdawczych podmioty ekonomii społecznej, w tym spółdzielnie socjalne, mogły korzystać także z dodatkowych instrumentów finansowych zarządzanych przez BGK takich jak:

- pożyczka płynnościowa – finansowana ze środków krajowych, przeznaczona na utrzymanie bieżącej działalności i zapewnienie płynności finansowej podmiotów działających powyżej 12 miesięcy;
- pożyczka misyjna (szczególny typ pożyczki płynnościowej) – finansowana ze środków krajowych i przeznaczona dla PES aktywnie wspierających osoby, które uciekły z Ukrainy w wyniku konfliktu zbrojnego oraz na tworzenie dla nich miejsc pracy na terenie Polski;
- poręczenia dla PES – finansowane ze środków krajowych, przeznaczone na wsparcie PES nieposiadających środków na zabezpieczenie zobowiązań dłużnych wymaganych przez instytucje finansowe, jak również na pokrycie wadiów

wymaganych w ramach prowadzonych postępowań przetargowych, w których PES mogłyby startować oraz zobowiązań z tytułu należytego wykonania umów oraz usunięcia wad i usterek w umowach, których stroną są PES.

Należy podkreślić, że środki na finansowanie ww. pożyczek pochodzą ze zwrotów z inwestycji udzielonych w ramach projektu pilotażowego w ramach PO KL, PO WER oraz zlikwidowanego Funduszu Gwarancyjnego (działającego w ramach PO WER).

W latach sprawozdawczych wśród spółdzielni socjalnych odnotowano spadek zainteresowania zaciąganiem zobowiązań finansowych. O ile w roku 2022 spółdzielnie stanowiły prawie 25% wszystkich pożyczkobiorców, tak w latach kolejnych odsetek ten spadał do 10% w roku 2023 i do niecałych 9% w 2024 r. Zaistniała sytuacja może wynikać z trudniejszej sytuacji gospodarczej i niepewności na rynku spowodowanymi czasem po pandemii, wybuchem wojny w Ukrainie, wzrostem inflacji, co skutecznie mogło zniechęcić podmioty do nabywania dodatkowych zobowiązań.

5.4 WSPARCIE W RAMACH REGIONALNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH ORAZ REGIONALNYCH PROGRAMÓW FUNDUSZY EUROPEJSKICH

Okres sprawozdawczy przypada na przełom dwóch perspektyw finansowania ze środków Unii Europejskiej, stąd konieczność brania pod uwagę dwóch rodzajów kluczowych dokumentów – Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020 oraz Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027.

Jeśli chodzi o lata 2014–2020 system wsparcia sektora ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych, realizowany był w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, natomiast obecnie jest wdrażany w ramach Regionalnych Programów Funduszy Europejskich.

Na poziomie regionalnym wsparcie podmiotom ekonomii społecznej, w tym spółdzielniom socjalnym, udzielane jest w głównej mierze przez OWES.

Celem OWES jest pomoc w zakładaniu i prowadzeniu podmiotów ekonomii społecznej, w tym PS oraz pomoc w tworzeniu w tych podmiotach nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. OWES prowadzi działalność animacyjną i szkoleniową dla osób zainteresowanych założeniem PS czy ekonomizacją organizacji pozarządowej, a także doradztwo ogólne i specjalistyczne – w tym m.in. biznesowe, prawne, finansowo-księgowo. OWES udziela także wsparcia merytorycznego w celu pozyskania środków finansowych oraz udziela informacji o innych dostępnych źródłach finansowania przedsięwzięcia np. instrumenty zwrotne, inne projekty lub programy.

Usługi świadczone przez OWES na rzecz rozwoju ekonomii społecznej można podzielić na:

- 1) usługi animacji lokalnej polegającej na upowszechnianiu idei i zasad ekonomii społecznej, pobudzaniu aktywności społecznej w społecznościach lokalnych oraz inicjowaniu i rozwoju międzysektorowych partnerstw lokalnych;
- 2) usługi na rzecz tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej i PS oraz wspierania prowadzonej przez nie działalności, a także finansowania powstawania w nich miejsc pracy;
- 3) wsparcie działań reintegracyjnych podejmowanych przez PS, w tym wsparcie w tworzeniu planów reintegracyjnych oraz finansowania tych działań;
- 4) wsparcie podmiotów ekonomii społecznej i PS w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego;
- 5) wsparcie we wzmacnianiu potencjału kadrowego, finansowego i innowacyjnego podmiotów ekonomii społecznej i PS oraz udzielania im wsparcia biznesowego.

OWES w ramach realizacji konkursów dotacyjnych udziela również wsparcia finansowego na utworzenie miejsc pracy w PS (w tym także w spółdzielniach socjalnych) oraz wsparcie pomostowe.

Przyznawanie dotacji jest powiązane z realizacją usług doradczych i szkoleniowych na rzecz PES i PS polegających na:

- 1) podnoszeniu wiedzy i rozwijaniu umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i rozwijania PS, w szczególności związanych ze sferą ekonomiczną funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego; wsparcie to jest dostosowane do potrzeb założycieli przedsiębiorstwa i samego PS i może przyjąć formę szkoleń, warsztatów, doradztwa, mentoringu, coachingu, tutoring, współpracy, wizyt studyjnych itp. – obowiązkowo dla każdego przedsiębiorstwa społecznego;
- 2) dostarczaniu i rozwijaniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w PS (adekwatnie do potrzeb i roli danej osoby w PS) – fakultatywnie dla poszczególnych PS, w zależności od ich indywidualnych potrzeb;
- 3) pomocy w uzyskaniu stabilności funkcjonowania i przygotowaniu do w pełni samodzielnego funkcjonowania.

Wsparcie pomostowe oferowane PS (w tym spółdzielniom socjalnym) realizowane jest w formie finansowej lub w formie zindywidualizowanych usług. Finansowe wsparcie pomostowe to bezzwrotna pomoc finansowa przyznawana w formie comiesięcznej dotacji nowo utworzonemu PS w kwocie nie większej niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Wsparcie może być przeznaczone w szczególności na: składki na ubezpieczenie zdrowotne, społeczne, daniny publicznoprawne (z wyjątkiem grzywien i kar), koszty opłat telekomunikacyjnych (telefon, Internet itp.), wydatki na media (woda, gaz, elektryczność itp.), koszty dzierżawy, czynszu, najmu lokali, koszty najmu, dzierżawy maszyn i urządzeń, koszty ubezpieczeń majątkowych i osobistych, koszty zlecenia usług bezpośrednio związanych z działalnością gospodarczą spółdzielni socjalnej (np. zlecenie obsługi księgowej, prowadzenie strony internetowej itp.). Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest świadczone przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy i nie dłuższy niż 12 miesięcy.

W ramach działań koordynacyjnych dotyczących ekonomii społecznej na poziomie regionu mogą być realizowane także następujące działania, których adresatem są m.in. spółdzielnie socjalne:

- 1) tworzenie regionalnych sieci PES (klastry, franczyzy, „wiązki” usług społecznych) oraz włączanie PES w budowanie partnerstw i powiązań pomiędzy nauką, biznesem i ekonomią społeczną na poziomie regionalnym (spotkania, warsztaty, doradztwo, wymiana informacji) w celu nawiązania stałej współpracy;
- 2) organizacja przedsięwzięć służących zwiększaniu widoczności PES i PS jako dostawców produktów i usług oraz wspieranie sprzedaży produktów i usług świadczonych przez ww. na poziomie regionalnym (np. targi ekonomii społecznej, sprzedaż produktów i usług PES/PS za pomocą jednego regionalnego portalu).

Tabela 19 – Wysokość wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych oraz liczba utworzonych miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024, podział według województw

Województwo	Rok	Wartość wsparcia finansowego udzielonego przez OWES w celu tworzenia miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych (zł)	Liczba miejsc pracy utworzonych w spółdzielniach socjalnych w wyniku udzielenia wsparcia finansowego	Wartość wsparcia pomostowego udzielonego spółdzielniom socjalnym w zł
DOLNOŚLĄSKIE	2022	0,00	0	109 222,00
	2023	0,00	0	0,00
	2024	352120	0	91 912,98
KUJAWSKO-POMORSKIE	2022	579 456,92	36	578 040,00
	2023	0,00	12	132300
	2024	449155,00	14	210600,00

LUBELSKIE	2022	3 489 320,00	166	1 769 600,00
	2023	273 260,00	13	189 290,16
	2024	2 810 610,00	90	2 502 900,00
LUBUSKIE	2022	594 480,00	26	316 934,16
	2023	0,00	0	128 310,00
	2024	0,00	0	0,00
ŁÓDZKIE	2022	252 240,00	21	287 000,00
	2023	0,00	0	57 400,00
	2024	246 484,00	7	241 878,00
MAŁOPOLSKIE	2022	0,00	0	238 350,00
	2023	0,00	0,00	0,00
	2024	749 496,00	25	224 100,00
MAZOWIECKIE	2022	441 140,00	23	148 800,00
	2023	918 600,00	41	760 860,00
	2024	0,00	0,00	0,00
OPOLSKIE	2022	209 156,11	9	127 800,00
	2023	0,00	0	329 833,32
	2024	374 748,00	12	126 900,00
PODKARPACKIE	2022	966 920,00	46	1 926 585,03
	2023	966 920,00	61	971 547,96
	2024	0,00	0	0,00
PODLASKIE	2022	714 680,00	48	430800,00
	2023	84 080,00	4	69 600,00
	2024	0,00	0	0,00
POMORSKIE	2022	770 500,00	37	292 452,60
	2023	0,00	0	33 600,00
	2024	749 496,00	23	486 000,00
ŚLĄSKIE	2022	846 800,00	36	427 850,00
	2023	27 000,00	1	12 250,00
	2024	246 484,00	7	268 290,00
ŚWIĘTOKRZYSKIE	2022	105 100,00	5	207 919,66

	2023	105 100,00	5	130 673,18
	2024	281 061,00	9	71 550,00
WARMIŃSKO- MAZURSKIE	2022	1 156 584,00	50	720 000,00
	2023	0,00	0	0,00
	2024	0,00	0	0,00
WIELKOPOLSKIE	2022	525 500,00	36	495 300,00
	2023	0,00	0,00	0,00
	2024	2 467 091,00	79	2 324 700,00
ZACHODNIOPOMORSKIE	2022	836 440,00	39	340 800,00
	2023	0	5	131 600,00
	2024	1 429 838,00	44	1 381 052,00
Polska ogółem	2022– 2024	24 019 860,03	1030	19 294 601,05

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej

W skali regionalnej województwami, gdzie utworzono najwięcej miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych i wykorzystano najwięcej środków z OWES były: województwo lubelskie, gdzie w ciągu trzech lat utworzono 269 miejsc pracy i przekazano łącznie ponad 11 mln zł, następnie województwo wielkopolskie, gdzie w okresie sprawozdawczym utworzono 115 miejsc pracy i przekazano środki w wysokości ponad 5,8 mln zł, oraz województwo podkarpackie, gdzie stworzono miejsca pracy dla 107 osób i przekazano środki w wysokości przekraczającej 4,8 mln zł.

Najmniejsze wykorzystanie środków i zarazem mniejsza liczba utworzonych miejsc pracy dotyczyła województw: dolnośląskiego (0 miejsc pracy i 553 tys. zł), świętokrzyskiego (19 miejsc pracy i 901 tys. zł), opolskiego (21 miejsc pracy i 1,1 mln zł) oraz lubuskiego (26 miejsc pracy i 1 mln zł).

Skala pomocy finansowej udzielonej spółdzielniom socjalnym w latach 2022–2024 w ramach dotacji OWES pozwoliła na stworzenie 1030 miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym.

Łączne wsparcie dedykowane spółdzielniom socjalnym (tj. wsparcie na utworzenie miejsc pracy oraz wsparcie pomostowe) realizowane w latach 2022–2024 finansowania regionalnego w skali kraju osiągnęło kwotę 43 314 461,08 zł.

Należy podkreślić, że w omawianym okresie sprawozdawczym zarówno wartość udzielonego wsparcia, jak i liczba miejsc pracy powstałych w ramach dotacji OWES zmniejszyła się względem lat 2020–2021, kiedy to utworzono 1469 miejsc pracy i wsparto spółdzielnie socjalne kwotą wynoszącą ponad 50,5 mln zł. Niniejsza sytuacja wynika przede wszystkim z faktu, iż w omawianym okresie nastąpiła zmiana perspektywy finansowej środków europejskich. Największe spadki w wypłacie wsparcia spółdzielniom socjalnym nastąpiły w roku 2023, kiedy to programy unijne w Polsce znajdowały się w fazie przejściowej z perspektywy 2014–2020 na perspektywę 2021–2027. Taki okres oznacza często opóźnienia w uruchamianiu konkursów, zmianę kryteriów i możliwości przepływu środków. Warto zaznaczyć, że od 2024 r. sukcesywnie zaczęła wzrastać liczba tworzonych miejsc pracy oraz udzielonego wsparcia pomostowego.

5.5 INNE INSTRUMENTY WSPARCIA

Zwolnienie z opłat sądowych założycieli spółdzielni socjalnej

Zgodnie z art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do KRS, a także od wniosków o zmiany wpisu oraz nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Zwolnienie przedmiotowe w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych

W oparciu o regulacje art. 17 ust. 1 pkt 43 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 278, 340, 620, 680, 1074 i 1218 z późn. zm.) wolne od podatku CIT są dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku

podatkowym na cele związane ze społeczno-zawodową reintegracją jej członków, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.

Analiza danych wynikających z rozliczenia podatku dochodowego od osób prawnych za lata 2023 i 2024 wykazała, iż dochody wolne od podatku, przeznaczone na cele statutowe oraz inne cele wymienione w art. 17 ust. 1 pkt 4d, 4g–4u, 5a, 26, 37, 42, 43, 45, i 46 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, wykazało łącznie 167 (86 w 2023 r. i 81 w 2024 r.) spółdzielni socjalnych, w łącznej wysokości 30 063 tys. zł. (10 967 tys. zł w 2023 r. i 19 096 tys. zł w 2024 r.) Grupę ww. podmiotów zidentyfikowano w bazie danych podatników, u których w nazwie widnieje „spółdzielnia socjalna”.

Porównanie danych a lat poprzednich wskazuje na fakt, że rośnie liczba spółdzielni socjalnych korzystających z niniejszego instrumentu.

Uproszczona rachunkowość

Spółdzielnia socjalna jako osoba prawna zobowiązana jest do prowadzenia tzw. pełnej księgowości tj. ksiąg rachunkowych zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r., poz. 120, z późn. zm.). Ww. ustawa umożliwia jednak jednostkom mikro i jednostkom małym (w rozumieniu art. 3 ust. 1a, 1b) sporządzanie uproszczonego sprawozdania finansowego. Zatem spółdzielnia socjalna, o ile spełni warunki do zaliczenia jej bądź to do jednostek mikro, bądź to do jednostek małych, może sporządzać uproszczone sprawozdanie finansowe przewidziane dla tych jednostek.

W świetle przepisów (na dzień sporządzania niniejszego opracowania), o których mowa w art. 3 ust. 1a, 1b ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości:

1. Za jednostkę mikro uważa się jednostkę, która w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostki rozpoczynającej działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym

rozpoczęła działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą, nie przekroczyła co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- a) 2 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- b) 4 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- c) 10 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty

– przy czym jednostka traci status jednostki mikro, jeżeli w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyła co najmniej dwie z trzech tych wielkości.

2. Za jednostkę małą uważa się jednostkę niebędącą jednostką mikro, która w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostki rozpoczynającej działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęła działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą, nie przekroczyła co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- a) 33 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- b) 66 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- c) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty

– przy czym jednostka traci status jednostki małej, jeżeli w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyła co najmniej dwie z trzech tych wielkości.

O tym, czy spółdzielnia socjalna będzie mogła sporządzić sprawozdanie zgodnie z zakresem informacji określonych w załączniku nr 4 lub 5 do ustawy o rachunkowości oraz z innych przywilejów określonych dla jednostki mikro lub małej decyduje organ zatwierdzający.

W przypadku ww. jednostek walne zgromadzenie spółdzielni musi podjąć decyzję o sporządzeniu sprawozdania finansowego z zastosowaniem uproszczeń przewidzianych ustawą o rachunkowości dla jednostek mikro lub jednostek małych. Tego rodzaju decyzja powinna zostać podjęta w takim terminie, aby sprawozdanie mogło zostać sporządzone w ciągu 3 miesięcy od zakończenia roku obrotowego, czyli zwykle do 31 marca.

Warto w tym miejscu nadmienić, iż uproszczenia w sporządzaniu sprawozdań finansowych obejmują przede wszystkim:

W jednostkach mikro:

- 1) możliwość stosowania uproszczonego wzoru bilansu i rachunku zysków i strat zgodnie z ich zakresem wymaganym w załączniku nr 4 do ustawy o rachunkowości (art. 46 ust. 5 pkt 4 oraz art. 47 ust. 4 pkt 4 ustawy o rachunkowości);
- 2) możliwość niesporządzania informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego, pod warunkiem przedstawienia informacji uzupełniających do bilansu określonych w załączniku nr 4 do ustawy (art. 48 ust. 3 ustawy o rachunkowości);
- 3) możliwość zwolnienia (pod pewnymi warunkami) z obowiązku sporządzania sprawozdania z działalności (art. 49 ust. 4).

W jednostkach małych:

- 1) możliwość stosowania uproszczonego wzoru bilansu (art. 46 ust. 5 pkt 5), rachunku zysków i strat (art. 47 ust. 4 pkt 5) oraz informacji dodatkowej (art.

48 ust. 4) zgodnie z ich zakresem wymaganym w załączniku nr 5 do ustawy o rachunkowości;

- 2) możliwość zwolnienia (pod pewnymi warunkami) z obowiązku sporządzania sprawozdania z działalności (art. 49 ust. 5).

Podsumowując, ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości umożliwia jednostkom mikro- i jednostkom małym sporządzanie uproszczonego sprawozdania finansowego. Zatem spółdzielnie socjalne mogą sporządzać uproszczone sprawozdanie finansowe, o ile spełniają warunki do zaliczenia ich bądź to do jednostek mikro, bądź to do jednostek małych.

Wsparcie finansowe ze strony jednostek samorządu terytorialnego

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności przez:

- 1) dotacje;
- 2) pożyczki;
- 3) poręczenia pożyczek, kredytów lub zabezpieczenia zwrotu otrzymanej refundacji lub środków na podjęcie działalności gospodarczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- 4) usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
- 5) zrefundowanie kosztów lustracji.

Charakter, możliwy zakres i warunki udzielania pomocy spółdzielniom socjalnym w powyższych formach określono w art. 15 ust. 2–7 ww. ustawy.

Wsparcie wolontariuszy i innych osób

Na podstawie art. 14 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz spółdzielni socjalnej w zakresie

prowadzonej przez tę spółdzielnię działalności pożytku publicznego, na zasadach określonych w UDPPiW.

Warto zaznaczyć, iż na podstawie art. 13 ww. ustawy o spółdzielniach socjalnych, osoby skazane na karę ograniczenia wolności mogą wykonywać pracę w spółdzielni socjalnej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911 i 1423) także mogą wykonywać pracę w spółdzielni socjalnej, przy czym osoby te nie mogą być członkami tejże spółdzielni socjalnej.

Zgodnie z art. 5a ust. 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, określającym zasady wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej przez osoby prawne, możliwe jest także (poza przeniesieniem lub obciążeniem własności rzeczy lub innych praw) wniesienie wkładu przez organizację pozarządową, kościelną osobę prawną lub jednostkę samorządu terytorialnego na rzecz spółdzielni socjalnej w formie wykonywania świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników jednostek samorządu terytorialnego, kościelnych osób prawnych lub organizacji pozarządowych.

Zwolnienie ze składki na Krajową Radę Spółdzielczą

Zgodnie z art. 17a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna, która przynależy do właściwego związku rewizyjnego, zwolniona jest ze składek określonych w art. 266 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, tj. składek organizacji spółdzielczych przeznaczonych na wydatki Krajowej Rady Spółdzielczej.

Z informacji przekazanych przez Krajową Radę Spółdzielczą wynika, że na koniec 2024 r. było 359 aktywnych spółdzielni socjalnych i 24 spółdzielnie socjalne czynne będące w likwidacji, które korzystały ze zwolnienia z odprowadzenia składek na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej.

Spółdzielnie socjalne, jako podmioty ekonomii społecznej, odgrywają coraz istotniejszą rolę w realizacji działań z zakresu integracji społecznej, aktywizacji zawodowej i lokalnego rozwoju. W ostatnich latach uczestniczą one aktywnie w programach finansowanych ze środków krajowych, resortowych oraz unijnych. Rozdział ten omawia formy udziału spółdzielni socjalnych w systemie wdrażania programów publicznych oraz wskazuje na ich potencjał jako partnerów instytucji publicznych w realizacji zadań o charakterze społecznym i rozwojowym.

6.1 PROGRAM MRPIPS Z OBSZARU ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO

W okresie sprawozdawczym w MRPiPS wdrażano dwa programy z zakresu zatrudnienia socjalnego, w ramach których podmiotami uprawnionymi do realizacji zadań publicznych były spółdzielnie socjalne.

Jeden z nich – Program pn. „Od wykluczenia do aktywizacji. Program pomocy osobom wykluczonym społecznie i zawodowo 2020–2022” był realizowany na podstawie ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Celem głównym Programu było wzmocnienie uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez rozwijanie oferty podmiotów zatrudnienia socjalnego oraz wspieranie włączenia społecznego na poziomie lokalnym.

W edycjach 2020–2022 r, spółdzielnie socjalne mogły ubiegać się o dofinansowanie projektów w ramach pięciu priorytetów:

1. Priorytet I Usługi reintegracyjne.
2. Priorytet II Ścieżki reintegracji.
3. Priorytet III Włączanie podmiotów zatrudnienia socjalnego w konsorcja spółdzielni socjalnych.
4. Priorytet IV Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu młodzieży.
5. Priorytet V Ogólnopolskie forum dialogu PZS.

Należy podkreślić, że w ramach Programu w okresie sprawozdawczym na rzecz zatrudnienia socjalnego wprowadzono kryteria strategiczne, które dodatkowo premiowały spółdzielnie socjalne.

Kolejnym programem wdrażanym w okresie sprawozdawczym był Program na rzecz zatrudnienia socjalnego na lata 2023–2025 przyjęty 29 czerwca 2022 r. Głównym celem Programu jest wzmacnianie uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie poprzez rozwijanie oferty podmiotów zatrudnienia socjalnego. Konkursy w ramach Programu realizowane były zgodnie z art. 18ca ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

W ramach celu głównego wyznaczono następujące cele szczegółowe, które realizowane były w ramach trzech Priorytetów:

- 1) Priorytet I Usługi reintegracyjne, którego celem szczegółowym było dostosowanie oferty podmiotów zatrudnienia socjalnego do nowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych.
- 2) Priorytet 2 Ścieżki reintegracji, którego celem szczegółowym było zwiększanie szans na zatrudnienie osób korzystających ze wsparcia PZS.
- 3) Priorytet 3 Wzmocnienie instytucjonalne PZS, którego celem szczegółowym była profesjonalizacja PZS przez umożliwianie współpracy i wymiany doświadczeń tych podmiotów oraz wspieranie rozwoju zawodowego ich pracowników.

W latach 2022–2024 dofinansowanie w ramach ww. Programów otrzymało 8 spółdzielni socjalnych, którym wypłacono środki w wysokości 738 798,00 zł.

W 2022 r. wnioski zostały złożone przez 5 spółdzielni socjalnych, finalnie podpisano 2 umowy (5% wszystkich podpisanych umów) o łącznej wartości 199 304,00 zł. Obie oferty zostały dofinansowane w ramach Priorytetu I Rozszerzanie oferty reintegracyjnej PZS. Dofinansowanie przekazano podmiotom mającym swoją siedzibę w województwie wielkopolskim oraz śląskim.

W 2023 r. także 5 spółdzielni socjalnych złożyło wnioski, finalnie podpisano 3 umowy (10% wszystkich podpisanych umów) na łączną kwotę 214 154,00 zł. Oferty zostały dofinansowane w ramach Priorytetu I Usługi reintegracyjne i Priorytetu III Wspieranie rozwoju zawodowego kadry PZS oraz rozszerzanie oferty reintegracyjnej podmiotów

zatrudnienia socjalnego. Dofinansowanie przekazano podmiotom mającym swoją siedzibę w województwie małopolskim oraz śląskim.

W 2024 r. wnioski zostały złożone przez 8 spółdzielni socjalnych, ostatecznie podpisano 3 (9,7% wszystkich podpisanych umów) umowy na łączną kwotę 325 340,00 zł. Dofinansowane oferty realizowano w ramach Priorytetu I Usługi reintegracyjne, Priorytetu II Ścieżki reintegracji oraz Priorytetu III Wzmocnienie instytucjonalne PZS. W 2024 r. dofinansowano dwa podmioty mające swoją siedzibę w województwie małopolskim i jeden podmiot z województwa wielkopolskiego.

Spółdzielnie socjalne, które złożyły wnioski, a nie otrzymały dofinansowania, nie uzyskały wystarczającej liczby punktów w toku oceny wniosków, tym samym nie kwalifikowały się do dofinansowania i nie zostały z nimi zawarte umowy.

6.2 PROGRAM MRPIPS DLA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH

Kolejnym programem wdrażanym przez MRPiPS od 2023 r. był Program pn. „Przedsiębiorstwo społeczne +”, obecnie funkcjonujący pn. „Warto być przedsiębiorstwem społecznym! na lata 2023–2025”.

Ww. Program ma dwa źródła finansowania: Fundusz Pracy, w ramach którego możliwe jest to na podstawie art. 108 ust. 1 pkt 65 oraz 109m ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁶⁾ oraz Fundusz Solidarnościowy, z którego środki kierowane są na podstawie art. 6aa ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1848).

Program opracowany został na podstawie art. 31 ustawy o ekonomii społecznej, który zapewnia ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego możliwość przygotowania resortowego programu wspierania ekonomii społecznej.

³⁶⁾ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy została uchylona wraz z wejściem w życie nowej ustawy o rynku pracy i służbach zatrudnienia z dnia 20 marca 2025 r. Powołanie się na ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy odnosi się wyłącznie do okresu sprawozdawczego.

Celem realizowanego w 2023 r. Programu „Przedsiębiorstwo społeczne +” było rozwijanie przedsiębiorczości społecznej przez zapewnienie przedsiębiorstwom społecznym (PS) dostępu do wsparcia finansowego ułatwiającego tworzenie miejsc pracy oraz reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wzmocnienie zdolności do świadczenia usług społecznych.

W edycji 2023 spółdzielnie socjalne mogły ubiegać się o wsparcie finansowe w ramach trzech instrumentów wsparcia:

- 1) Instrument 1 – Wsparcie zatrudnienia, ramach którego możliwe było uzyskanie dofinansowania do wynagrodzenia pracownika zatrudnionego w PS.
- 2) Instrument 2 – Wsparcie bieżące, w ramach którego możliwe było uzyskanie środków na pokrycie niezbędnych kosztów stałych, np.: zarządzania, promocji, obsługi prawnej i księgowej.
- 3) Instrument 3 – Wsparcie reintegracji, w ramach którego możliwe było uzyskanie dofinansowania na pokrycie kosztów reintegracji społecznej i zawodowej pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W roku 2023 r. realizowano pierwszą edycję Programu. Spółdzielnie socjalne złożyły 316 wniosków, co stanowiło 36% wszystkich wniosków złożonych w ramach tej edycji. Ostatecznie podpisano 197 umów ze spółdzielniami socjalnymi na łączną kwotę 11 459 220,08 zł. W ramach 1 instrumentu przekazano spółdzielniom socjalnym wsparcie w wysokości 4 799 320,00 zł, a środki uzyskały 142 spółdzielnie socjalne. W ramach 2 instrumentu dofinansowanie na kwotę 5 680 292,08 zł zostało udzielone 131 spółdzielniom socjalnym, natomiast ze wsparcia przewidzianego w instrumencie 3 skorzystało 37 spółdzielni socjalnych podpisując umowy na kwotę 979 608,00 zł.

W 2024 r. Program wspierający PS został ogłoszony pn. Warto być przedsiębiorstwem społecznym!. Przewidziane w ramach programu instrumenty wsparcia stanowiły kontynuację działań realizowanych w Programie Przedsiębiorstwo społeczne + i miały stanowić istotny impuls, dzięki któremu w początkowym okresie wdrażania ustawy o ekonomii społecznej PS mogły wzmocnić swoje fundamenty finansowe i organizacyjne.

W ramach programu finansowane są określone w art. 31 ust. 2 ustawy o ekonomii społecznej działania wspierające:

- rozwój ekonomii społecznej;
- wzmacnianie potencjału innowacyjnego i rozwojowego PS;
- zatrudnianie w PS osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym będących pracownikami PS;
- realizację usług społecznych.

W 2024 r. spółdzielnie socjalne mogły ubiegać się o wsparcie finansowe w ramach czterech instrumentów wsparcia:

- 1) Instrument 1 – Wsparcie zatrudnienia, w ramach którego możliwe było uzyskanie dofinansowania do wynagrodzenia pracownika zatrudnionego w PS. Wsparcie obejmowało zarówno pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym jak i pozostałych pracowników PS.
- 2) Instrument 2 – Wsparcie PS w realizowaniu usług społecznych, w ramach którego możliwe było uzyskanie środków na pokrycie wydatków związanych z realizacją usług społecznych przez podmiot uprawniony, np. zakup wyposażenia niezbędnego do świadczenia usług społecznych, podnoszeniem kwalifikacji lub rozwijania kompetencji pracowników PS w zakresie usług społecznych.
- 3) Instrument 3 – Wsparcie bieżące, w ramach którego możliwe było uzyskanie środków na pokrycie niezbędnych kosztów stałych np.: zarządzania, promocji, obsługi prawnej i księgowej.
- 4) Instrument 4 – Wsparcie reintegracji, w ramach którego możliwe było uzyskanie dofinansowania na pokrycie kosztów reintegracji społecznej i zawodowej pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W roku 2024 w naborze wniosków w Programie zostało złożonych ogółem 975 wniosków, z czego prawie 41% (389) wnioskodawców stanowiły spółdzielnie socjalne. Ostatecznie

podpisano 101 umów ze spółdzielniami socjalnymi na kwotę 8 996 710,73 zł. W ramach instrumentu 1 ze wsparcia skorzystało 77 spółdzielni socjalnych i przekazano wsparcie w łącznej kwocie 5 211 630,00 zł. Ze wsparcia przewidzianego w Instrumencie 2 skorzystały 34 spółdzielnie socjalne otrzymując dofinansowanie na kwotę 920 319,66 zł. Z Instrumentu 3 skorzystało 75 spółdzielni socjalnych podpisując umowy w wysokości 2 167 356,15 zł. W Instrumencie 4 podpisano 23 umowy ze spółdzielniami socjalnymi na kwotę 697 404,92 zł.

W okresie sprawozdawczym łącznie z dofinansowania w ww. Programie skorzystało 298 spółdzielni socjalnych, którym wypłacono dofinansowanie w łącznej kwocie 20 455 930,81 zł. Najwięcej umów podpisano ze spółdzielniami socjalnymi mającymi swoją siedzibę w województwie lubelskim (66), podkarpackim (33) oraz wielkopolskim (26). Najmniej natomiast ze spółdzielniami z województw: świętokrzyskiego (0), podlaskiego (3) oraz łódzkiego (4).

Na realizację Programu w latach 2023–2024 przeznaczone zostały 44 mln zł.

Tabela 20 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym w podziale na województwa na podstawie umów zawartych w latach 2023–2024 w Programie pn. "Przedsiębiorstwo Społeczne +" (2023 r.) i Programie "Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!" (2024 r.)

WOJEWÓDZTWO	Wartość zawartych umów			
	2023		2024	
	wydatki w zł	Liczba umów	wydatki w zł	Liczba umów
DOLNOŚLĄSKIE	235 400,00 zł	5	0,00 zł	0
KUJAWSKO-POMORSKIE	839 878,11 zł	17	693 737,00 zł	8
LUBELSKIE	3 046 004,80 zł	45	2 042 648,68 zł	21
LUBUSKIE	141 896,17 zł	3	297 364,00 zł	3
ŁÓDZKIE	124 888,40 zł	2	135 600,00 zł	2
MAŁOPOLSKIE	785 920,16 zł	14	745 400,00 zł	10

MAZOWIECKIE	636 096,19 zł	12	448 368,23 zł	6
OPOLSKIE	263 851,71 zł	4	250 080,00 zł	2
PODKARPACKIE	905 999,54 zł	17	1 433 031,00 zł	16
PODLASKIE	170 738,46 zł	2	57 860,00 zł	1
POMORSKIE	947 098,93 zł	19	263 690,00 zł	3
ŚLĄSKIE	796 792,02 zł	15	577 460,00 zł	6
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0,00 zł	0	0,00 zł	0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	945 265,00 zł	15	174 000,00 zł	3
WIELKOPOLSKIE	828 630,27 zł	15	1 018 928,26 zł	11
ZACHODNIOPOMORSKIE	790 760,32 zł	12	858 543,56 zł	9
RAZEM	11 459 220,08 zł	197	8 996 710,73 zł	101

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych DES

6.3 WSPARCIE W RAMACH PROGRAMU „ODPORNOŚĆ ORAZ ROZWÓJ EKONOMII SPOŁECZNEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ”

Spółdzielnie socjalne w okresie sprawozdawczym mogły również skorzystać ze środków w ramach resortowego Programu Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na lata 2022–2025. Program realizował inwestycję A4.3.1 pn. Programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych oraz poprawę jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej, uwzględnioną w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Program w ramach KPO był odpowiedzią na wyzwania społeczne i gospodarcze będące bezpośrednim i pośrednim skutkiem pandemii COVID-19.

Podstawa prawną wdrażania ww. Programu w latach 2022–2025 stanowiły:

- 1) Art. 31 ustawy o ekonomii społecznej – podstawa prawna przygotowania i realizacji Programu.
- 2) Art. 141za ust. 3 ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – podstawa prawna do określenia w przepisach odrębnych (w ustawie o ekonomii społecznej) zasad wyboru przedsięwzięć realizowanych w ramach planu rozwojowego (KPO).
- 3) Porozumienie o realizacji reform/inwestycji w ramach planu rozwojowego zawarte 25 sierpnia 2022 r. pomiędzy Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej a Ministrem Rodziny i Polityki Społecznej.

Celem Programu było umożliwienie podmiotom ekonomii społecznej, w tym PS i podmiotom zatrudnienia socjalnego, budowania odporności na zmiany zachodzące na rynku oraz zapewnienie instrumentów wsparcia pozwalających na rozwój ich działalności.

Na realizację Programu przeznaczono łączną kwotę w wysokości ok. 201 mln zł. W dwóch naborach wniosków zorganizowanych w ramach Programu, PES złożyły 2 214 wniosków o dofinansowanie, z czego 437 (19,7%) wnioski złożyły spółdzielnie socjalne.

W ramach Programu można było ubiegać się o dofinansowanie w 3 obszarach:

- 1) Reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w PS i podmiotach zatrudnienia socjalnego.
- 2) Budowanie potencjału PS i podmiotów ekonomii społecznej do realizacji zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych.
- 3) Wzmacnianie odporności i rozwój PS i podmiotów ekonomii społecznej.

W obu naborach podział złożonych wniosków ze względu na obszary, w których te wnioski złożono prezentował się następująco: w 1 obszarze wnioski złożyły 63 spółdzielnie, w 2 obszarze 95 spółdzielni, w 3 obszarze 279 spółdzielni.

Ostatecznie dofinansowano 1098 PES na łączną kwotę 189 113 016,35 zł, z czego ze spółdzielniami socjalnymi zawarto 285 (26%) umów na kwotę 50 152 412,10 zł.

W podziale na obszary: 29 spółdzielni realizowało zadania z obszaru 1, 51 spółdzielni realizowało zadania z obszaru 2 oraz 205 spółdzielni realizowało zadania z obszaru 3. Główne potrzeby spółdzielni socjalnych realizowane w ramach przedsięwzięć dofinansowanych ze środków KPO dotyczyły przede wszystkim: termomodernizacji i adaptacji budynków na potrzeby prowadzenia działalności reintegracyjnej, remontów oraz inwestycji w urządzenia związane z działalnością gastronomiczną, transport osób z niepełnosprawnościami, instalacje fotowoltaiczne, zakup pojazdów osobowych i dostawczych związanych z prowadzoną działalnością budowlaną, porządkową, ogrodniczą czy gastronomiczną.

Tabela 21 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym w podziale na województwa na podstawie umów zawartych w Programie "Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej"

WOJEWÓDZTWO	LICZBA UMÓW ZAWARTYCH ZE SPÓŁDZIELNIAMI SOCJALNYMI	WARTOŚĆ ZAWARTYCH UMÓW
DOLNOŚLĄSKIE	12	1 928 551,30 zł
KUJAWSKO-POMORSKIE	19	3 537 373,26 zł
LUBELSKIE	40	7 090 942,22 zł
LUBUSKIE	11	1 945 744,00 zł
ŁÓDZKIE	8	1 450 058,00 zł
MAŁOPOLSKIE	27	4 552 118,45 zł
MAZOWIECKIE	22	3 865 857,00 zł
OPOLSKIE	11	1 929 206,51 zł
PODKARPACKIE	28	4 987 786,65 zł
PODLASKIE	6	1 059 609,14 zł
POMORSKIE	21	3 906 222,77 zł
ŚLĄSKIE	18	3 103 975,47 zł
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3	552 500,00 zł

WARMIŃSKO-MAZURSKIE	18	3 078 487,63 zł
WIELKOPOLSKIE	26	4 571 329,69 zł
ZACHODNIOPOMORSKIE	15	2 592 650,01 zł
RAZEM	285	50 152 412,10 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych DES

6.4 PROGRAM RESORTOWY MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ „OPIEKA WYTCHNIENIOWA DLA CZŁONKÓW RODZIN LUB OPIEKUNÓW OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI” DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Spółdzielnie socjalne, zwłaszcza te, które działają w obszarze pomocy społecznej i wsparcia osób z niepełnosprawnościami były także zaangażowane w okresie sprawozdawczym w realizację działań w ramach programu resortowego Ministra Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami” – edycja 2022, 2023 i 2024. Głównym celem tego Programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad:

- 1) dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności,
- 2) osobami posiadającymi:
 - orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913, 1301 i 1665) albo
 - orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (zgodnie z art. 5 i art. 62 ww. ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)

– poprzez możliwość uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej. tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością przez zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie. Dzięki temu wsparciu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki nad osobą z niepełnosprawnością dysponować będą czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych. Usługi opieki wytchnieniowej mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby z niepełnosprawnością w sytuacji, gdy członkowie rodzin lub opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli wykonywać swoich obowiązków.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia oferty w ramach konkursu ofert na realizację zadań z zakresu wsparcia społecznego osób niepełnosprawnych w ramach Programu były podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2, oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 UDPPiW, posiadające statutowe postanowienie o prowadzeniu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz faktycznie prowadzące działalność na rzecz tych osób przez okres co najmniej 3 lat przed dniem złożenia oferty, które samodzielnie będą realizować Program.

W latach 2022–2024 Programu Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeznaczył łączną kwotę 183 mln zł: w 2022 r. – 53 mln zł, w 2023 r. – 55 mln zł i w 2024 r. – 75 mln zł.

Dane sprawozdawcze wskazują, że spółdzielnie socjalne chętnie angażowały się w realizacji zadań w ramach niniejszego Programu.

W latach 2022–2024 podpisano łącznie 21 umów ze spółdzielniami socjalnymi. W 2022 r. była to jedna umowa na kwotę 282 480,00 zł, w 2023 r. było to już 7 umów na kwotę 3 636 939,44 zł, a w 2024 r. zawarto 13 umów na kwotę 6 918 334,68 zł.

Tabela 22 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w Programie Opieka wychowawcza dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami

Rok	Liczba umów zawartych ze spółdzielniami socjalnymi	Wartość zawartych umów
2022	1	282 480,00 zł
2023	7	3 639 939,44 zł
2024	13	6 918 334,68 zł
Suma	21	10 840 754,10 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w MRPiPS

6.5 PROGRAM RESORTOWY MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ ASYSTENT OSOBISTY OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Kolejnym programem wdrażanym w okresie sprawozdawczym w MRPiPS był Programu resortowy pn. „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2022, 2023 i 2024.

W ramach tego Programu podmiotami uprawnionymi do złożenia oferty były podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 UDPPiW, posiadające statutowy zapis o prowadzeniu działań na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz faktycznie prowadzące działalność na rzecz tych osób przez okres co najmniej 3 lat przed dniem złożenia oferty, zwane dalej „realizatorami Programu”, które samodzielnie będą realizować Program.

Głównym celem Programu jest wprowadzenie usług asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla uczestników Programu:

- 1) dzieci do 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej

egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji oraz

- 2) osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie traktowane na równi ze wskazanymi orzeczeniami, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Program Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami to inicjatywa, której celem jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami w codziennym funkcjonowaniu. Jego głównym celem jest poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając im większą samodzielność, udział w życiu społecznym, zawodowym i kulturalnym. W ramach tego programu organizowane jest wsparcie poprzez asystentów osobistych, którzy pomagają w codziennych czynnościach.

W latach 2022–2024 Programu Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeznaczył łączną kwotę 471 mln zł: w 2022 r. – 106 mln zł, w 2023 r. – 140 mln zł i w 2024 r. – 225 mln zł.

W ramach ww. Programu spółdzielnie socjalne również otrzymywały dofinansowanie na realizację usług asystencji osobistej. Ich liczba sukcesywnie rosła.

W 2022 r. ze spółdzielniami socjalnymi podpisano 8 umów na kwotę 4 681 882,20 zł, w 2023 r. podpisano już 13 umów na kwotę 12 213 735,03 zł, a w roku 2024 było to 16 umów na kwotę 15 656 263,11 zł.

Tabela 23 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w ramach Programu pn. „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami”

Rok	Liczba umów zawartych ze spółdzielniami socjalnymi	Wartość zawartych umów
2022	8	4 681 882,20 zł
2023	13	12 213 735,03
2024	16	15 656 263,11

Razem	37	32 551 880,34
--------------	-----------	----------------------

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w MRPiPS

6.6 PROGRAM „AKTYWNI+”

Spółdzielnie socjalne, wraz z innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 2 i 3 UDPPiW były podmiotami uprawnionymi do aplikowania w ramach corocznych konkursów ogłaszanych w Programie Wieloletnim na rzecz Osób Starszych pn. „Aktywni+” na lata 2021–2025.

W ramach Programu podmioty uprawnione, w tym spółdzielnie socjalne, działające na rzecz osób starszych mogły uzyskać dofinansowanie w ramach 4 priorytetów:

- 1) Aktywność społeczna, która obejmuje działania mające na celu zwiększenie udziału osób starszych w aktywnych formach spędzania czasu wolnego, wspieranie seniorów mniej samodzielnych i ich otoczenia w miejscu zamieszkania, rozwijanie wolontariatu osób starszych w środowisku lokalnym oraz zwiększenie zainteresowania i zaangażowanie osób starszych w obszarze runku pracy.
- 2) Partycypacja społeczna, która przyczynia się do wzmocnienia samoorganizacji środowiska osób starszych oraz zwiększenia wpływu osób starszych na decyzje dotyczące warunków życia obywateli.
- 3) Włączenie cyfrowe obejmujące działania na rzecz zwiększenia umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami i korzystania z nowych mediów przez osoby starsze, a także upowszechnianie i wdrażanie rozwiązań technologicznych sprzyjających włączaniu społecznemu oraz bezpiecznemu funkcjonowaniu osób starszych.
- 4) Przygotowanie do starości realizowane przez wzmocnienie trwałych relacji międzypokoleniowych, kształtowanie empatycznych postaw wobec osób

starszych oraz upowszechnianie pozytywnego wizerunku osób starszych, a także zwiększenie bezpieczeństwa seniorów.

Ze względu na specyfikę tematyczną Programu, niewiele spółdzielni socjalnych zdecydowało się na realizację działań dotyczących seniorów, jednak warto podkreślić, że liczba podmiotów aplikujących i otrzymujących dotacje miała tendencję wzrostową.

Tabela 24 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w Programie pn. "Aktywni+"

Rok	Liczba umów zawartych ze spółdzielniami socjalnymi	Wartość zawartych umów
2022	3	256 687,00 zł
2023	9	875 452,78 zł
2024	7	1 202 187,50 zł
RAZEM	19	2 334 327,28 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych przekazanych przez Departament Polityki Senioralnej w KPRM

6.7 PROGRAMY REALIZOWANE PRZEZ NARODOWY INSTYTUT WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW) jest instytucją właściwą w sprawach wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, a także działalności pożytku publicznego i wolontariatu, w zakresie określonym w UDPPiW. To agencja wykonawcza, która ma wspierać rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce przez wzmocnienie zorganizowanej i dobrowolnej aktywności obywateli na rzecz różnorodnych ważnych społecznie celów.

W latach sprawozdawczych 2022–2024 w ramach programów realizowanych przez NIW podpisano 37 umów ze spółdzielniami socjalnymi na łączną kwotę wynoszącą 5 659 895,67 zł.

NIW jest odpowiedzialny za realizowanie programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego:

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich to program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu są przydzielane na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych. Dotacje można uzyskać zarówno na realizację wieloletniej strategii rozwoju organizacji, budowę kapitału żelaznego, ale także np. na zaspokojenie nagłych potrzeb w sytuacjach awaryjnych.

W latach 2018–2030 na realizację Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich przeznaczona została kwota 585 mln zł, która pozwoli na wsparcie blisko 12 tysięcy organizacji pozarządowych działających na terytorium Polski.

W ramach ww. Programu w 2022 r. podpisano 6 umów ze spółdzielniami socjalnymi na kwotę 498 452,38 zł, w roku 2023 podpisano 11 umów na kwotę 571 098,65 zł, a w 2024 r. 4 umowy na kwotę 643 416,00 zł.

Tabela 25 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w Programie Rozwoju Organizacji Obywatelskich w latach 2022–2024

Rok	Liczba umów zawartych ze spółdzielniami socjalnymi	Wartość zawartych umów
2022	8	498 452,38 zł
2023	11	571 098,65 zł
2024	4	643 416,00 zł
Razem	23	1 939 967,03 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych przekazanych przez NIW

Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO

Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030 jest kontynuacją programów rządowych skierowanych do sektora organizacji pozarządowych. Podstawowym celem Programu jest promocja działalności społecznej, aktywizacja i formowanie postaw obywatelskich.

Podmiotami uprawnionymi do korzystania ze środków finansowych są organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 pkt 2 oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 UDPPiW, a także organizacje pozarządowe działające na podstawie innych przepisów, jak np. koła gospodyń wiejskich oraz ochotnicze straże pożarne.

W Programie NOWEFIO wyodrębniono cztery priorytety merytoryczne:

1. Priorytet 1 – Mikro-inicjatywy przeznaczony dla organizacji małych, o zasięgu lokalnym i młodych stażem działania oraz grup nieformalnych.
2. Priorytet 2 – Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego, gdzie wspierana będzie aktywność społeczna na rzecz dobra wspólnego realizowana przez obywateli działających w strukturach organizacji obywatelskich.
3. Priorytet 3 – Organizacje obywatelskie w życiu publicznym, który ma przyczynić się do zwiększenia obecności organizacji obywatelskich w życiu publicznym.
4. Priorytet 4 – Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich, który ma na celu poprawę zarządzania w organizacjach obywatelskich, budowania struktur i tworzenia oraz doskonalenia zasobów.

Z roku na rok rosła liczba spółdzielni socjalnych jako wnioskodawców w Programie NOWEFIO – w 2022 r. spółdzielnie socjalne stanowiły 0,7% wszystkich wnioskodawców, w 2023 r. 1,3% wszystkich wnioskodawców, a w 2024 r. 1,5%, to we wszystkich tych latach zawarto ze spółdzielniami socjalnymi jedynie 6 umów na łączną kwotę 953 114 zł.

Tabela 26 – Liczba zawartych umów i wysokość środków wypłaconych spółdzielniom socjalnym w Programie NOWEFIO w latach 2022–2024

Rok	Liczba umów zawartych ze spółdzielniami socjalnymi	Wartość zawartych umów
2022	2	364 210,00 zł

2023	2	164 000,00 zł
2024	2	424 904,00 zł
Razem	6	953 114,00 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych przekazanych przez NIW

Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych

Rządowy Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020–2030 zakłada wsparcie już istniejących uniwersytetów ludowych, reaktywację placówek, które z różnych przyczyn zaprzestały czynnej działalności edukacyjnej, tworzenie nowych uniwersytetów ludowych i wspieranie ich rozwoju, oddziaływanie na społeczności lokalne, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów o podobnej misji, celach i zadaniach, a także budowanie sieci i partnerstw oraz popularyzację modelu edukacji grundtvigiańskiej³⁷⁾.

Głównym celem Programu jest rozwój edukacji dorosłych w formie grundtvigiańskich uniwersytetów ludowych: umożliwiających rozwój osobisty, zawodowy i zwiększenie aktywności obywatelskiej, wpływających na rozwój społeczności lokalnych, oddanych zachowywaniu oraz przekazywaniu tradycji i dziedzictwa narodowego.

Program składa się z czterech Priorytetów:

³⁷⁾ Uniwersytety ludowe to koncepcja edukacyjna, której filarem jest pedagogika grundtvigiańska. Nazwa jej pochodzi od duńskiego myśliciela i pedagoga Nicolasa Frederika Grundtviga. Rozwijała się głównie w krajach skandynawskich ale jej założenia przeniknęły poza ich granice. Jednym z podstawowych założeń jest myśl, że edukacja człowieka trwa przez całe życie, a nauka nie powinna ograniczać się tylko do lat dziecięcych i młodości. Uniwersytety ludowe otwarte są dla osób w różnym wieku, oferują kursy i zajęcia odpowiadające zainteresowaniom i potrzebom uczestników. Ważnym elementem zaczerpniętym z pedagogiki grundtvigiańskiej jest skupienie na jednostce i umożliwienie jej rozwoju, zabierania głosu i uczestnictwa w dyskusji. Promowane są także interdyscyplinarność i aktywne życie kulturalne.. Pedagogika grundtvigiańska i uniwersytety ludowe mają na celu rozwijanie w uczestnikach umiejętności współpracy, krytycznego myślenia, a także poczucia, że są ważnym elementem najbliższej społeczności. Dzięki uniwersytetom ludowym dorośli mogą kontynuować naukę, ale także rozwijać i odkrywać swoje pasje i talenty w dowolnym momencie życia. Szerzej na stronie Ogólnopolskiej Sieci Uniwersytetów Ludowych: <https://osul.pl/index.html>

- 1) Priorytet 1. Wsparcie infrastrukturalne i programowe działających uniwersytetów ludowych prowadzących kursy stacjonarne z wykorzystaniem bazy internatowej lub kursy niestacjonarne.
- 2) Priorytet 2. Wsparcie tworzenia nowych oraz reaktywacji wcześniej istniejących uniwersytetów ludowych.
- 3) Priorytet 3. Wsparcie sieci i porozumień uniwersytetów ludowych oraz upowszechnianie edukacji grundtvigiańskiej.
- 4) Priorytet 4. Wsparcie rozwoju edukacji obywatelskiej i zachowania dziedzictwa w środowiskach lokalnych.

W ramach niniejszego Programu w 2023 r. 5 spółdzielni socjalnych złożyło swoje wnioski, ostatecznie dofinansowano 2 wnioski na kwotę 1 331 133,76 zł.

WOW w NGO! Edycja 2023

WOW w NGO! To pierwsza edycja innowacyjnego – pierwszego w Polsce – konkursu dotacyjnego na kompleksowe wsparcie koordynatorów wolontariatu.

Głównym celem wieloletniego programu „WOW w NGO!” jest wzmocnienie NGO w zakresie profesjonalnego podejścia do organizacji i zarządzania wolontariatem. Istotnym elementem jest edukacja i popularyzacja etatowego wspierania zatrudnienia koordynatorów i uwzględnienie tego elementu w ramach rozwoju wolontariatu systematycznego.

Beneficjenci konkursu mogli uzyskać wsparcie finansowe i pozafinansowe na usprawnienie współpracy z wolontariuszami. W ramach dotacji można było uzyskać środki na: zatrudnienie, edukacje koordynatorów wolontariatu, wdrożenie kompleksowego systemu zarządzania wolontariatem.

W ramach niniejszego konkursu ogłoszonego w 2023 r. 4 spółdzielnie socjalne złożyły swoje wnioski, ostatecznie dofinansowano 2 wnioski na kwotę 691 260,00 zł.

Program Wspierania Rozwoju Organizacji Poradniczych

Głównym celem Programu jest wzmocnienie działalności statutowej pożytku publicznego i rozwoju instytucjonalnego organizacji poradniczych jako partnera państwa w procesie upodmiotowienia obywateli.

Dotacje w ramach konkursu są środkami przeznaczonymi na realizację czterech priorytetów merytorycznych, w ramach których uprawnione podmioty mogą składać oferty o dofinansowanie zadań publicznych:

- 1) Priorytet 1. Rozwój instytucjonalny: stabilność i nowoczesność organizacji poradnictwa i poprawa jakości świadczenia usług.
- 2) Priorytet 2. Wsparcie realizacji usług poradniczych.
- 3) Priorytet 3. Edukacja – upowszechnienie – integracja.
- 4) Priorytet 4. Regranting.

W okresie sprawozdawczym w 2022 r. dofinansowanie otrzymały dwie spółdzielnie socjalne w wysokości 374 306,40 zł.

Fundusz Młodzieżowy

Głównym celem Programu jest zwiększenie zaangażowania młodzieży i młodzieżowych organizacji pozarządowych w życie publiczne przez wsparcie inicjatyw młodzieżowych, wzrost ich znaczenia w życiu publicznym oraz wzmocnienie instytucjonalne.

W Programie wyodrębniono trzy priorytety merytoryczne, w ramach których uprawnione podmioty mogą składać oferty o dofinansowanie zadań:

- 1) Priorytet 1. Aktywizacja młodzieży w samorządach – priorytet jest przeznaczony dla młodzieżowych rad i sejmików przy jednostkach samorządu terytorialnego oraz samorządów uczniowskich, studenckich i doktoranckich oraz uczelnianych organizacji studenckich i doktoranckich.
- 2) Priorytet 2. Organizacje młodzieżowe w życiu publicznym – projekty realizowane w ramach tego priorytetu powinny przyczyniać się do zwiększania obecności organizacji młodzieżowych w życiu publicznym w działaniach dotyczących m.in. edukacji obywatelskiej, solidarności międzypokoleniowej, a także analizy sytuacji młodzieży.

- 3) Priorytet 3. Wzmocnienie kompetencji organizacji młodzieżowych – projekty realizowane w ramach Priorytetu 3. powinny przyczyniać się do budowy i wzmocnienia potencjału organizacji młodzieżowych poprzez poprawę ich zarządzania, tworzenia i doskonalenia zasobów, tworzenia i rozwijania strategii działania organizacji.

W okresie sprawozdawczym w ramach tego Programu wsparcie otrzymały dwie spółdzielnie socjalne na łączną kwotę 370 114,48 zł.

REALIZACJA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH ASPEKTY SPOŁECZNE ORAZ WYKORZYSTANIE KLAUZUL SPOŁECZNYCH

Wsparciem dla działalności spółdzielni socjalnych pozostaje stosowanie przez instytucje publiczne społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, tj. zamówień uwzględniających aspekty społeczne oraz klauzule społeczne. W niniejszym rozdziale przedstawione zostały informacje dotyczące instrumentów umożliwiających uwzględnienie celów społecznych w przeprowadzanych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego wraz z danymi o ich wykorzystaniu w okresie sprawozdawczym.

Dane o rynku zamówień publicznych realizowanych z zastosowaniem przepisów ustawy Pzp, zawarte w rocznych sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych wskazują, iż wartość zamówień udzielonych w latach 2022–2024 wyniosła 885³⁸⁾ mld zł (w roku 2022 ok. 274,8 mld zł, w roku 2023 ok. 279,8 mld zł, a w roku 2024 było to ok. 330,4 mld zł).

Szereg zamówień realizowanych przez wykonawców obejmuje zadania silnie zakorzenione lokalnie, szczególnie z zakresu usług społecznych, czy też zadań rozwoju lokalnego. Wartość zamówień publicznych uwzględniających aspekty społeczne

³⁸⁾ Dane wg. Sprawozdań Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

wyniosła w latach sprawozdawczych 333,3 mld zł w 2022 r. 101,3 mld zł, w 2023 r. 99,1 mld zł, natomiast w 2024 r. 132,9 mld zł). Oznacza to, że zamówienia uwzględniające aspekty społeczne stanowiły 37,6% wszystkich zamówień publicznych udzielonych w latach 2022–2024.

W 2022 r. 4 036 zamawiających udzieliło 38 540 zamówień publicznych uwzględniających aspekty społeczne o łącznej wartości 101 626 078 310,71 zł (bez VAT). Nie przełożyło się to jednak na udział społecznych zamówień publicznych w ogólnej liczbie udzielonych zamówień publicznych, który wyniósł 27% podczas gdy wartość społecznych zamówień publicznych w odniesieniu do łącznej wartości udzielonych zamówień publicznych stanowiła 37% .

W 2023 r. 4 196 zamawiających udzieliło 40 567 zamówień publicznych uwzględniających aspekty społeczne o łącznej wartości 99 115 269 606,16 zł (bez VAT).

Udział społecznych zamówień publicznych w ogólnej liczbie udzielonych zamówień publicznych wyniósł 26%, podczas gdy wartość społecznych zamówień publicznych w odniesieniu do łącznej wartości udzielonych zamówień publicznych stanowiła 35% .

W 2024 r. 4 410 zamawiających udzieliło 42 363 zamówienia publiczne uwzględniające aspekty społeczne o łącznej wartości 132 934 807 213 zł (bez VAT). Udział społecznych zamówień publicznych w ogólnej liczbie udzielonych zamówień publicznych wyniósł 28%, podczas gdy wartość społecznych zamówień publicznych w odniesieniu do łącznej wartości udzielonych zamówień publicznych stanowiła 40% .

Tabela 27 – Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024, w których zastosowano aspekty społeczne

Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024 z zastosowaniem aspektów społecznych	2022	2023	2024
Liczba zamawiających, którzy udzieliли społecznych zamówień publicznych	4 036	4 196	4 410
Liczba społecznych zamówień publicznych	38 540	40 567	42 363

Wartość społecznych zamówień publicznych (bez VAT)	101 626 078 310,71 zł	99 115 269 606,16 zł	132 934 807 213,00 zł
Udział społecznych zamówień publicznych w ogólnej liczbie udzielonych zamówień publicznych	27%	26%	28%
Udział społecznych zamówień publicznych w ogólnej wartości udzielonych zamówień publicznych	37%	35%	40%

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Klauzule społeczne w ustawie Prawo zamówień publicznych

Zamówienia zastrzeżone

W ramach klauzul społecznych zawartych w regulacjach Pzp warto szczególnie wskazać klauzulę dotyczącą możliwości udzielenia zamówienia zastrzeżonego, albowiem zgodnie z art. 94 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Pzp ustawodawca przewiduje, iż zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy mający status zakładu pracy chronionej, spółdzielnie socjalne oraz inni wykonawcy, których głównym celem lub głównym celem działalności ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, jest społeczna i zawodowa integracja osób społecznie marginalizowanych, w szczególności:

1. osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
2. bezrobotnych w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
3. osób poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej, w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
4. osób usamodzielnianych w rozumieniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

5. osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w Kodeksie karnym wykonawczym, mających trudności w integracji ze środowiskiem.
6. osób z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.
7. osób bezdomnych w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej.
8. osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
9. osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia.
10. osób będących członkami mniejszości znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Zamawiający określa wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii osób, o których mowa jak wyżej, który jest nie mniejszy niż 30% osób zatrudnionych u wykonawcy albo w jego jednostce, która będzie realizowała zamówienie.

W 2022 r. udzielono 269 ogółem zamówień zastrzeżonych udzielono na łączną kwotę 728 002 643,83 zł, w tym spółdzielniom socjalnym udzielono 53 zamówienia zastrzeżone na łączną kwotę 21 791 477,92 zł. W tym 1 zamówienie w zakresie dostaw na kwotę 687 413,70 zł, 4 na roboty budowlane na łączną kwotę 1 530 766,89 zł oraz na usługi na łączną kwotę 19 573 297,33 zł.

W 2023 r. udzielono 193 zamówienia zastrzeżone na łączną kwotę 384 975 221,58 zł, w tym spółdzielniom socjalnym udzielono 65 zamówień zastrzeżonych na kwotę 32 424 476,23 zł. Były to 2 zamówienia w zakresie dostaw na kwotę 795 498,69 zł, 3 zamówienia

na roboty budowlane na łączną kwotę 779 920,83 zł, oraz 60 zamówień na usługi na łączną kwotę 106 775 131,45 zł.

Natomiast w 2024 r. udzielono 221 ogółem zamówień zastrzeżonych na łączną kwotę 259 717 153,09 zł, w tym spółdzielniom socjalnym udzielono 78 zamówień zastrzeżonych na kwotę 33 060 904,71 zł. Były to 3 zamówienia w zakresie dostaw na kwotę 1 148 439,26 zł, 3 zamówienia na roboty budowlane na łączną kwotę 2 302 396,36 zł, oraz 72 zamówień na usługi na łączną kwotę 29 610 069,09 zł.

Z powyższych danych wynika, że w odniesieniu do zamówień zastrzeżonych spółdzielnie socjalne stanowiły w 2022 r. 19,7% zleceniobiorców, w 2023 r. było to już 33,7%, natomiast w 2024 r. 35,3%.

Tabela 28 – Liczba, rodzaj i wartość zamówień publicznych udzielonych z zastosowaniem art. 94 ust. 1 ustawy Pzp udzielonych spółdzielniom socjalnym w latach 2022–2024

Rok	Liczba zamówień	Liczba zamówień udzielonych w ramach kategorii dostawy	Liczba zamówień udzielonych w ramach kategorii Roboty budowlane	Liczba zamówień udzielonych w ramach kategorii usługi	Kwota wypłacona (wartość bez VAT)
2022	53	1	5	47	21 791 477,92 zł
2023	65	2	3	60	32 424 576,23 zł
2024	78	3	3	72	33 060 904,71 zł

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych przekazanych przez UZP

Klauzula pracownicza

Klauzula pracownicza służy wzmocnieniu bezpieczeństwa socjalnego pracowników realizujących zamówienia. Jako jedyna klauzula z mocy ustawy ma charakter obligatoryjny.

Klauzula pracownicza realizowana na podstawie art. 95 Pzp oznacza nałożenie na wykonawcę lub podwykonawcę zamówienia obowiązku zatrudnienia na umowę o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności. Zamawiający, chcąc zlecić zamówienie dotyczące usług lub robót budowlanych, musi przeanalizować, czy obejmuje ono czynności wymagające zatrudnienia na umowę o pracę zgodnie z Kodeksem pracy. Jeżeli tak jest, to zamawiający musi uwzględnić taki wymóg w opisie przedmiotu zamówienia, wskazując te czynności, a wykonawca (podwykonawca) zamówienia musi ten wymóg spełnić zatrudniając do ich realizacji osoby na umowę o pracę.

Określenie wymagań związanych z realizacją zamówienia w zakresie zatrudnienia na podstawie stosunku pracy odpowiadało również za największą wartość społecznych zamówień publicznych z art. 95 ust. 1 ustawy Pzp.

Najwięcej zamówień dotyczyło robót budowlanych, następnie usług oraz dostaw.

Tabela 29 – Liczba i wartość zamówień, o których mowa w art. 95 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 95 ust. 1 Pzp)	2022	2023	2024
Liczba zamówień	35 225	37 584	39 029
Wartość zamówień	95 953 672 674,17 zł (wartość bez VAT)	95 523 046 134,30 zł (wartość bez VAT)	124 607 725 533,44 zł (wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Klauzula zatrudnieniowa

Aspekty społeczne odnaleźć można w art. 96 Pzp, który mówi o tym, że zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia:

- 1) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁹⁾.
- 2) młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego.
- 3) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- 4) innych osób, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Zamawiający określa w dokumentach zamówienia liczbę i okres wymaganego zatrudnienia osób, których dotyczy ten wymóg.

Tabela 30 – Liczba i wartość zamówień, o których mowa w art. 96 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba ogółem zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 96 ust. 1 Pzp)	2022	2023	2024
Liczba zamówień	1 123	1 178	1269
Wartość zamówień	3 041 145 766,69 zł (wartość bez VAT)	2 476 404 451,77 zł (wartość bez VAT)	2 461 714 312,33 zł (wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Klauzula usługowa

Klauzula usługowa realizowana na podstawie art. 361 Pzp to także klauzula o charakterze zastrzeżonym, można ją zastosować przy udzielaniu zamówień na określone

³⁹⁾ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy została uchylona wraz z wejściem w życie nowej ustawy o rynku pracy i służbach zatrudnienia z dnia 20 marca 2025 r. Powołanie się na ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy odnosi się wyłącznie do okresu sprawozdawczego.

rodzaje usług zdrowotnych, społecznych oraz kulturalnych wymienionych w ustawie. O ww. mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 94 ustawy Pzp.
- 2) nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.
- 3) struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie.
- 4) w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

Zamawiający sam decyduje o stosowaniu klauzuli usługowej, która służy przede wszystkim wsparciu integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale także deinstytucjonalizacji, czyli uspołecznieniu świadczenia usług istotnych dla obywateli, bo ich wykonawcami mogą być podmioty ekonomii społecznej spełniające wymogi klauzuli, przede wszystkim spółdzielnie socjalne i PS. Należy zauważyć, że spółdzielnie socjalne niejako „z definicji” spełniają warunki określone w art. art. 361 ust. 1 pkt 1–3 Pzp, jeżeli tylko cel ich działalności jest zbieżny z udzielanym zamówieniem.

Tabela 31 – Liczba zamówień zastrzeżonych, o których mowa w art. 316 ust. 1 lub art. 392 ust. 3 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba ogółem zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 361 ust. 1 lub art. 392 ust. 3 Pzp)	2022	2023	2024

Liczba zamówień	589	552	576
Liczba zamawiających	235	240	260
Wartość zamówień	310 898 463,15 zł	619 270 452,61 zł	478 043 514,09 zł
	(wartość bez VAT)	(wartość bez VAT)	(wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Omówione powyżej regulacje, pomimo że nie ograniczają się w swoich zapisach do udzielania zamówień publicznych wyłącznie spółdzielniom socjalnym, przewidują szereg wymogów zbieżnych lub bardzo zbliżonych do elementów charakteryzujących spółdzielnie socjalne. Mogą tym samym znacząco wpłynąć na rozwój i stabilizację istniejących spółdzielni socjalnych, a także stanowić zachętę do tworzenia takich podmiotów.

W Pzp znajduje się również zapis wprost odnoszący się do spółdzielni socjalnych. Artykuł 11 ust. 5 pkt 5 Pzp przewiduje wyłączenie stosowania ustawy w przypadku tzw. zamówień poniżej progów: których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w gminnym programie rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o których mowa odpowiednio w rozdziałach 4 i 5 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278), jeżeli zamówienia te udzielane są:

1. przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub.
2. w celu aktywizacji osób mających miejsce zamieszkania na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

„Mała klauzula społeczna”

Warto w tym miejscu również nadmienić, iż zgodnie z art. 15a ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych jednostka sektora finansów publicznych udzielając

zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość Pzp, może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Powyższy zapis wprowadza do zagadnień społecznych zamówień publicznych (wspierających rozwoju spółdzielni socjalnych) tzw. małą klauzulę społeczną. Zastrzeżenie, o którym mowa w art. 15a w literaturze nie jest zaliczane wprost do klauzul społecznych, a raczej do szerszego katalogu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. Wynika to prawdopodobnie z faktu, iż nie znajduje ono swojego odniesienia w prawie unijnym (a dążenie do uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, w tym klauzule społeczne, mają swój początek na gruncie regulacji unijnych). Konstrukcja przepisu jest jednak tożsama z konstrukcją przepisów wprowadzających możliwość udzielania zamówień zastrzeżonych, można więc go traktować jako swoistą „małą” klauzulę społeczną.

Dane społeczne w zakresie kryteriów opisu przedmiotu zamówienia

Określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników, o których mowa w art. 100 ust. 1 ustawy Pzp.

Tabela 32 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 100 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 100 ust. 1 Pzp)	2022	2023	2024
Liczba zamówień	7 144	7 741	8 177
Wartość zamówień	34 304 072 107,12 zł (wartość bez VAT)	21 992 771 776,29 zł (wartość bez VAT)	46 612 257 491,42 zł (wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Dane społeczne w zakresie kryteriów oceny ofert

Określenie aspektów społecznych w kryteriach oceny ofert, o których mowa w art. 242 ust. 2 ustawy Pzp.

Tabela 33 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 242 ust. 2 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 242 ust. 2 Pzp)	2022	2023	2024
Liczba zamówień	1 897	1 753	1 968
Wartość zamówień	6 736 611 247,90 zł (wartość bez VAT)	3 757 856 271,93 zł (wartość bez VAT)	2 677 641 680,41 zł (wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Dane społeczne w zakresie kryteriów etykiety

Określenie etykiety związanej z aspektami społecznymi albo innego przedmiotowego środka dowodowego, o których mowa w art. 104 ustawy Pzp.

Tabela 34 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 104 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024

Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024 (art. 104 Pzp)	2022	2023	2024
Liczba zamówień	212	207	254
Wartość zamówień	306 936 276,61 zł (wartość bez VAT)	450 015 164,80 zł (wartość bez VAT)	375 974 342,79 zł (wartość bez VAT)

Źródło: opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniach Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2022 r., w 2023 r. oraz w 2024 r.

Tabela 35 – Liczba i wartość zamówień publicznych udzielonych z aspektem społecznym w latach 2022–2024

Rok	2022		2023		2024	
	Liczba zamówień społecznych h z zastosowaniem danego aspektu	Wartość zamówień społecznych z zastosowaniem danego aspektu	Liczba zamówień społecznych h z zastosowaniem danego aspektu	Wartość zamówień społecznych z zastosowaniem danego aspektu	Liczba zamówień społecznych h z zastosowaniem danego aspektu	Wartość zamówień społecznych z zastosowaniem danego aspektu
Określenie wymagań związanych z realizacją zamówienia w zakresie zatrudnienia na podstawie stosunku pracy	35 225	95 953 672 674,17 zł	37 584	95 523 046 134,30 zł	39 029	124 607 725 533,44 zł
Określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z	7 144	34 304 072 107,12 zł	7 741	21 992 771 776,29 zł	8 177	46 612 257 491,42 zł

przeznaczenie m dla wszystkich						
Określenie aspektów społecznych w kryteriach oceny ofert	1 897	6 739 611 247,90 zł	1 753	3 757 856 271,93 zł	1 968	2 677 641 680,41 zł
Określenie wymagań związanych z realizacją zamówienia obejmujących aspekty społeczne związane z zatrudnieniem	1 123	3 041 145 766,69 zł	1 178	2 476 404 451,77 zł	1 269	2 461 714 312,33 zł
Zamówienia zastrzeżone na usługi zdrowotne, społeczne lub kulturalne	589	310 898 463,15 zł	552	619 270 452,61 zł	576	478 043 514,09 zł
Zamówienie udzielone jako zamówienie zastrzeżone	269	728 002 624,83 zł	193	384 975 221,58 zł	221	259 717 153,09 zł
Określenie etykiety związanej z	212	306 936 276,61 zł	207	450 015 164,80 zł	254	375 974 342,79 zł

aspektami społecznymi						
-----------------------	--	--	--	--	--	--

UWAGA: Łączna liczba i wartość zamówień publicznych z zastosowaniem poszczególnych aspektów społecznych jest większa niż łączna liczba i wartość społecznych zamówień publicznych ze względu na przypadki zastosowania więcej niż jednego aspektu społecznego w jednym zamówieniu.

Źródło: Sprawozdanie Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2024 r., załącznik Nr. 3

Tabela 36 – Udział zamówień publicznych z danym aspektem społecznym w ogólnej liczbie i wartości społecznych zamówień publicznych w latach 2022–2024

Rok	2022		2023		2024	
Aspekt społeczny	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych
Określenie wymagań związanych z realizacją zamówienia w zakresie zatrudnienia na podstawie stosunku pracy	91,4%	94,4%	92,64%	96,4%	92,13%	93,7%
Określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych	18,5%	33,8%	13,1%	22,2%	19,3%	35%

Rok	2022		2023		2024	
Aspekt społeczny	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych
h lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich						
Określenie aspektów społecznych w kryteriach oceny ofert	4,9%	6,6%	4,32%	3,8%	4,65%	2,01%
Określenie wymagań związanych z realizacją zamówienia obejmujących aspekty społeczne związane z zatrudnieniem	2,9%	3%	2,9%	2,5%	3%	1,9%
Zamówienia zastrzeżone na usługi zdrowotne, społeczne lub kulturalne	1,5%	0,3%	1,36%	0,62%	1,36%	0,36%
Zamówienie udzielone jako zamówienie zastrzeżone	0,7%	0,71%	0,17%	0,39%	0,52%	0,2%

Rok	2022		2023		2024	
Aspekt społeczny	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej liczbie zamówień społecznych	Udział zamówień z danym aspektem w ogólnej wartości zamówień społecznych
Określenie etykiety związanej z aspektami społecznymi	0,55%	0,3%	0,5%	0,45%	0,6%	0,28%

UWAGA: Suma udziałów zamówień z zastosowaniem poszczególnych aspektów społecznych w ogólnej liczbie i wartości zamówień społecznych jest większa niż łączna liczba i wartość zamówień społecznych ze względu na przypadki zastosowania więcej niż jednego aspektu społecznego w jednym zamówieniu.

Źródło: Sprawozdanie Prezesa UZP o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2024 r., załącznik Nr. 3

SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE CERTYFIKOWANE ZNAKIEM JAKOŚCI

W tej części opracowania przedstawiono wyróżniające się spółdzielnie socjalne, które w latach 2022–2024 zostały nagrodzone ogólnopolskim Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej, przyznawanym przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Znak Jakości to szczególna forma wyróżnienia tych podmiotów ekonomii społecznej, które z powodzeniem łączą działalność ekonomiczną ze społecznym zaangażowaniem. Nagrody przyznawane w ramach konkursu, w formie m.in. pakietów szkoleniowo-doradczych czy filmów promocyjnych przyczyniają się do budowy marki konkretnych podmiotów oraz całego sektora ekonomii społecznej.

Poniżej zaprezentowano 17 spółdzielni, które w gronie podmiotów certyfikowanych wyróżniły się szczególnie, zdobywając tytuły laureatów w konkursach realizowanych latach 2022–2024. W latach sprawozdawczych w ramach Konkursu Znak Jakości nagrodzono ponad 100 spółdzielni socjalnych.

1. Spółdzielnia Socjalna Sekret Smaku laureat w kategorii I Debiut Roku 2022

Spółdzielnia Socjalna Sekret Smaku działa od 2021 r. w Starym Sączu, powołana przez Gminę Stary Sącz i Stowarzyszenie LGD Brama Beskidu. Specjalizuje się w usługach gastronomicznych – codziennie dostarcza posiłki do szkół, przedszkoli, domów seniora, osób objętych pomocą społeczną oraz klientów indywidualnych. Oferuje też catering na imprezy okolicznościowe i plenerowe. Menu opiera się na kuchni polskiej i świeżych, lokalnych produktach. Spółdzielnia zatrudnia osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, wspierając ich powrót na rynek pracy. Współpracuje z instytucjami pomocy społecznej i aktywnie uczestniczy w lokalnych wydarzeniach. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. Podegrodzka 2A, 33-340 Stary Sącz

✉ E-mail: sekret.smaku@gmail.com

🌐 www.sekretsmaku.org

📄 <https://www.facebook.com/sekretsmakuspoldzielnia/>

2. Hrubieszowska Spółdzielnia Socjalna im. Zośki laureat w kategorii I Debiut Roku 2022

**HRUBIESZOWSKA
SPÓŁDZIELNIA
SOCJALNA
IM. ZOŚKI**

Hrubieszowska Spółdzielnia Socjalna im. Zośki działa od 2021 r. jako podmiot ekonomii społecznej powołany przez Fundację Ja.Ty.MY oraz Fundację Spe Invicta – organizacje od lat zaangażowane w działania na rzecz dzieci, młodzieży, osób starszych i z niepełnosprawnościami. Od początku istnienia misją spółdzielni jest

wspieranie najmłodszych mieszkańców lokalnej społeczności poprzez tworzenie dostępnych, bezpiecznych i rozwojowych miejsc edukacji, opieki i zabawy. Spółdzielnia prowadzi szereg inicjatyw na rzecz dzieci: Hrubieszowską Opiekę Dzienną „Przytulankowo”, Przedszkole Terapeutyczne „Leśna Polana”, Niepubliczną Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 1 w Hrubieszowie, sala zabaw „Be Happy”. Działania spółdzielni koncentrują się na tworzeniu miejsc dostępnych, wspierających rozwój emocjonalny i społeczny dzieci, niezależnie od ich sytuacji czy ograniczeń. Wszystkie inicjatywy realizowane są z myślą o tym, by dzieci mogły być sobą – kreatywnie, radośnie, bezpiecznie. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. J. Piłsudskiego 11, 22-500 Hrubieszów

✉ spoldzielnia.zoska@gmail.com

📘 facebook.com/spoldzielnia.zoska/

3. Spółdzielnia Socjalna Fabryka Kreatywności laureat w kategorii I Debiut Roku 2022

Spółdzielnia Socjalna Fabryka Kreatywności działa od września 2021 r. i została założona przez Gminę Świątki oraz Ochotniczą Straż Pożarną w Skolitach. To PS, które łączy działalność usługową z misją społeczną – aktywizacją zawodową osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem. Spółdzielnia specjalizuje się w przygotowywaniu gotowych posiłków. Na co dzień dostarcza jedzenie do placówek oświatowych w Gminie Świątki – żłobka, przedszkola, szkoły podstawowej oraz oddziału przedszkolno-szkolnego – zapewniając dzieciom zdrowe i ciepłe posiłki. Zespół Fabryki

Kreatywności tworzą osoby, które przed podjęciem pracy były wykluczone z rynku pracy – m.in. z powodu długotrwałego bezrobocia i obowiązków opiekuńczych. Dziś tworzą zgrany zespół, realizując ważne społeczne zadania i odbudowując swoją aktywność zawodową. Posiada status PS od 2025 r.

📍 Adres: Świątki 87, 11-008 Świątki

✉ E-mail: fabryka.kreatywnosci55@gmail.com

📱 facebook.com/Spółdzielnia-Socjalna-Fabryka-Kreatywności

4. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2022 w kategorii I

Debiut Roku:

- Spółdzielnia Socjalna Empatia
- Spółdzielnia Socjalna Rynek 8
- Spółdzielnia Socjalna Adamowianka
- Spółdzielnia Socjalna Po Sąsiedzku
- Spółdzielnia Socjalna Połysk
- Spółdzielnia Socjalna Zakręcone
- Spółdzielnia Socjalna Black Sparrow
- Spółdzielnia Socjalna Kuźnia Idei Społecznych Szydłowiec
- Spółdzielnia Socjalna Kazimierzanka

5. Spółdzielnia Socjalna Ecososs laureat w kategorii II Najlepszy Pracodawca 2022

Spółdzielnia Socjalna ECOSOSS działa nieprzerwanie od 2013 r. jako spółdzielnia osób prawnych. Jej głównym celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem, którym daje realną szansę na powrót na rynek pracy. Spółdzielnia specjalizuje się w usługach drogowych i komunalnych. Realizuje prace związane z układaniem nawierzchni z kostki brukowej, a także z pielęgnacją zieleni miejskiej – koszeniem trawników i poboczy, cięciem oraz wycinką drzew i krzewów.

Przy spółdzielni działa Centrum Integracji Społecznej w Krobi, które prowadzi kompleksową reintegrację społeczną i zawodową. Uczestnicy CIS zdobywają doświadczenie w lokalnych firmach, zyskując nie tylko nowe kompetencje, ale także realną szansę na stałe zatrudnienie. ECOSS to przykład ekonomii społecznej w praktyce – łączy profesjonalne usługi z misją społeczną, zmieniając życie swoich uczestników i wspierając rozwój lokalnej społeczności. Posiada status PS od 2025 r.

Adres: Miejsko-Górecka 25, 63-840 Krobia

✉ E-mail: biuro@ecoss.spoldzielnie.org

🌐 <http://www.ecoss.spoldzielnie.org/>

📱 <https://www.facebook.com/profile.php?id=100068384435435#>

6. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakem Jakości Ekonomii Społecznej 2022 w kategorii II Najlepszy Pracodawca:

- Spółdzielnia Socjalna Mamy Siebie
- Spółdzielnia Socjalna Grupa Alivio
- Spółdzielnia Socjalna Równość
- KAMPU Spółdzielnia Socjalna w Krakowie

- Arte Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna Gracja
- Spółdzielnia Socjalna Złoty Kur
- Spółdzielnia Socjalna Józefowskie Centrum Usług Oświatowych
- Spółdzielnia Socjalna Komunalka
- Spółdzielnia Socjalna Niedźwiadek
- Spółdzielnia Socjalna Vita Solis

7. Spółdzielnia socjalna Opoka laureat w kategorii III Sukces Rynkowy 2022

Spółdzielnia Socjalna OPOKA działa na terenie województwa małopolskiego i jest PS łączącym działalność usługową z misją społeczną – integracją zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami oraz zagrożonych wykluczeniem. Jednostką wyodrębnioną w ramach spółdzielni jest Zakład Aktywności Zawodowej OPOKA z siedzibą w Chechle, funkcjonujący od 2012 r. Z myślą o potrzebach swoich pracowników spółdzielnia

zapewnia transport do i z miejsca pracy – kluczowy na słabo skomunikowanym obszarze wiejskim – oraz wspiera ich także poza miejscem pracy: organizuje wyjazdy integracyjne, uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, konsultacje psychologiczne czy pomoc w dostosowaniu mieszkań do potrzeb OzN. Spółdzielnia prowadzi usługi gastronomiczne, cateringowe, opiekuńcze oraz szkoleniowe. Świadczy opiekę całodobową i wytchnieniową, realizuje projekty unijne oraz działa jako partner Małopolskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej. Wspiera lokalne społeczności i rozwija się dzięki pracy ponad 50-osobowego zespołu. Posiada status PS od 2024 r.

📍 Adres: ul. Hutnicza 26, 32-310 Chechło

✉ E-mail: biuro@opokas.pl

🌐 www.opokas.pl

8. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2022 w kategorii III

Sukces Rynkowy:

- Arte Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna Progres
- Spółdzielnia Socjalna Przedszkolaki to My
- Siedlecka Spółdzielnia Socjalna Caritas
- Spółdzielnia Socjalna Niedźwiadek
- Spółdzielnia Socjalna Pożytek
- Unisławska Spółdzielnia Socjalna Uni- Ziel
- Spółdzielnia Socjalna Polifonia Project
- Spółdzielnia Socjalna Inicjatywa
- Spółdzielnia Socjalna Margines
- Spółdzielnia Socjalna Fundusz Aktywizacji Niepełnosprawnych
- Spółdzielnia Socjalna Sperare
- Spółdzielnia Socjalna Arka
- Spółdzielnia Socjalna Honolulu
- Spółdzielnia Socjalna Integracja
- Spółdzielnia Socjalna Ale Smacznie
- Spółdzielnia Socjalna Zielony Punkt
- Spółdzielnia Socjalna Synergia
- Spółdzielnia Socjalna Cisówka II
- Spółdzielnia Socjalna Nasielszczenie

9. Spółdzielnia socjalna Serowa Kraina laureat w kategorii IV Pożyczka z Korzyścią Społeczną 2022

Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina działa w Rajczy, u podnóża Beskidu Żywieckiego. Powstała z inicjatywy lokalnych mieszkańców, by przywracać

tradycyjne smaki regionu i tworzyć miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem. Specjalizuje się w produkcji serów naturalnych, ziołowych, wędzonych, pleśniowych i twarogów, wytwarzanych rzemieślniczo, bez sztucznych dodatków. Produkty Serowej Krainy można kupić na miejscu oraz w wybranych punktach w Żywcu i Bielsku-Białej. Spółdzielnia łączy działalność gospodarczą z misją społeczną, wspierając rozwój lokalnej społeczności i dziedzictwa kulinarnego Żywiecczyzny.

📍 Adres: Rajcza 237 e, 34-370 Rajcza

✉ E-mail: biuro@serowakraina.pl

🌐 Strona internetowa: <http://www.serowakraina.pl>

📘 Facebook: <https://www.facebook.com/100037322333012>

10. Pozostałe Spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2022 w kategorii IV Pożyczka z Korzyścią Społeczną:

- Spółdzielnia Socjalna Józefowskie Centrum Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej
- Spółdzielnia Socjalna Sdesign
- Spółdzielnia Inwalidów Przemysłu Drzewnego „MAZURSKA” w Morągu.

11. Spółdzielnia Socjalna Lider laureat w kategorii I Debiut Roku 2023

Spółdzielnia Socjalna „LIDER” z Hrubieszowa to PS utworzone przez Gminę Miejską Hrubieszów i Stowarzyszenie „Hrubieszów Jestem Stąd”. Działa od 2022 r., łącząc cele społeczne z działalnością gospodarczą. Zajmuje się przede wszystkim usługami opiekuńczymi i społecznymi, a także remontowo-budowlanymi, sprzątającymi, informatycznymi i promocyjnymi. Dzięki wszechstronności zatrudnianych osób, realizuje szeroki zakres zleceń – od opieki nad seniorami, po tworzenie materiałów reklamowych i mycie elewacji. Aktualnie zatrudnia 40 osób, w tym wiele zagrożonych wykluczeniem społecznym. Spółdzielnia stale się rozwija i planuje rozszerzenie usług, m.in. o transport dla osób starszych i dzieci. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. Kolejowa 8, 22-500 Hrubieszów

✉ E-mail: spoldzielnialider22@gmail.com

🌐 <https://lider-hrubieszow.pl/>

📺 Facebook: https://www.facebook.com/facebook.lider/photos/?_rdr

12. Spółdzielnia Socjalna Fajna i Twoja laureat w kategorii I Debiut Roku 2023

Spółdzielnia Socjalna „Fajna i Twoja” z siedzibą w Węgorzewie powstała w 2022 r. z inicjatywy Gminy Węgorzewo oraz Stowarzyszenia PERŁA – Promocja-Edukacja-Rozwój. Działa w branży gastronomicznej, oferując codzienne obiady dla dzieci i dorosłych oraz usługi cateringowe na różne okazje – od szkolnych półkolonii po konferencje. Powstała z myślą o zapewnieniu zdrowego, domowego jedzenia w przystępnej cenie, szczególnie dla dzieci z terenów wiejskich. Zespół spółdzielni to przede wszystkim osoby z pasją, zaangażowaniem i doświadczeniem, w tym osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, dla których tworzone są stabilne miejsca pracy. Działa lokalnie, ale z dużym potencjałem – szybko zdobywa nowych klientów i rozszerza działalność na kolejne gminy. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. Pionierów 6, 11-600 Węgorzewo

✉ E-mail: fajnaitwoja@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/p/Spółdzielnia-Socjalna-Fajna-i-Twoja-100084791637469/

13. Spółdzielnia Socjalna Podkowa laureat w kategorii I Debiut Roku 2023

Spółdzielnia Socjalna Podkowa działa na rzecz lokalnej społeczności w Kobyłce i okolicach, oferując szeroki zakres usług społecznych i gospodarczych. Powstała z inicjatywy Miasta Kobyłka i Gminy Jadów. Spółdzielnia świadczy: usługi opiekuńcze, opiekę wytchnieniową i asystencję osobistą, pomoc psychologiczną i psychoterapeutyczną, prowadzi Klub Smyka – miejsce dla dzieci i rodzin, oferuje również usługi sprzątające, zieleniarskie i gastronomiczne. Podkowa zatrudnia osoby

zagrożone wykluczeniem społecznym, umożliwiając im reintegrację zawodową i społeczną. Jej działalność łączy misję społeczną z profesjonalnym świadczeniem usług, tworząc stabilne miejsca pracy i odpowiadając na realne potrzeby mieszkańców. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. Juliana Fałata 4A, 05-230 Kobyłka

✉ E-mail: spoldzielnia.socjalna.podkowa@gmail.com

📘 Facebook: facebook.com/spoldzielniasocjalnapodkowa

14. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2023 w kategorii I Debiut Roku:

- Powiatowa Spółdzielnia Socjalna Integracja
- Spółdzielnia Socjalna Kogutek w Rymanowie
- Spółdzielnia Socjalna Pożyteczni
- Spółdzielnia Socjalna Wspólna Sprawa

15. Spółdzielnia Socjalna Kobierzyn laureat w kategorii II Najlepszy Pracodawca 2023

Spółdzielnia Socjalna „Kobierzyn” z siedzibą w Krakowie działa nieprzerwanie od 2013 r. Została założona przez Fundację Pomocy Chorym Psychicznym im. Tomasza Deca oraz Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej jako PS, którego misją jest tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością psychiczną oraz wspieranie ich reintegracji zawodowej i społecznej. Na co dzień spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą w kilku obszarach: realizuje usługi porządkowe i utrzymanie terenów zieleni m.in. na zlecenie Małopolskich Parków Przemysłowych oraz klientów indywidualnych, a od 2018 r. rozwija ofertę gastronomiczną – prowadzi Bistro Tymiankowo w parku przyszpitalnym Szpitala im. Babińskiego oraz zapewnia drobny catering. W 2021 r. Spółdzielnia rozpoczęła również uprawę ziół i warzyw w szklarni wyposażonej w automatyczny system nawadniania, a ich plony wykorzystywane są w bistro. Zespół „Kobierzyna” to 18 osób zatrudnionych na umowę o pracę, w większości osób z niepełnosprawnością psychiczną, w tym 11 na część etatu. Pracownicy zajmują stanowiska merytoryczne, a dbałość o ich rozwój obejmuje treningi komunikacyjne, odpowiedzialności indywidualnej i zespołowej. Zarząd działa społecznie, a pracownicy wspierani są w samodzielnym wykonywaniu obowiązków służbowych. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres: ul. dr. J. Babińskiego 29/19 lok. 1, 30-393 Kraków

✉ E-mail: biuro@kobierzyn.org

🌐 Strona internetowa: <https://kobierzyn.org/>

📺 Facebook: https://www.facebook.com/p/Sp%C3%B3%C5%82dzielnia-Socjalna-Kobierzyn-100064110579099/?locale=pl_PL

16. Spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2023 w kategorii II Najlepszy Pracodawca:

- Spółdzielnia Socjalna Baza
- Spółdzielnia Socjalna Inicjatywa
- Siedlecka Spółdzielnia Socjalna Caritas
- ARTE Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna Po Sąsiedzku
- Spółdzielnia Socjalna RESTART
- Spółdzielnia Socjalna Mamy Siebie
- Samorządowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna ECOSS
- Spółdzielnia socjalna Sekret Smaku

17. Spółdzielnia Socjalna Galeria Dobrego Smaku laureat w kategorii III Sukces Rynkowy

Spółdzielnia Socjalna „Galeria Dobrego Smaku” z siedzibą w Mienianach (woj. lubelskie) została założona w 2019 r. Powstała z inicjatywy Stowarzyszenia „Przystań” w Mienianach i działa jako PS, oferując usługi gastronomiczne,

w tym produkcję domowych ciast i tortów. Spółdzielnia zatrudnia osoby zagrożone

wykluczeniem społecznym, wspierając ich reintegrację zawodową i społeczną. W 2023 r. otrzymała dofinansowanie z Programu „Przedsiębiorstwo Społeczne +” współfinansowanego ze środków Funduszu Pracy, co pozwoliło na utrzymanie miejsc pracy i wzmocnienie struktury organizacyjnej. Spółdzielnia jest również odbiorcą wsparcia udzielonego w ramach projektu „Ze smakiem po rozwój” realizowanego w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (Program „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na lata 2022–2025” realizowany w ramach inwestycji A4.3.1 pn. Programy wsparcia inwestycyjnego umożliwiające w szczególności rozwój działalności, zwiększenie udziału w realizacji usług społecznych oraz poprawę jakości reintegracji w podmiotach ekonomii społecznej). Realizacja tego projektu umożliwiła modernizację obiektów i zakup nowego wyposażenia, w tym klimatyzacji oraz profesjonalnych sprzętów gastronomicznych. Działa lokalnie, angażując się w rozwój społeczności i promując ideę ekonomii społecznej. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Mieniany 91/9, 22-500 Hrubieszów

✉️ biuro@cismieniany.pl

🌐 Strona internetowa: <https://www.cismieniany.pl/category/galeria-dobrego-smaku/>

18. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakem Jakości Ekonomii Społecznej 2023 w kategorii III Sukces Rynkowy:

- ARTE Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia socjalna Sekret Smaku
- Spółdzielnia Socjalna Przedszkolaki to My
- Spółdzielnia Socjalna Polifonia Project
- Spółdzielnia Socjalna „Wspólny Sukces”
- Spółdzielnia Socjalna GRUPA ALIVIO SPN.S

- Spółdzielnia Socjalna ZEROBAN
- Roztoczańska Spółdzielnia Socjalna WartO
- Spółdzielnia Socjalna Integracja
- Spółdzielnia Socjalna Nowe Horyzonty
- Spółdzielnia Socjalna Honolulu
- Spółdzielnia Socjalna Arka
- Spółdzielnia Socjalna Bajkolandia
- Spółdzielnia Socjalna Adamowianka
- Spółdzielnia Socjalna Sperare
- Unisławska Spółdzielnia Socjalna UNI-ZIEL
- Spółdzielnia Socjalna Aktywni – Kreatywni
- Spółdzielnia Socjalna Słowianka
- Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina
- Spółdzielnia Socjalna Pożytek
- Spółdzielnia Socjalna 4Smart

19. Spółdzielnia socjalna, która uzyskała tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2023 w kategorii IV Pożyczka z Korzyścią Społeczną:

- Spółdzielnia Socjalna MULTISERVICE

20. Spółdzielnia socjalna Polifonia Projekt laureat w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka reintegracja 2024

Spółdzielnia Socjalna „Polifonia Project” od początku działalności spółdzielnia zatrudnia osoby wykluczone społecznie i długotrwale bezrobotne, zapewniając im stabilne zatrudnienie i wsparcie w reintegracji zawodowej. Jej pierwotnym projektem był klub muzyczny „Vinyl” (350 miejsc), w którym od 2014 r. organizowane są koncerty, warsztaty i wydarzenia kulturalne. W sierpniu 2018 r. działalność rozszerzono o salon kosmetyczny, a w 2019 r. spółdzielnia uzyskała wpis do rejestru firm szkoleniowych Rzeszowskiego Urzędu Pracy . W 2021 r. otworzono Pub Spółdzielczy Rzeszów, w którym zatrudniono 10 osób z niepełnosprawnościami. To miejsce spotkań społeczności lokalnej – odbywają się tam koncerty, kiermasze, warsztaty i działa akcja „Zawieszane obiady”. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Adres siedziby: ul. Targowa 10, 35-064 Rzeszów

✉ E-mail: polifonia.project@gmail.com

📺 Facebook: <https://www.facebook.com/spoldzielnia.socjalna.polifonia.project/>

21. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakem Jakości Ekonomii Społecznej 2024 w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka reintegracja:

- Spółdzielnia Socjalna Zielony Zakątek
- Spółdzielnia Socjalna DESIGN MAKER
- Spółdzielnia Socjalna Ziola Siedleckie
- Spółdzielnia Socjalna Sekret Smaku

- Spółdzielnia Socjalna ALTERNATYWY
- Spółdzielnia Socjalna Mamamija
- Samorządowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna Lary Bar

22. Spółdzielnia socjalna Ziola Siedleckie laureat w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka biznes 2024

Spółdzielnia Socjalna Ziola Siedleckie powstała w 2015 r. z inicjatywy organizacji wspierających osoby z niepełnosprawnościami. Jej celem jest reintegracja społeczna

i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem, szczególnie z powodu niepełnosprawności i ubóstwa. Spółdzielnia specjalizuje się w skupie i suszeniu ziół oraz produkcji ekologicznych suszy, posiada certyfikat PL-EKO-01. Działa w Teodorowie koło Siedlec, zatrudnia 8 osób, z czego 7 to osoby z niepełnosprawnościami. W ofercie znajdują się także tradycyjne pierniki i rękodzieło. Zioła trafiają do znanych marek, takich jak Herbapol czy Dary Natury. Spółdzielnia czterokrotnie otrzymała wyróżnienie Marka Ekonomii Społecznej i stale rozwija swoją działalność, utrzymując miejsca pracy i promując ideę ekonomii społecznej w regionie. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Jana Kilińskiego 29, 08-110 Siedlce

✉️ ziołasiedleckie@gmail.com

🌐 ziołasiedleckie.pl

📄 https://www.facebook.com/p/Sp%C3%B3%C5%82dzielnia-Socjalna-Zio%C5%82a-Siedleckie-100063686677567/?locale=pl_PL&_rdr

23. Spółdzielnia socjalna Zielony Zakątek laureat w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka biznes 2024

Spółdzielnia Socjalna „Zielony Zakątek” działa od 2018 r. koncentrując się na reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem. Spółdzielnia realizuje szereg działań wspierających powrót do aktywności zawodowej i społecznej, angażując się także w inicjatywy społeczne, edukacyjne i kulturalne. Prowadzi działalność gospodarczą w zakresie usług remontowo-budowlanych (m.in. montaż ogrodzeń), pielęgnacji zieleni, sprzątnięcia oraz wynajmu rowerów elektrycznych. Współpracuje z Centrum Integracji Społecznej przy Fundacji Rozwoju Ekonomii Społecznej w Wałbrzychu, szczególnie w zakresie wypożyczalni rowerów. Spółdzielnia działa także jako organizator turystyki oraz oferuje pozaszkolne formy edukacji. Posiada status PS od 2023 r.

📍 ul. Niepodległości 154, 58-304 Wałbrzych

✉️ zielonyzakatekwch@gmail.com

🌐 zielonywalbrzych.wordpress.com

📄 <https://www.facebook.com/zzwalbrzych/>

24. Spółdzielnia socjalna Design Maker laureat w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka biznes 2024

Spółdzielnia Socjalna DESIGN

MAKER to nowoczesne PS z branży odzieżowej, działające od kwietnia 2016 r. Swoją działalność opiera na projektowaniu i produkcji wyrobów odzieżowych oraz galanterii, a także na świadczeniu usług szycia, łącząc cele gospodarcze z zatrudnianiem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Design Maker działa zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju i filozofią „slow fashion”, stawiając na unikalność, jakość i odpowiedzialność środowiskową. Spółdzielnia wykorzystuje upcycling, projektując i szyjąc m.in. odzież damską, galanterię i pieluchy wielorazowe, planując rozwój linii bielizny menstruacyjnej. Produkty powstają z resztek i końcówek serii materiałów, a wzornictwo oparte jest na autorskich projektach. Zespół Spółdzielni tworzą wykwalifikowane krawcowe oraz specjaliści ds. sprzedaży i komunikacji. Główne kanały sprzedaży to platformy online (Showroom, ArtMadam), własna strona internetowa oraz targi modowe i wydarzenia designerskie, takie jak Silesia Bazaar czy Jarmark Dominikański. Posiada status PS od 2023 r.

📍 ul. Śląska 10, 43-305 Bielsko-Biała

✉️ tdudek2@gmail.com

🌐 www.thepin.pl

25. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2024 w kategorii I Społeczny Lider Rynku – Reintegracja i bizn.ES! Ścieżka biznes:

- Spółdzielnia Socjalna Polifonia Project
- Spółdzielnia Socjalna ALTERNATYWY
- Spółdzielnia Socjalna Mamamija
- Spółdzielnia Socjalna LIDER
- Samorządowa Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna Sekret Smaku
- Spółdzielnia Socjalna Lary Bar

26. Kacze Bagno – Miejsce Inicjatyw Pozytywnych Spółdzielnia Socjalna laureat w kategorii II Usługi szyte na miarę! 2024

Kacze Bagno – Miejsce Inicjatyw Pozytywnych Spółdzielnia Socjalna działa od sierpnia 2014 r. i powstała dzięki wsparciu unijnemu w ramach projektu „Zostań przedsiębiorcą społecznym”(projekt „Zostań przedsiębiorcą społecznym” realizowany był w latach 2013–2015 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII – Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2 – Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.2. – Wsparcie ekonomii społecznej). Spółdzielnię tworzą Fundacja Kacze Bagno oraz Fundacja Psychoedukacyjna ASPIRACJE. Przekształcono stary garaż w pracownię ceramiczną z tradycyjnymi

i nowoczesnymi piecami, gdzie odbywają się warsztaty lepienia w glinie, toczenia na kole garncarskim oraz wypieku chleba. Spółdzielnia prowadzi zajęcia artystyczne i rozwojowe dla różnych grup wiekowych, animacje na festynach, a także organizuje obozy i półkolonie dla dzieci i młodzieży. Współpracuje z Ośrodkami Pomocy Społecznej, szkołami i organizacjami pozarządowymi, realizując projekty unijne i systemowe. Zatrudnia na stałe 3 osoby, w tym osobę zagrożoną wykluczeniem społecznym, a sezonowo rozszerza zespół o opiekunów i instruktorów. Dysponuje odremontowanym budynkiem z pracownią ceramiczną oraz Ekodomkiem z gliny i słomy, będącym pierwszym w Polsce budynkiem usługowym wybudowanym metodą straw block. Spółdzielnia rozwija również działalność hotelową w Eko-Kompleksie noclegowym, korzysta z odnawialnych źródeł energii, prowadzi permakulturowy ogród oraz edukację ekologiczną. Planowana jest dalsza rozbudowa kompleksu o kolejne Ekodomki, co pozwoli na zwiększenie możliwości finansowych i utworzenie nowych miejsc pracy. Posiada status PS od 2023 r.

📍 Kacze Bagno 4, 13-306 Kurzętnik

✉️ biuro@kaczebagno.pl

🌐 <https://kaczebagno.pl/>

https://www.facebook.com/KaczeBagnoMiejscelnicjatywPozytywnych/?locale=pl_PL

27. Spółdzielnia Socjalna Alternatywy laureat w kategorii II Usługi szyte na miarę! 2024

Spółdzielnia Socjalna ALTERNATYWY działa od 2017 r. w Zielonej Górze i prowadzi Dom Diennej Opieki dla osób starszych. Działalność prowadzona przez Spółdzielnię Socjalną Alternatywy jest odpowiedzią na realne potrzeby lokalnej społeczności – szczególnie seniorów wymagających opieki dziennej, ale niewymagających całodobowej placówki. Spółdzielnia zatrudnia obecnie 7 osób na umowę o pracę oraz

6 na umowy cywilnoprawne. Od początku istnienia aktywnie wspiera osoby zagrożone wykluczeniem społecznym – zatrudnia osoby z niepełnosprawnościami oraz długotrwale bezrobotne. W 2022 r. dzięki współpracy z OWES, utworzono 4 kolejne miejsca pracy. Działania ALTERNATYWY opierają się na szeroko rozumianej opiece i reintegracji społecznej seniorów – oferując m.in. terapię zajęciową, muzykoterapię, zajęcia plastyczne, relaksacyjne i ruchowe. Poza opieką stacjonarną, spółdzielnia realizuje również projekty społeczne i zadania publiczne finansowane m.in. przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Miasto Zielona Góra oraz MRPiPS, takie jak Program „Opieka Wytchnieniowa”. Posiada status PS od 2023 r.

📍 ul. gen. Sikorskiego 17, 65-454 Zielona Góra

✉️ alternatywy.dlaseniora@gmail.com

🌐 <http://alternatywydlaseniora.pl/>

📱 <https://www.facebook.com/alternatywy.dlaseniora>

28. Pozostałe spółdzielnie socjalne, które uzyskały tytuł podmiotu certyfikowanego Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej 2024 w kategorii II Usługi szyte na miarę!:

- Spółdzielnia Socjalna „Bajkolandia”
- Czysta Forma Spółdzielnia Socjalna
- Spółdzielnia Socjalna „Razem”
- Spółdzielnia Socjalna Osób Prawnych „Centrum Usług Środowiskowych”
- Spółdzielnia Socjalna Nowe Horyzonty
- Spółdzielnia Socjalna „Dębowy Las”
- Spółdzielnia Socjalna Sperare

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1 – Najważniejsze akty prawne regulujące działalność spółdzielni socjalnych w Polsce.....	10
Tabela 2 – Liczba spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w KRS oraz średnia liczba spółdzielni socjalnych w podziale na województwa w latach 2022–2024, liczba aktywnych spółdzielni socjalnych w 2023 r. w podziale na województwa.....	18
Tabela 3 – Liczba zarejestrowanych spółdzielni socjalnych przypadających na 100 tys. mieszkańców danego województwa w roku 2021 i 2024.....	19

Tabela 4 – Liczba spółdzielni socjalnych posiadających status PS w stosunku do wszystkich spółdzielni socjalnych w poszczególnych województwach na koniec 2024 r.....	23
Tabela 5 – Struktura osób pracujących w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024.	31
Tabela 6 – Przedmiot głównej działalności spółdzielni socjalnych według wybranych sekcji PKD w 2023 r.	35
Tabela 7 – Długość funkcjonowania spółdzielni socjalnych od roku zarejestrowania do końca 2024 r.	35
Tabela 8 – Okres funkcjonowania wyrejestrowanych spółdzielni socjalnych z KRS.	36
Tabela 9 – Dofinansowanie do wynagrodzeń na podstawie art. 26a – 26c ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w latach 2022–2024 w podziale na województwa.....	39
Tabela 10 – Środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej wypłacone z Funduszu Pracy w latach 2022–2024.....	44
Tabela 11 – Wysokość środków wydatkowanych na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w latach 2022–2024 w podziale na województwa.....	45
Tabela 12 – Środki na utworzenie stanowiska pracy wypłacone z FP w latach 2022–2024.....	46
Tabela 13 – Środki na utworzenie stanowiska pracy wypłacone z FP w latach 2022–2024 w podziale na województwa.....	46
Tabela 14 – Środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia wypłacone z FP w latach 2022–2024.....	47
Tabela 15 – Środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia wypłacone z FP w latach 2022–2024 w podziale na województwa.	47
Tabela 16 – Środki z FP przeznaczone na zwrot opłaconych składek w latach 2022–2024.....	48
Tabela 17 – Środki z FP przeznaczone na zwrot opłaconych składek w latach 2022–2024 w podziale na województwa.....	49
Tabela 18 – Pożyczki udzielone spółdzielniom socjalnym w latach 2022–2024.....	51
Tabela 19 – Wysokość wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych oraz liczba utworzonych miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024, podział według województw.	53
Tabela 20 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym w podziale na województwa na podstawie umów zawartych w latach 2023–2024 w Programie pn. "Przedsiębiorstwo Społeczne +" (2023 r.) i Programie "Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!" (2024 r.).....	62

Tabela 21 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym w podziale na województwa na podstawie umów zawartych w Programie "Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej" ..64	64
Tabela 22 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w Programie Opieka wychowawcza dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami.....66	66
Tabela 23 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w ramach Programu pn. "Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami'.....67	67
Tabela 24 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w latach 2022–2024 w Programie pn. "Aktywni+ ".....68	68
Tabela 25 – Środki wypłacone spółdzielniom socjalnym na podstawie umów zawartych w Programie Rozwoju Organizacji Obywatelskich w latach 2022–2024.69	69
Tabela 26 – Liczba zawartych umów i wysokość środków wypłaconych spółdzielniom socjalnym w Programie NOWEFIO w latach 2022–2024.69	69
Tabela 27 – Liczba zamówień udzielonych w latach 2022–2024, w których zastosowano aspekty społeczne.72	72
Tabela 28 – Liczba, rodzaj i wartość zamówień publicznych udzielonych z zastosowaniem art. 94 ust. 1 ustawy Pzp udzielonych spółdzielniom socjalnym w latach 2022–2024.74	74
Tabela 29 – Liczba i wartość zamówień, o których mowa w art. 95 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.....75	75
Tabela 30 – Liczba i wartość zamówień, o których mowa w art. 96 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.....75	75
Tabela 31 – Liczba zamówień zastrzeżonych, o których mowa w art. 316 ust. 1 lub art. 392 ust. 3 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.....76	76
Tabela 32 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 100 ust. 1 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.78	78
Tabela 33 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 242 ust. 2 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.78	78
Tabela 34 – Liczba zamówień, o których mowa w art. 104 ustawy Pzp, udzielonych w latach 2022–2024.78	78
Tabela 35 – Liczba i wartość zamówień publicznych udzielonych z aspektem społecznym w latach 2022–2024.79	79

Tabela 36 – Udział zamówień publicznych z danym aspektem społecznym w ogólnej liczbie i wartości społecznych zamówień publicznych w latach 2022–2024.....	81
Wykres 1 – Liczba spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w KRS w latach 2009–2024 (niebędących w likwidacji i niewykreślonych).....	16
Wykres 2 – Spółdzielnie socjalne według danych z rejestru KRS w latach 2022–2024 – podział ze względu na status podmiotu.	17
Wykres 3 – Liczba spółdzielni socjalnych posiadających status PS na koniec 2024 r. w podziale na województwa.....	23
Wykres 4 – Liczba zatrudnionych na podstawie stosunku pracy i umów zlecenie w spółdzielniach socjalnych w latach 2018–2024.....	28
Wykres 5 – Struktura zatrudnienia (na podstawie stosunku pracy i umów zlecenie) w spółdzielniach socjalnych w latach 2022–2024 ze względu na płeć. Stan na 1 grudnia	28
Wykres 6 – Osoby z niepełnosprawnościami pracujące w spółdzielniach socjalnych w podziale na stopień niepełnosprawności.	30
Wykres 7 – Jednorazowe dofinansowanie na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, w latach 2022–2024.....	38